

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN HOLLAND KİŞİLİK TİPLERİ İLE
MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Nazife ŞENER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2021

©2021- Nazife ŞENER

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN HOLLAND KİŞİLİK TİPLERİ
İLE MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL
STUDENTS' HOLLAND PERSONALITY TYPES AND
PROFESSIONAL MATURITY LEVEL

Hazırlayan
Nazife ŞENER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Davut AYDIN

KIRŞEHİR-2021

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Nazife ŞENER tarafından hazırlanan “*Lise Öğrencilerinin Holland Kişilik Tipleri ile Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki*” adlı tez çalışması 25.03.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Doç. Dr. Davut AYDIN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Özkan ÇIKRIKÇI

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salih ŞİMŞEK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2021

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Faint, large, stylized watermark text reading 'X' and 'K' is visible in the background.]

.../.../2021

Nazife ŞENER

İmza

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN HOLLAND KİŞİLİK TİPLERİ İLE MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Nazife ŞENER

Danışman: Doç. Dr. Davut AYDIN

2021 – (XIII + 113)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Davut AYDIN

Doç. Dr. Özkan ÇIKRIKÇI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salih ŞİMŞEK

Meslek, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için belirli bilgi ve becerilere dayalı olarak yaptığı uğraş şeklinde tanımlanabilir. Kişi birçok meslek çeşidi arasından ilgilerine, yeteneklerine ve kişilik özelliklerine uygun olarak bir meslek seçer ve bunu sürdürür. Bu çalışmanın amacı lise 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin Holland kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek, bu özellikler üzerinde yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerinin ne derece etkili olduğunu belirlemektir. Araştırma betimsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma, 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, Kırşehir il merkezinde yer alan liselerde okuyan öğrenciler ile yapılmıştır. Çalışmaya 140 kız öğrenci ve 160 erkek öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenci katılmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde uygun durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin belirlenmesi için “Holland Mesleki Tercih Envanteri” ve mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesi için ise “Mesleki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler mesleki olgunluk ile mesleki kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) ile incelenmiştir. Değişkenlerin, cinsiyet türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasını tespit etmek için bağımsız örneklem t test ve Mann Whitney U Testi; yaşa ve anne-baba eğitim seviyesine göre farklılaşmasını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis - H Testi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları; araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipleri ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Sadece geleneksel kişilik tipi ile mesleki

olgunluk düzeyi arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin tamamının (araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci, geleneksel ve gerçekçi kişilik tipi) birbirleriyle arasında düşük, orta ve yüksek düzeyde olmak üzere pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. En fazla ilişki girişimci kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında ($r=0.66$) olan ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. En düşük ilişkinin ise, sanatçı kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında ($r=0.17$) olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Kişilik, Mesleki Olgunluk, Meslek Seçimi, Mesleki Kişilik.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' HOLLAND PERSONALITY TYPES AND PROFESSIONAL MATURITY LEVEL

M.Sc.Thesis

Preparer: Nazife ŞENER

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Davut AYDIN

2021 – (XIII + 113)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational Sciences Department

Guidance And Psychological Counseling Science

Jury

Assoc. Prof. Dr. Davut AYDIN

Assoc. Prof. Dr. Özkan ÇIKRIKÇI

Asst. Prof. Dr. Ahmet Salih ŞİMŞEK

Profession can be defined as the occupation of individuals based on certain knowledge and skills in order to survive. The person selects and maintains a profession in accordance with his/her interests, abilities and personality characteristics among many kinds of professions. The aim of this study is to examine the relationship between 11th grade and 12th grade high school students' Holland personality types and their professional maturity levels and to determine to what extent the variables of age, gender, grade level, mother's educational status and father's educational status are effective on these characteristics. . The research was carried out using the descriptive and the relational screening model. The study was conducted in the spring semester of the 2019-2020 Academic year with students attending high schools in Kırşehir city center. A total of 300 students, including 140 female students and 160 male students, participated in the study. The contingency sampling method was used to determine the study group. Within the scope of the research, the "Holland Occupational Choice Inventory" was used to determine the professional personality types of the students and the "Occupational Maturity Scale" was used to determine the professional maturity levels. The data obtained were analyzed with Pearson Product Moment Correlation Analysis (r) in order to reveal the relationship between professional maturity and professional personality types. Independent samples t-test and Mann Whitney U test to determine the differentiation of variables according to gender type and grade level; One-way analysis of variance (ANOVA) and Kruskal Wallis - H test were used to determine the differentiation according to age and parental education level. Findings of the research shows that there is no significant relationship between researcher's personality type, artist personality type, social personality type, entrepreneur personality type and realistic personality types and students' professional maturity levels. It has been observed that there is only a low level negative

significant relationship between traditional personality type and professional maturity level. In addition, it has been observed that all of Holland's occupational personality types (researcher, artist, social, entrepreneur, traditional and realistic personality type) have a positive significant relationship with each other at low, medium and high levels. It was found that the relationship between entrepreneurial personality type and traditional personality type ($r=0.66$) was the most common. The lowest correlation was found between the artist personality type and the traditional personality type ($r=0.17$).

Keywords: Profession, Personality, Professional Maturity, Choice of Profession, Occupational Personality.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada lise 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek, bu özellikler üzerinde farklı değişkenlerin ne derece etkili olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde temel kavramlar hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınmıştır. İkinci bölümünde alan yazın incelenerek, meslek, meslek seçimi, kişilik tipleri ve mesleki olgunluk kavramları hakkında ayrıntılı bir şekilde kuramsal bilgiler verilerek, konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalar anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi kısmı ele alınmaktadır. Araştırmanın dördüncü bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular, alt problemler doğrultusunda açıklanmaktadır. Beşinci bölümde elde edilen sonuçlar, alan yazındaki konu ile ilgili diğer sonuçlar ile karşılaştırılarak özetlenmekte ve bu sonuçlardan hareketle bazı önerilerde bulunmaktadır.

Öncelikle bu süreç içinde, yüksek lisans eğitimim süresince bilgi birikimiyle bana yol gösteren, hiç bir desteğini esirgemeyen, bana her durumda cesaret veren ve destekleyen tez danışmanım ve çok kıymetli hocam Doç. Dr. Davut AYDIN'a ilgisi ve alakası için sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitim sürecim boyunca gelişimimi destekleyen bölüm hocalarıma; tez yazımında başvurduğum Dr. Öğretim Üyesi Ersoy KARABAY ve Ahmet Salih ŞİMŞEK hocalarıma ve hayatımda yeri olan bütün öğretmenlerime ve okul müdürüme, ayrıca görev yaptıkları okullarda, ölçeklerin uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen değerli psikolojik danışman arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hayatıma ilk girdiği günden beri desteğini esirgemeyen, beni yüreklendiren, varlığı ve yoldaşlığıyla kendime olan inancımı artıran sevgili eşim ve hayat arkadaşım Gökhan ŞENER'e ve bu süreçte çok fazla zaman ayıramadığım sevgili ve biricik kızım Günernur ŞENER'e sonsuz teşekkür ederim.

Beni her koşulda destekleyen, sabrı ve varlığıyla azimli olmamı sağlayan biricik annem Nafiye ŞAHİN ve varlığını her an, her yerde hissettiğim canım babam Hasan ŞAHİN'e, her ihtiyaç duyduğumda bana kucak açan ve yanımda olan ablalarım Mehtap KILIÇ ve Emine BAYTEMUR'a, bana sevgi ve güven veren kocaman aileme hayatımda oldukları için sonsuz teşekkür ederim.

Kırşehir-2021

Nazife ŞENER

İçindekiler

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
TABLOLAR/ÇİZELGELER LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
1.4. VARSAYIMLAR.....	6
1.5. TANIMLAR.....	6
BÖLÜM II.....	8
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	8
2.1. MESLEK VE MESLEK SEÇİMİ.....	8
2.1.1.Meslek Seçimi Kuramlarına Genel Bir Bakış:	12
2.2.KİŞİLİK	22
2.2.1. Kişiliğin Tanımı.....	23

2.2.2. Kişiliğin Özellikleri	24
2.2.3. Kişiliği Etkileyen Faktörler	25
2.2.4. Kişilik ve Meslek Seçimi.....	27
2.2.5. John Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı ve Temel Varsayımlar.....	29
2.3. MESLEKİ OLGUNLUK	39
2.4. KONUS İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	43
2.4.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	43
2.4.2. Konuyla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	51
BÖLÜM III	55
3. YÖNTEM	55
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	55
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	55
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	57
3.3.1. Holland Mesleki Tercih Envanteri	57
3.3.2. Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)	58
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	60
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	60
BÖLÜM IV.....	62
4. BULGULAR	62
4.1. Betimsel İstatistikler.....	62
4.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	64
4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	66

4.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	69
4.5. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	72
4.6. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	75
4.7. Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular	78
BÖLÜM V	80
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	80
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	80
5.1.1. Lise Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri İle İlgili Sonuçlar	80
5.1.2. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Sonuçlar	84
5.1.3. Lise Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Sonuçlar	87
5.2. ÖNERİLER.....	90
5.2.1. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	90
5.2.2. Alan Uygulamalarına Yönelik Öneriler.....	90
KAYNAKÇA.....	92
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	113

Tablo 2.1. Holland'ın Tipolojisine Göre Tipler, Anahtar Sözcükler ve Meslekler ..	31
Tablo 2.2. Holland'ın Mesleki Tiplerinden Alınan Puanlar Arasındaki	
Korelasyon Katsayıları	40
Tablo 3.2.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar	57
Tablo 4. 1. 1. Araştırma Örnekleminin Cinsiyete, Yaşa, Sınıf Düzeyine ve Anne- Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	63
Tablo 4.1.2. Betimsel İstatistikler	64
Tablo 4.2.1. Levene Varyans Homojenliği Testi	65
Tablo 4.2.2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	65
Tablo 4.2.3. Öğrencilerin Araştırmacı Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	66
Tablo 4.2.4. Öğrencilerin Sanatçı Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	66
Tablo 4.2.5. Öğrencilerin Sosyal Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması .	66
Tablo 4.2.6. Öğrencilerin Girişimci Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	67
Tablo 4.2.7. Öğrencilerin Geleneksel Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	67
Tablo 4.2.8. Öğrencilerin Gerçekçi Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması	67
Tablo 4.3.1. Levene Varyans Homojenliği Testi	68
Tablo 4.3.2. Yaş Grubuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	68

Tablo 4.3.3. Kruskal Wallis – H Testi Sonuçları	70
Tablo 4.4.1. Levene Varyans Homojenliği Testi	71
Tablo 4.4.2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	72
Tablo 4.4.3. Öğrencilerin Araştırmacı Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	72
Tablo 4.4.4. Öğrencilerin Sanatçı Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	72
Tablo 4.4.5. Öğrencilerin Sosyal Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	72
Tablo 4.4.6. Öğrencilerin Girişimci Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	73
Tablo 4.4.7. Öğrencilerin Geleneksel Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	73
Tablo 4.4.8. Öğrencilerin Gerçekçi Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	73
Tablo 4.5.1. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeylerinin Levene Testi Sonuçları	74
Tablo 4.5.2. Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeyinin Anne Eğitim Seviyesine Göre Farklılaşması	74
Tablo 4.6.1. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeylerinin Levene Testi Sonuçları	77
Tablo 4.6.2. Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeyinin	

Baba Eğitim Seviyesine Göre Farklılaşması	78
Tablo 4.6.3. Kruskal Wallis – H Testi Sonuçları	80
Tablo 4.7.1. Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kişilik Tipleri Arasındaki İliki	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Holland'ın kişilik tipleri arasındaki ilişkiler 36

Şekil 2.2. Holland'a göre tiplerin nasıl geliştiği..... 38

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ANOVA	Analysis Of Variance (Tek Yönlü Varyans Analizi)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MOÖ	Mesleki Olgunluk Ölçeği
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Kişi hayatının belli dönemlerinde önemli tercihler yapmak durumunda kalmaktadır. Bir dönem arkadaş seçimi yapması gerekirken bir dönem okul, iş ya da eş seçimi yapması gerekebilir. Bu seçimlerin en önemlisi yapmak istediği mesleği seçmesi olabilir. Kişi bunu yaparken kendi özelliklerine, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir şekilde karar verdiği zaman, yaptığı meslekten alacağı doyumu da olumlu anlamda etkilemiş olabilir. Ayrıca kişi, mesleki gelişim görevlerini yerine getirdikçe, yani mesleki olgunluk düzeyine ulaştıkça, seçmiş olduğu mesleğin, bireyin fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda ihtiyaçlarına karşılık vermesini sağlamış olabilmektedir.

İnsan nasıl bir hayat süreceğini, nasıl yaşayacağını yaptığı seçimlerle şekillendirir. Kişinin yaşamında mutlu ve başarılı olması bu seçimlerin isabetli olmasına bağlıdır. Diğer bir deyişle, insan isteklerine ve imkanlarına göre seçimler yaptığı sürece başarılı ve mutlu olur. Bu seçimlerin içinde en önemlilerinden biri “meslek seçimi”dir. Kişinin yapacağı meslek, kişinin nasıl bir hayat süreceğini, nasıl bir ortamda çalışacağını, nerede ve nasıl yaşayacağını, dünya görüşünün nasıl olacağı gibi birçok yaşam olayını belirleyebilmektedir (Kuzgun, 1982).

Bu bağlamda bu araştırmanın bu bölümünde çalışmanın geneline ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak araştırmanın problemine değinilmekte, ardından sırasıyla araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve son olarak araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımlarına yer verilmektedir.

1.1 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Holland (1997) bireylerin, kişilik özellikleri bakımından gruplandığını ve buna uygun çevrelerde yaşadıklarında mutlu ve başarılı olabileceğini, meslek danışmanlığı yaparken, deneyimlemiş ve böyle bir kanıya varmıştır (Kuzgun, 2009).

Holland (1997) bireylerin altı kişilik tipinden birine sahip olduğunu (araştırmacı, sanatçı, gerçekçi, girişimci, sosyal ve düzenli) ve buna göre sınıflandırılabilmesini ve bireylerin yaşadıkları çevrelerin onların altı kişilik tipine uygun çevre modelindeki (araştırmacı, sanatçı, gerçekçi, girişimci, sosyal ve düzenli) benzerliğine göre sınıflandırılabilmesini ifade etmiştir. Eğer bireyin mesleki kişilik tipi ve yaşadığı çevre biliniyorsa, ikisi arasındaki uyuma bakılarak, bireyin seçtiği mesleğe karşı memnuniyeti hakkında fikir edinilebilir (Ünsal, 2014).

Birey ve çevre arasındaki uyuma dayanan bu modele göre kişilerin ve mesleğini icra

ederken içinde bulundukları çevrelerin, sosyal uyumları ve değişimleriyle ilgili doğurguları (işte kalma süresi, meslekten aldığı doyum gibi) vardır. Eğer birey, kendisi ve çevresi arasındaki uyumundan doyum alamadığı düşüncesindeyse, çevre değişimine yönelebilir. Ayrıca Holland'a (1997) göre belli özelliklere sahip olan kişiler, bir mesleki çevrede bulundukları için etrafındaki diğer bireyler de bu çevreyi bu özelliklere benzer biçimde değerlendireceklerdir (Özyürek, 2013). Örneğin; psikolojik danışmanlık mesleğini yerine getiren kişilerin, sabırlı, yardımsever ve sosyal becerileri yüksek olması gibi belirli özellikleri vardır.

Bu bağlamda, kendi yetenekleri, ilgileri ve sahip olduğu kişilik özellikleri ile uyumlu bir meslek seçen ve buna bağlı olarak da o mesleki çevrede yaşayan bireylerin mesleğini icra ederken de, sosyal yaşamlarını sürerken de mutlu ve başarılı olduğu tahmin edilir. Ve birey aslında kişiliğine uygun mesleğini ve içinde yaşayacağı çevreyi seçerken aslında evlilik yapacağı kişiyi, sahip olacağı yaşam standardını, sosyo-ekonomik düzeyini ve beraber zaman geçireceği kişilerin de seçimini yapmış olabilir.

Kişinin kendisini ve seçebileceği meslekleri tanıması, meslek seçme sürecinin temelinde yer alır ve önemi çok büyüktür. Birey, bir süreç boyunca kendisini gözlemleyerek ve özellikleri hakkında bilinçlenerek, kendini tanımayı gerçekleştirebilir. Ayrıca birey, kendisini ve yaşamlarını bağdaştırarak, uyum ve olgunlaşma yeteneğini de artırır (Yelken, 2008).

Sürekli gelişim sürecinde olan birey için kişilik özelliklerinin sürekli olarak gelişmesi ve değişmesi, mesleki seçim yapma sürecinin hangi öğrenim ve yaş düzeyinde karar verme aşamasına erişmesi gerektiğini belirlemede sıkıntılar oluşturmaktadır. Bu nedenle meslek seçme ve mesleğe karar verme noktasında bulunan kişi için psikolojik yardım ve rehberlik en önemli durumlardan biridir (Kuzgun,1982).

Türkiye'de üniversiteye giriş sınavında, öğrenci seçerken uygulanan testler, sadece genel yetenek düzeyini ve akademik başarıyı ölçer niteliktedir. Bu durumun tersine, öğrencinin genel yetenek alanındaki başarısı kadar, yetenekleri, ilgileri ve güdülenmeleri de son derece önemli bir yere sahip olmasına rağmen, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri girilen sınavlarla ölçülememektedir. Öğrencinin istek ve tercihine bırakılmaktadır. Bu durumdaki öğrenci de çoğu zaman kendisini ya da ilgilerini tanımamakta ve meslek seçerken ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin önemli bir yere sahip olduğunun farkına varamamakta ya da küçümsemektedir (Kuzgun, 1982). Bu durumda mesleğe yönelecek olan gençlerin birçoğu, aldığı puana göre bir üniversite programına ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun olmasa bile girmek durumunda kalmaktadır (Uysal, 1970). Bu durum aslında meslek

seçerken kişilik özelliklerinin, yetenek ve ilgilerinin her ne kadar göz önünde bulundurulmadığını gösterse de ne kadar önemli olduğu gerçeğini değiştirememektedir.

Gençlerin meslek seçiminde kişilik özellikleri, ilgi ve yeteneklerinin önemi kadar, mesleğini seçebilecek olgunluk ve yetkinlikte olması da oldukça önemli bir durumdur. Mesleki olgunluk kavramı, kişinin genel olgunluğunun bir yansımasıdır. Kişilikleri bakımından olgun olan kişiler, mesleki olgunluk anlamında da daha olgun bir düzeye sahiptir. Hayt ve arkadaşlarına göre (1973) olgun olan birey, kendisine bazı sorular sormalı ve o soruları cevaplayabilecek yetkinlikte olmalıdır (Zeren,1999):

1. Benim için önemli olan ne?
2. Benim için mümkün olan ne?
3. Olasılıklarım neler?

Bu sorular için verilen cevaplar, bireyin kendisi için en doğru seçimler yaparak, gerçekçi kararlar almasına yardımcı olur. Zelkowitz (1975) mesleki olgunluk kavramını, yeteneklerin, deneyimlerin ve basamakların değerlendirilmesini sağlama yolu olarak görülmesi şeklinde tanımlar (Zeren, 1999).

Kişinin meslek seçimi yaparken mesleki olgunluk düzeyinin de bilinmesi, kişi için gereken rehberlik yardımlarını da belirlemektedir. Meslek seçimi yapacak ve kendisine uygun en doğru ve gerçekçi karar alması gerekecek olan genç için ülkemizde lise son sınıftan itibaren  niversite sınavına girme hakkı kazanmaktadır. Bu dönemdeki birey için akran çatışmaları, fizyolojik büyüme ve gelişmenin etkisi, kız erkek ilişkileri ve aile ile çatışma gibi konularla uğraşan genç için bir de meslek seçimi gibi önemli bir karar vermesi beklenmektedir. Bu sebeple genç için bu dönemde alacağı rehberlik yardımları, onun için çok önemli bir yere sahiptir (Zeren, 1999). Bu sebeple meslek seçerken kişiliğine uygun olarak seçebilmesi ve bunu yaparken de mesleki olgunluk düzeylerinin bilinmesi kişi için hayati önem taşımakla beraber, gence verilecek mesleki rehberlik yardımlarının da yönünü belirleyebilmektedir. Konunun bu derece önemli olmasından dolayı bu araştırma üzerinde çalışılmaya karar verilmiştir.

Bu bağlamda, bu çalışmada Kırşehir ili, merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı bulunan liselerde öğrenim gören 11. ve 12. sınıf  ğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmektedir.

Bu araştırmanın temel problem cümlesi şu şekildedir:

1. 11. ve 12. sınıf  ğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları ise, lise  ğrencilerinin

mesleki kişilik tiplerinin ve mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmesidir.

Araştırmada aşağıdaki şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bireylere erken yaşlarda mesleki gelişim ve planlama hizmetlerinin verilmesi, onların mesleki yaşamlarına hazırlayan eğitim süreçleri boyunca doğru seçimler yaparak başarılı olmalarını sağlamaktadır (Özdemir-Yaylacı, 2007). Bireyin hayatında aldığı kararlar ve yaptığı seçimler, hayatını son derece etkilemektedir ve bu kararların en önemlisi de meslek seçimidir (Usluer, 2012).

Meslek seçmek durumunda olan bir birey için, meslek seçiminde ilerlemeye karar vermesi ve bu doğrultuda meslek seçmesi, hayatını etkileyen dönüm noktalarından bir tanesidir. Bireyin icra ettiği meslek, onun yaşam şeklini, toplumdaki yerini ve değerlerini belirlemesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca seçtiği meslek, bireyin kendini gerçekleştirme gibi psikolojik anlamdaki ihtiyaçlarını da karşılayabilmesine de imkan sağlamaktadır (Aydın, 1998).

Super, lise döneminde bulunan gençlerin mesleklerine karar verdiklerini ve kendilerini tanıyarak ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini fark ettiklerini ifade eder (Kuzgun, 2009). Meslek seçiminin lise döneminde gerçekleştirilmesinden dolayı bu dönemdeki öğrencilerin doğru bir karar verme sürecinden geçmiş olmaları son derece önemli bir durumdur. Kendini tanımak, ilgi, yetenek ve hayattan beklentilerini bilmek, mesleklerin özelliklerini araştırmak ve bu mesleklerden kendi özelliklerine uygun olanı seçmek, sağlıklı bir karar verme sürecinin en önemli gerekçelerindendir. Karar verme sürecinde olan bir birey, bazen kendisini yeterince tanımadığı, meslekler ile ilgili yetersiz bilgiye sahip olduğu, kararsızlık ya da karar vermede yeteri kadar bir motivasyona sahip

olmadığı için, meslek seçme sürecinde bazı zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bireyin doğru bir karar verebilmesi için bu zorluklarla başa çıkabilmesi gerekmektedir. Bunun için de bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemi görevlerini yerine getirebilecek düzeyde olması yani mesleki olgunluk seviyesine ulaşmış olması gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2012).

Hamamcı ve Çoban (2007) mesleki olgunluk kavramını bireyin kişisel özelliklerine, ilgilerine, yeteneklerine ve değerlerine göre bir mesleğe karar verebilmesi olarak tanımlamaktadır. Birey, kişisel özelliklerini, ilgilerini ve yeteneklerini tanıyamadığı ve yeterli mesleki olgunluğa ulaşamadığı zaman meslek seçiminde güçlüklerle karşılaşacaktır. Bu sebeple, bireylerin mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olmaları, onların meslek seçimlerinde doğru kararlar almasına yardımcı olacaktır. (Harman 2017).

Lise dönemindeki öğrencilerden devam etmek istedikleri üniversite programlarını seçmeleri ve yapmak istedikleri mesleğe karar vermeleri beklenmektedir. Verecekleri bu kararlarda konu ile ilgili yetersiz bilgiye sahip olunması bazı sıkıntılara sebep olmaktadır. Kişi, hayatının geri kalanının büyük bir bölümünü seçtiği meslekle geçireceği için verecekleri meslekle ilgili seçimi son derece önemlidir.

Türkiye’de her yıl üniversite sınavına giren milyonlarca öğrenci bulunmakta ve bu öğrenciler meslek seçerken genellikle aldıkları puanlara göre ve ailelerinin etkisiyle kolay iş bulabilecekleri mesleklere yönelmektedirler. Böyle olunca üniversiteye yerleşen gençler kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine göre tercih yapmadıkları için ya bölümlerinden memnun olmayıp, üniversiteyi bırakıp, kendisine uygun bir meslek bulabilmek adına tekrar sınava girmek istemekte ya da okudukları bölümde devam ederek, mesleklerinde mutsuz ve hatta başarısız olabilmektedirler. Böyle olduğunda hem birey ve bireyin ailesi için hem de içinde yaşadığı toplum için maddi ve manevi anlamda kayıplar oluşturmakla beraber eş seçimi, iş seçimi gibi önemli kararlarda hayata geç atılması sonucu sosyo-psikolojik sıkıntılar ortaya çıkmaktadır (Gencür, 2011).

Lise son sınıfa gelmiş lise öğrencileri okumak istedikleri üniversite programlarının temellerini 10. sınıfta bölüm seçerek atmış olmaktadır. Bunun için bu öğrencilerin doğru bir meslek seçebilmeleri hem kendi özelliklerini ve mesleklerin özelliklerini tanımakla, hem de bireylerden beklenen mesleki olgunluk düzeylerine ulaşmış olmaları ile mümkün olmaktadır. Mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olmak, bireyin doğru meslek seçimi için sahip olması gereken ön koşullardan birisidir (Kuzgun ve Bacanlı, 2012).

Bu bağlamda liseden mezun olarak üniversite sınavına girme dönemine az kalmış olan 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin kişilik özelliklerini tanıyarak ve mesleki olgunluk

düzeylerini belirleyerek meslek seçimi yapmaları, bu öğrenciler için mesleki danışma ve rehberlik hizmeti ihtiyaçlarını belirlenmesine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca lise dönemindeki meslek seçimi yapacak olan öğrencilerin seçimlerini etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenlerin öğrencilerin mesleki kişilik tiplerini ve mesleki olgunluk düzeylerini ne ölçüde etkilediğini belirleyebilmek ve bu konuda elde edilen veriler ışığında önerilerde bulunabilmek adına böyle bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında öğrenciler, aileler, öğretmenler ve rehber öğretmenler için yol göstermek, yapacakları tercihlerde akılcı ve isabetli yaklaşımlarda bulunarak mesleki rehberlik etmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Lise öğrencilerinin mesleki yönlendirme açısından ihtiyaçları göz önüne alındığında, bu dönemde rehberlik hizmetlerinin önemi oldukça açıktır. Bu anlamda bu çalışmada lise 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek, bu özellikler üzerinde belirlenen bağımsız değişkenlerin ne derece ilişkili olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Böylece öğrencilerin kendilerini tanıyarak kişilik tiplerine uygun meslek seçmelerini sağlaması, mesleki olgunluk seviyelerini istenen düzeye çıkartması ve kapsamlı eğitim programına katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sonuçları aşağıdaki sınırlılıklar göz önüne alınarak değerlendirilmelidir:

1. Araştırmanın örneklemi 2019-2020 bahar yarıyılında Kırşehir il merkezinde yer alan liselerde okuyan öğrencilerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

2. Araştırma, “Mesleki Kişilik Envanteri” ve “Mesleki Olgunluk Envanteri”nin ölçtüğü özelliklerle ve araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu içinde yer alan değişkenler ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Araştırma süreci boyunca aşağıdaki varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırmada kullanılan Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin öğrencilerin kişilik tiplerini ve Mesleki Olgunluk Envanterinin ise öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ortaya koyabilecek nitelikte ve yeterlikte bir araç oldukları kabul edilmiştir.

2. Katılımcıların araştırmada kullanılan ölçme araçlarını doğru ve içten bir biçimde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Meslek: Kuralları içinde bulunan toplum tarafından belirlenmiş olup, genellikle

para kazanmak için yapılan, insanlara yararlı olacak mal ve hizmet üretmek amacıyla, belli bir eğitim sonunda kazanılarak yapılan faaliyetler meslek olarak adlandırılmaktadır (Kuzgun, 2006).

Kişilik: Bireyin sahip olduğu kendine özgü bütün özellikleri ortaya koyan ve bireyi kendisi yapan davranışlar toplamı kişilik olarak adlandırılır. (Gökdeniz ve Merdan, 2001).

Mesleki Olgunluk: Bireyin içinde bulunduğu yaş dönemindeki kendisinden beklenen mesleki görevleri yerine getirebilmesindeki düzey ne kadar yüksek ise kişi mesleki olgunluğa o kadar erişmiştir denilir (Kuzgun, 2002).

Meslek Seçimi: Birçok meslek çeşidi arasından tercih ettiği bir meslek hakkında karar vermesi ve buna sahip olmak amacıyla hazırlanıp eğitim alması meslek seçimi olarak adlandırılır (Kuzgun, 2006).

Mesleki Kişilik: Dr. John Holland'a göre meslek seçimi kişiliğin yansımasıdır ve birey kişiliğine uygun meslek seçmeye yönelir. Meslek seçiminde kişiliğin etkisi vardır Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde ilk olarak meslek ve meslek seçimi üzerinde durulmuş, kişilik tipleri ve mesleki olgunluk kavramlarına ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiş, sonrasında ise konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara değinilmiştir.

2.1. MESLEK VE MESLEK SEÇİMİ

Meslek, insan yaşamında çok önemli bir yere sahiptir ve literatürde pek çok tanımla bulunmaktadır. Meslek *“insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü”* olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2006).

Yeşilyaprak’a (2012) göre ise meslek en genel anlamda “bir kişinin hayatını kazanmak amacıyla icra ettiği, belli bir eğitim sonunda kazanılan, toplum tarafından kuralları belirlenen, bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü” olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka deyişle meslek her bireyin yaşamak ve geçinmek amacıyla yaptığı iş olarak adlandırılabilir. Ayrıca her meslek belirli bir çalışma saatine ve bedensel gerekliliklere sahiptir (Baran, 1999).

Bir başka tanıma göre ise meslek; bir ödül ya da kazanç karşılığında yapılan, öğrenme ile ya da ustalıkla kazanılan faaliyetler bütünüdür (Telman, 2002).

Deniz ve Erözkan’a (2001) göre ise meslek, bireyin kişilik özellikleri ile uyumlu, bireyin nerde oturacağı, nasıl yaşayacağı, ne gibi işlerle uğraşacağı, ne kadar para kazanacağı ve kimlerle ilişki içinde olacağını belirleyen, toplumca kabul edilmiş, kişiye aitlik duygusu yaşatan iş ya da uğraşlardan oluşan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.

İş ve meslek kavramları çoğu zaman anlam olarak birbiri ile karıştırılarak, birbirinin yerine kullanıldığı görülür. İş daha eskiden kullanılan bir kavram olmakla beraber yiyecek bulma, hayvan derilerinden faydalanma, korunma ve barınma için ağaç toplama, taşıma gibi insanın var oluşundan beri kullanılan faaliyetleri içermektedir. Fakat şimdiki iş kavramı eskisinden farklıdır ve her birey bir ya da daha fazla iş yapabilme kapasitesine sahiptir (Telman, 2002). İş, herhangi bir iş yerinde devam ettirilen benzer etkinlikleri içerir. Meslek kavramı ise belli bir eğitim sonucunda kazanılan, hayatını kazanmak için toplumca kuralları belirlenmiş etkinlikler bütünüdür ifade eder. Bu anlamda iş ve meslek birbirinden farklı kavramlardır ve herkes bir meslek sahibi olabilir ancak iş sahibi olmayabilir (Bacanlı, 2005). Kuzgun ve Bacanlı’ya (2012) göre, insanlar diğer insanların kullanabilmesi için gücü yettiği

kadar bir şeyler üretir ve kendisi de diğer insanların ürettiklerini tüketerek hayatını devam ettirir.

Meslekle ilgili tanımlara bakıldığı zaman, sadece para kazanmak amacıyla yapılmayan, kişinin hayatını sürdürmek için yaptığı sürekli bir iş olarak adlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca meslek, ustalık, beceri, ilgi ve yetenek gerektiren ve bireyin bilinçaltındaki duygu ve hazzı da gerçekleştirmesini sağlayan, kişinin özellikleri ve yetenekleriyle örtüştüğü, sürekli ve bir döngü şeklinde yapılan bir iş olarak özetlenebilir (Emilova, 2014).

İnsan nasıl bir hayat süreceğini, nasıl yaşayacağını yaptığı seçimlerle şekillendirir. Kişinin yaşamında mutlu ve başarılı olması bu seçimlerin isabetli olmasına bağlıdır. Diğer bir deyişle, insan isteklerine ve imkanlarına göre seçimler yaptığı sürece başarılı ve mutlu olur. Bu seçimlerin içinde en önemlilerinden biri “meslek seçimi”dir. Kişinin yapacağı meslek, kişinin nasıl bir hayat süreceğini, nasıl bir ortamda çalışacağını, nerede ve nasıl yaşayacağını, dünya görüşünün nasıl olacağı gibi birçok yaşam olayını belirleyebilmektedir (Kuzgun, 1982).

Kuzgun’a (2001) göre meslek seçimi, kişinin birçok meslek grubu içerisinde ilgi ve yeteneklerine göre bir seçim yapması ve sahip olduğu kişilik özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre beklentilerini karşılayabilecek bir mesleğe yönelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Gerçekçi ve doğru yapılan bir meslek seçimi, birey ve hayatı için son derece önemli bir role sahiptir.

Bireyin, meslekle ilgili yapacağı tercih bireyin geleceğini şekillendirmekte ve geleceği ile ilgili verebileceği en önemli kararlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Birey kendisine uygun bir meslek seçtiği zaman, hem kendisi mutlu olacağı gibi, hem de içinde yaşadığı toplumun kalkınmasına katkıda bulunacaktır. Bunun için bireyin kendisine uygun bir meslek seçebilmesi için, hem bireysel özelliklerinin hem de toplumun bireye sağladığı eğitim olanaklarının ve kendisine sunduğu mesleklerin farkında olması faydalı olacaktır (Aydın, 2007).

Yeşilyaprak’a (2003) göre ise meslek seçimi, kişinin yapabileceği meslekler içerisinde ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak, değerlendirip, meslekler içerisinde ağır basan bir işe yönelmek üzere karar vermesi olarak tanımlanmaktadır. Meslek seçimi ile ilgili bir başka tanım da Özgüven (2007) tarafından yapılmış ve meslek seçimini, kişinin birçok alternatif meslekler içerisinde kendisine göre daha çok artıları olan mesleği tayin etmesi olarak tanımlamıştır ve meslek seçiminin bir süreç olduğunu ifade ederek, bireyin

gereksinimlerini karşılayan ve istenilen özellikleri daha fazla olan mesleğe yönelmek isteyeceğini vurgulamıştır.

Bayram ve Aytaç (2003) ise meslek seçimini insanın belirli süreçlerden geçtikten sonra kendisi için uygun meslekler içerisinde ihtiyaçları açısından istenilen yönlerinin daha fazla olduğu mesleğe yönelmesi ve bunun için çaba sarf etmesi olarak tanımlamaktadırlar.

Kılıççı (2006) ise meslek seçiminin kişinin hayatında önemli bir yeri olduğunu savunmuş ve seçtiği meslekten memnun olmayan ya da seçtiği meslekte başarılı olamamış olan bireylerin mutluluk ve huzura sahip olmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Sarucan (2007) meslek seçimi yaparken, bireyin hayallerini, beklentilerini değerlendirerek ve kişiye uygun meslekler arasından mesleklerin tüm özelliklerini bilerek tercih yapmak gerektiğini savunmaktadır. Böylece birey iş doyumuna erişebilecektir.

Berdan'a (2008) göre eğer birey mesleğini seçerken fiziksel, çevresel ve zihinsel özelliklerini göz önünde tutarsa hem kendisi için hem de ailesi için mutlu bir geleceğe sahip olabilecektir. Ayrıca mesleğini uzun bir süre icra edebilecektir.

Gülbahçe (2007) meslek seçiminin hayatındaki en önemli kararlardan biri olduğunu ifade eder ve mesleğin kişinin hayatını fizyolojik, biyolojik, ekonomik, psikolojik ve sosyal yönden etkilediğini savunmaktadır. Ona göre bireyin ruh sağlığı, mesleğindeki uyumundan, başarısından ve iş arkadaşlarıyla geçiminden etkilenir ve mesleğini severek yapmayan bireyler, hayatlarında da mutlu olmaları mümkün değildir.

Literatüre baktığımızda meslek seçiminin kişinin iç dünyası ve mesleği arasındaki uyumu olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalara göre meslek seçiminin karmaşık olduğu kadar, birçok faktörden etkilenerek, uzun bir zaman içerisinde karar verildiği de görülmüştür (Onur, 2011).

Seligman (1980) ve Savickas'a (1990) göre meslek seçimi, kişinin hayatında verdiği en önemli kararlardan biridir. Çünkü meslek seçimi kişinin sadece bir işte çalışmak istemesini değil, aynı zamanda sahip olmak ve yaşamak istediği yaşama standardını da belirleyen bir karardır. Birey ilgi, değer, yetenek, beklenti ve kişilik özelliklerine uygun olarak bir meslek seçtiğinde, bireyin hem mesleki ve özel hayatı ile ruh sağlığını, hem de bireyi yaşam kalitesi ve standardını olumlu yönde etkilemektedir (Çoban, 2008).

Bir başka deyişle meslek seçimi, kişinin hayatının en az üçte birini içine alan ve bu süreçte ne gibi faaliyetler yaparak hayatını sürdüreceğine karar vermesi gerektiği bir seçimdir. Birey verdiği bu karar ile yaşamını nasıl bir çevrede geçireceğini, kimlerle etkileşimde bulunacağını, sürekli icra edebileceği bir işe sahip olup olamayacağını ve işinde başarılı olup olamayacağını belirler. Ayrıca bireyin sahip olduğu dünya görüşü, idealleri ve

değerleri içine girdiği mesleki çevre ile ne kadar uyumlu olursa, birey mesleğinde o kadar mutlu olup, mesleğinden doyum sağlayabilir (Hamamcı ve Çoban, 2007).

Doğru yapılmış bir meslek seçimi hem birey açısından, hem de aşağıda belirtilen noktalar açısından önemlidir. Aşağıda meslek seçiminin doğru yapılmasının olumlu sonuçları özetlenmiştir (Deniz, 2008):

- Birey, sevdiği mesleği icra eder ve daha üretken ve verimli olur.
- Birey hayatı boyunca daha başarılı ve mutlu olur.
- Bireyin ilgi ve yeteneğini kullanmasını sağlamış olur.
- Ülke kaynakları doğru yönde ve amaçta kullanılmış olur.
- Seçilen meslek alanında gelişme ve ilerleme sağlanır.
- Beyin göçünün azalmasını sağlar.

Meslek seçimi kavramı, meslek gelişimi süreci içerisinde yer alır. Kişinin içinde bulunduğu yaşa özgü sahip olduğu gelişim görevleri, bireylerden beklenen mesleki davranışları oluşturur. Örneğin okul öncesi dönemde olan bir çocuğun mesleki gelişim görevi, mesleği hayal ederek, oyunlarla canlandırmaya çalışmasıdır. Ergenlik dönemindeki bir çocuğun mesleki gelişim görevi ise, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkına varması ve buna uygun bir mesleği istemesidir. Meslek seçimi hayatın sadece belli bir dönemini kapsamaz, yaşam boyu devam eden bir süreci oluşturur. Yani birey mesleğini lise ya da üniversite çağlarında seçmez, tüm yaşamı boyunca geçirdiği yaşantıları sonunda seçer (Kuzgun, Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999).

Birey kendini bildiği andan beri meslek seçimi ile ilgilidir. Okul öncesi dönemde bulunan bir çocuğa “büyüyünce ne olacaksın?” diye sorulsa bir meslek adı söyleyerek cevap verdiği görülür. Ve çevrelerinde çokça karşılaştıkları asker, polis, pilot, hakim, öğretmen gibi cevaplar vererek, kendisine en olumlu ve yakın gelen mesleklerden birini seçerler. Bu dönemdeki çocukların seçtiği meslek, yaşları ilerledikçe değişecek, farklı yaşantılara, deneyimlere ve bilgilere sahip olmaya başladıkça olgunlaşmaya başlayacaktır. Bireyin hayatının her dönemi bazı mesleki dönemlere ayrılmakta ve bireyden bu dönemlerde bazı mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesi istenmektedir. Eğer birey kendisinden küçük kişilerin davranışlarını sergiliyorsa, mesleki gelişim görevi açısından geride kalmış olduğu; eğer kendi yaşından daha sonraki dönemlerdeki bireylerin davranışlarını gösterdiği görülüyorsa, zamanından önce olgunlaştığı ifade edilir (Yeşilyaprak, 2012).

Aşağıdaki mesleki gelişim görevlerinin başarı ile tamamlanması durumunda, kişi için sağlıklı bir meslek seçimi ve gelişimi sağlanmış olduğu ifade edilir (Kuzgun, Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999):

1. Kendini doğru tanıyarak, gerçekçi öz benlik kavramı geliştirmek,
2. Kendini gerçekleştirmeye çalışmak,
3. İş ve meslekler hakkında doğru bilgilere sahip olmak,
4. Karar verme becerisi kazanmak,
5. Çalışmaya karşı istekli olmak,
6. Çalışma için gerekli olan sorumluluk sahibi olma ve işbirliği yapma gibi özelliklere sahip olmak gerekmektedir.

Bir kişinin mesleki görevleriyle ilgili yaşantı fırsatları artıkça, mesleki gelişim görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmesi sağlanmış olur. Kişinin bu mesleki gelişim görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmesi, o kişinin mesleki olgunluk düzeyiyle de ilgilidir. Birey mesleki gelişim dönemine özgü davranışları sırasıyla ve başarıyla yerine getirdiği takdirde, mesleki olgunluk bakımından da olgun kabul edilir (Usluer, 2012).

Meslek seçimi için üniversite tercihi öncesi özellikle lise yıllarına rastlayan öğrencilerin kendileri ve seçmeyi istedikleri meslekler hakkında ayrıntılı bir araştırma yapmaları gerekmektedir. Bu gençlerin bu dönemdeki mesleki gelişim görevleri “tercih edilen mesleklerle ilgili bilgi sahibi olma” ve “kaynakları kullanma” davranışlarıdır. Bu görevlerin yerine getirilmesi, diğer mesleki gelişim görevlerinin de yerine getirilmesini sağlamaktadır. Gençlerin sağlıklı ve doğru karar verebilmeleri için hem kendileri hem de seçmek istedikleri meslekler hakkında bilgi sahibi olması ve ikisi arasındaki uyumun bilinmesi gerekmektedir. Bunun için onlara bu konuda yardım etmek, hem onların başarılı ve mutlu olmasını, hem de toplumun insan gücünü doğru kullanmasını sağlayacaktır (Usluer, 2012).

2.1.1.Meslek Seçimi Kuramlarına Genel Bir Bakış:

Kişi birçok meslek çeşidi arasından birine yönelir ve verdiği bu karar doğrultusunda ön koşulları sağlayabilecek hazırlıklar yapar, çevresindeki imkanları değerlendirir. Buna meslek seçimi adı verilmektedir. Bir başka deyişle meslek seçimi, kişinin sahip olduğu yeteneklerini ve seçeceği mesleğin eğitimini başarabilme imkanını değerlendirerek, birçok meslek çeşidi arasından birine karar vermesidir (Kuzgun, 2006).

Meslek ve iş sahibi olmanın temelinde psikososyal bazı etmenler bulunmaktadır. İnsan bazı gizilgüç ve yetenekleri doğuştan getirir ve sahip olduğu bu özellikleri kullanmak ve doyurmak ister. Bunu gerçekleştirebileceği en iyi ortam ise meslektir. Kişi bu sayede yaşamdan doyum elde ederek, kendini ifade etme imkanı elde eder. Dolayısıyla bu süreç aslında bir varoluş sürecidir. Kişi bu süreçte topluma yararlı olduğunu ve işe yaradığını hisseder. Ve böylece kişi sağlıklı, mutlu ve toplum için üretken bir birey olmanın koşulunu

yakalamış olur. Böylece birey icra ettiği meslek sayesinde hem yeteneklerini ve gizil güçlerini kullanarak doyum aldığı bir süreç yaşamış olur, hem de insanlarla iletişime geçerek ve belirli rol ve kimlikler edinerek psikososyal ihtiyaçlarını karşılamış olur (Yeşilyaprak, 2006).

Meslek; belli bir eğitim sonunda kazanılan, kurallı ve belirli bilgi ve becerilere dayanan, insanlara ve topluma fayda sağlayabilecek hizmet veya mal üretebilmelerini sağlayarak kişilerin hayatlarını sürdürebilmelerini sağlayan bir iş olarak tanımlanmaktadır (Turan, 2018).

Sağlıklı bir insan için bir meslek sahibi olmak çok önemlidir. Meslek, bireyin içinde bulunduğu toplumda saygı görmesine, toplumda bir yer edinmesine, çevresiyle iletişim kurmasına ve kendisini işe yarayan bir birey olarak görmesine imkan sağlayan bir alandır (Kuzgun, 2000). Meslek kavramının tanımlanmasında önemli anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Mesleğin tanımlarına bakıldığında, kimileri tarafından ekonomik sonuç doğuran yani para kazanmak için yapılan bütün etkinlikler meslek olarak tanımlanırken, kimileri tarafından da meslek kavramının kapsamı bu kadar geniş tutulmamakta ve bir uğraşın meslek sayılabilmesi için bazı koşulları taşıması gerektiğini savunarak, mesleğin tanımı ile ilgili önemli anlaşmazlıklara sebep olmaktadır (Turan, 2018).

Meslek seçimi ile ilgili kuramlara bakıldığında, Ginzberg ve arkadaşları, meslek seçimini gelişim açısından inceleyen önemli kuramcılardandır. Ginzberg ve arkadaşlarına göre (1951), meslek seçimi, hayatın ilk 20 yılında gelişen bir süreçtir. Super de (1970), meslek seçimini gelişim yönünden açıklamış ve seçilen mesleğin benlik kavramının bir yansıması olarak tanımlamıştır. Ona göre birey olgunlaştıkça kararlılık gösterir. Bu sebeple meslek seçiminde mesleki olgunluk kavramı karşımıza çıkar ve incelenmesi, geliştirilmesi gereken bir değişken olarak ele alınır. Holland'ın (1973) kişilik kuramı ise, insanların seçeceği meslekleri, kişilik özellikleri açısından inceleyerek, sahip oldukları kişilik tipi özelliklerine göre gruplandırmıştır. Roe'nun (1986) ihtiyaç kuramına göre ise, insanlar psikolojik gereksinimlerini doyurmak için meslek seçerler ve Roe, bu ihtiyaçları Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmıştır (Çoban, 2008).

2.1.1.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı

Ginzberg ve arkadaşları Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951) meslek seçimini çocukluktan başlayıp, erken yetişkinliğe kadar uzanan bir süreyi içine alan gelişimsel bir süreç olarak ele almışlardır ve bu süreci üç döneme ayırmışlardır. Konusunu, gelişimsel bir süreç olarak ele alıp, bu gelişimsel süreci de üç farklı döneme ayırmışlardır. Bu süreç; hayal

dönemi, deneme dönemi ve gerçekçi dönemden oluşur. Bu kuramın en temel esasları; meslek seçiminin bir süreç olduğu, bu sürecin geri dönülemez olduğu ve bu seçim sürecinin de bir uzlaşmayı içerdiğidir (Yeşilyaprak, 2003).

Bu kurama göre mesleki gelişim ve karar verme süreci hayal dönemi, deneme dönemi ve gerçekçi dönem olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır (Kuzgun, 2000):

2.1.1.1.1. Hayal Dönemi: Bu dönem, 7-12 yaş arasını kapsar ve bu dönemdeki çocuk oyun dönemindedir ve oyunlarında genellikle gelecekteki hayal ettikleri meslekleri vardır. Çocuklar erken yaşlardan itibaren meslekler hakkında tercihte bulunurlar ve bunu yaparken sadece o meslekten hoşlanmış olmaları o mesleği seçmek için yeterlidir. Bu dönemin başında çocuk yetişkinlere kendini göstermek ya da onay almak gibi bir niyeti yoktur. Ancak dönemin sonlarına doğru yetişkinlerin onayını ve takdirini almak için belli seçimlerde bulunabilirler. Ayrıca bu dönemdeki çocuk için özdeşim kurmak çok önemlidir. Kendinde yetersiz gördüğü özellikleri, özdeşim kurduğu kişinin güçlü özelliklerine yansıtarak görmeye çalışır. Aslında çocuk oyunlarında meslek seçimiyle ilgili düşüncelerini de yansıtarak, oynadığı oyunlar çocuğu gelecekteki meslek seçimine hazırlamış olur. Bu dönemdeki çocuk, meslekle ilgili seçim yaparken yeteneklerini ya da mesleğin maddi boyutunu dikkate almaz. Çünkü zamanla ilgili perspektifi gelişmemiştir. Bu sebeple seçtiği mesleğin gerçekte bir bağlantısı yoktur (Kuzgun, 2009).

2.1.1.1.2. Deneme Dönemi: Bu dönem 11-18 yaşları arasını kapsar ve ergenliğe hazırlandığı ve girdiği dönemleri içerir. Artık bu dönemdeki bir bireyin zaman perspektifi gelişmiştir ve artık güçlü ve zayıf yönlerini, mesleklerin özelliklerini, sağladığı olanakları öğrenmeye çalışır. Meslek seçme kararının önemli olduğunu kavramaya başlar ve bu kararın geleceğini etkileyeceğinin farkına varır. Bu sebeple meslek seçimi için bazı zevklerinden vazgeçerek meslek seçimine karşı bilinçli bir tavır takınmaya başlar. Bu dönem dört basamaktan oluşmaktadır (Sürücü, 2005):

- **İlgi Basamağı:** 11-12 yaşlarını kapsar ve bu basamaktaki çocuk, beğendiği ya da beğenmediği etkinlikleri tanımaya ve ilgilerin önemini anlamaya başlar. Çocuk bu dönemden önce, her şeyi kabul eden ya da herhangi bir etkinliğe olumlu tepki verirken, artık bu dönemden sonra seçici davranmaya ve reddetme davranışı sergilemeye başlamıştır.

- **Yetenek Basamağı:** 12-14 yaşlarını kapsar ve bu basamaktaki çocuk artık yeteneklerini daha iyi tanımaya ve bu yeteneklerinin mesleklerle olan uyumunu dikkate almaya başlar. Özdeşim kurduğu kişi anne ya da baba iken, artık bu dönemdeki çocuk için daha uzak modelleri seçerek özdeşim kurmaya başlar.

- **Değer Basamağı:** 14-16 yaşları arasını kapsar ve artık ergen topluma faydalı olmayı düşünmeye başlamıştır. Mesleklerle ilgili daha gerçekçi düşünmeye başlamış ve bir mesleğin farklı yanlarını da fark ederek, başka doyum olanaklarına değer vermeye başlamıştır. Artık uygun bir zaman perspektifinden bakmaya çalışır ve yaklaşan yaşam çizme dönemi için planlar yapması gerektiğini fark etmeye başlamıştır.

- **Geçiş Basamağı:** 17-18 yaşları arasını kapsar. Bu basamaktaki genç artık bağımsızlığını kazanarak daha gerçekçi seçimler yapması gerektiğini anlamıştır. Mesleklerle ilgili yeterli bilgilere sahip olduğu için, yeteneklerini uygulayacağı yeni çevreler arayışına girmiştir.

2.1.1.1.3. Gerçekçi Dönem: Bu dönem 18 ile 22 yaşları arasını kapsar ve ergenliğin son dönemlerine denk gelmektedir. Bu dönemdeki bireyin zaman süreci daha fazla farklılık gösterir. Çünkü bireylerin hepsinde aynı zaman diliminde gerçekleşmez, bazılarında daha uzun sürebilmektedir. Bu dönem üç basamağa ayrılmaktadır (Kuzgun, 2000):

- **Araştırma Basamağı:** Bu basamaktaki bireyin üniversiteye başladığı ve daha fazla kararsızlık yaşadığı görülür. Genç bu dönemde daha özgürdür ancak daha fazla belirsizlik yaşar. Üniversitede temel eğitimini almasına karşılık kesin alanını henüz belirleyememiştir. İki ya da üç alandan birine karar vermek zorundadır. Bunun için seçeceği alanı ve maddi imkanlarını daha fazla araştırmaya başlar.

- **Billurlaşma Basamağı:** Bu dönemdeki genç, araştırmalara devam ederek, alanını seçmek için daha fazla yoğunlaşır.. Bu sebeple kararları kesinlik kazanmaya başlar. Ancak bu basamakta gencin karar verirken anne-baba ya da çevrenin acele karar vermesi için baskı yapması, sahte billurlaşma yaşamasına sebep olabilir.

- **Belirleme Basamağı:** Bu basamaktaki genç artık kararını vermiş ve çalışma alanını seçerek eğitim almaya başlamıştır.

Ginzberg ve arkadaşları (1951) kuramlarını geliştirirken gelişim ve derinlik psikolojisi bulgularından da faydalanmışlardır. Kuramlarındaki katılımcıları daha çok sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan erkek öğrencilerden seçmişler ve gözlem ve görüşme tekniklerini kullanmışlardır. Daha sonra ekonomik açıdan düşük olan öğrencilerle de çalışmışlar ve bunun sonucunda ekonomik durumla mesleki gelişim evrelerinin ilgisinin olmadığını, ekonomik düzeyi yüksek ya da düşük olan her bireyin bu evre ve basamaklardan geçtiğini savunmuşlardır. Ayrıca ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, mesleki gelişim evrelerinden daha kısa sürede geçtiklerini, daha alt düzey meslekleri seçtiklerini ve mesleğe karar verirken tek başına zorlandıklarını da bulmuşlardır. Daha sonra kız öğrencilerle de çalışmalar yapılmış ve buna göre kızların da aynı gelişim evrelerinden geçtiğini tespit

etmişlerdir. Ayrıca ergenlik dönemindeki bireyin meslek seçimi yapmasında gerçeklik kontrolünün sağlanmasının, zaman algısının geliştirilmesin ve zevkleri erteleyp, meslek planlarının gerçeklerle uzlaştırılmasının önemini vurgulamışlardır (Kuzgun,2000).

2.1.1.2. Özellik Faktör Kuramı

Kuram, Parsons (1909) ile başlamış ve sonrasında Williamson’la devam ederek, birçok kuramın da başlangıç noktasını oluşturmuştur (Yeşilyaprak, 2003).

Bu kurama göre her bireyin kendine özgü, geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülebilen özellikleri vardır. Birey ile mesleği eşlemek mümkündür ve meslekte başarılı olmak için o meslek grubunun belli özelliklerine sahip olması gerekir. Bu yüzden her meslek grubu diğer mesleklerden farklı bir yapıya sahiptir. Bireyin sahip olduğu niteliklerle mesleğin gerektirdiği nitelikler ne kadar birbirine uyumluysa bireyin o meslekte başarılı olma ihtimali de o kadar yüksek olur (Kuzgun, 2009).

Bu kuramı savunan kişiler, öncelikle bireylerin kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak isterler ve bunun için çeşitli yollar kullanırlar. Kişinin özellikleri hakkında bilgi almak için görüşme, gezi ve gözlemler yapılabilir, bireyi tanımak için test ve envanter kullanabilir, meslekle ilgili bilgi almak için meslek gruplarından bireyler davet edilebilir, broşür ya da basılı materyaller ile meslekler hakkında bilgi verilebilir. Bilgi alma ve bilgi verme işlemleri tamamlandıktan sonra, öğrenci meslek seçmek için teşvik edilir. Ancak bu kuram, meslek gelişimi sürecini önemsemediği, çevresel faktörleri göz ardı ettiği, kişilik özelliklerinin belirlenmesinde test ve envanterler kullanıldığı için eleştirilmektedir. Ancak bu kuram sayesinde birçok başarı, ilgi, yetenek test ve envanterlerin geliştirilmesine katkı sağlanmıştır (Çoban, 2008).

Kuramın yandaşları ve karşıtları bulunsa da birçok kurama temel oluşturmuştur. Holland ve Super’in kuramlarının da genel görüşleri açısından temelini oluşturmuştur (Şahinler, 2018).

2.1.1.3. Holland’ın Tipoloji Kuramı

Holland’ın meslek danışmanlığı alanında geliştirdiği kişilik kuramı“Tipoloji kuramı” olarak da adlandırılır. Holland bu kuramla ilgili görüşlerine 1973 yılında yazdığı “Meslek Seçme: Bir Kariyer Kuramı” adlı eserinde yer vermiştir (Kuzgun, 2009):

Holland, insanları kişilik tiplerine göre Gerçekçi, Araştırmacı, Sosyal, Gelenekçi, Girişimci ve Sanatçı olarak 6 grupta toplamıştır. Bu grupların oluşturdukları çevreleri de aynı şekilde gruplayıp adlandırmıştır. Çünkü Holland’a göre aynı kişilik tipine sahip

insanlar, aynı çevrede bulunurlar ve bir çevrede bulunan insanların dağılımına bakarak çevrenin özellikleri hakkında bilgi edinilebilir. Holland'a göre meslek seçimi kişiliğin yansımasıdır. Ve aynı mesleğin üyeleri aynı kişilik özelliklerine ve öz geçmişe sahiptir ve aralarında ortaklık bulunmaktadır. Ve yine aynı meslek grubundaki insanlar birbirlerine benzedikleri için de aynı sorunlara aynı şekilde tepkide bulunarak, kendilerine has bir kişiler arası çevre meydana getirirler. Fizikçiler, kimyacılar ve matematikçiler birbirine benzer ve aynı kişiler arası çevre içinde yer alırlar(Kuzgun, 2009).

Holland kişilik ile ilgili yaptığı çalışmaların bulgularına dayanarak insanları altı kişilik tipine ayırmış ve bu kişilik tiplerinin özelliklerini şu şekilde tanımlamıştır (Kuzgun, 2009):

Gerçekçi (Realist) Tip: Bu gruptaki bireyler sosyal ilişki ve zihinsel faaliyetlerden hoşlanmaz, daha çok, alet ve makineleri kullanmaktan, bitki ve hayvan üretmekten zevk alırlar. El becerilerine önem verirler. Teknik becerilerin yüksek olması sebebiyle vasıflı teknik elemanlar, ulaştırma, tarım, orman, imalat vb. alanlarda çalışmaya yönelirler.

Araştırmacı (Investigative) Tip: Bu grupta daha çok analitik ve mantıklı düşünen,, eleştirel tutuma sahip, tedbirli, meraklı, içgörüsü gelişmiş, çekingen, alçak gönüllü, meraklı gibi kişilik özellikleri bulunan insanlar yer alır ve bilimsel çalışmalardan hoşlanırlar. Bu sebeple doğa, toplum ve insan bilimleri alanında bilimsel bilgi üreten bilim insanları bu grupta yer almaktadır.

Sanatçı- Yaratıcı (Artistic) Tip: Hayal gücü zengin, karmaşık, düzensiz, duygusal, kuralları sevmeyen, içgüdülerine güvenen insanlar bu grupta yer alır. Bu özelliklere uygun olarak müzik, plastik sanatlar, edebiyat vb. alanlarda sanat eserleri üreten, bunları icra eden ve değerlendiren kimseler bu grubun meslek elemanlarını oluşturur.

Sosyal (Social) Tip: Bu tipteki insanlar başkalarına faydalı olmaya, onları bilgilendirmeye, eğitmeye, geliştirmeye, iyileştirmeye yönelik faaliyetleri tercih ederler ve düzenli ve makine kullanmayı gerektiren faaliyetlerden hoşlanmazlar. Sosyal araştırmacılar, din adamları, psikologlar, öğretmenler gibi meslek elemanları bu gruba girer.

Girişimci (Enterprising) Tip: Bu gruptaki insanlar ekonomik çıkar elde etmek için insanları kullanmaya yönelirler ve daha çok kendini göstermeye çalışan, kendine güvenen, hırslı ve tartışmayı seven, girişken, konuşkan gibi kişilik özellikleri gösterirler ve işletmeciler, pazarlamacılar ve ticaretle uğraşan kişiler bu gruptaki meslek elemanlarıdır.

Gelenekçi- Düzenli (Conventional) Tip: Bu gruptaki bireyler bilgisayar ve yazı işleriyle uğraşmaktan, verileri saklamaktan, yazıları kopyalamaktan hoşlanırlar ve daha çok geleneksel yöntemleri kullanmayı tercih ederler. Bu grubun meslek elemanlarını bankacılar,

vergi ve tapu daireleri gibi kurum ve kuruluşlarda çalışan kişiler oluşturur.

2.1.1.3.Psikanalitik Kuramlar

Bu kurama göre meslek seçiminde dış olaylar değil, iç olaylar etkilidir. Ve kişilik ile kişilik yapısı meslek seçiminde son derece önemlidir. Meslek gelişimi, kişilerin psikoseksüel gelişimi ile paralellik göstermektedir (Kepçeoğlu, 1985). Mesleki davranışlar bilinçdışı gereksinimleri doyurma yolunda yüceltilmiş davranışlardır (Turan, 2018).

Kişi mesleğini seçerken o anda ve gelecekte duyacağı zevki de düşündüğü için seçim yaparken içgüdüleri kişi için bir rehber görevi üstlenir ve zevklerine göre bir meslek seçmesine yardımcı olur (Kuzgun, 2000).

Bu kurama göre, çocukken kazanılan yaşantılar, bireyin ihtiyaçlarını belirler. Bu ihtiyaçlar da bireyin meslekle ilgili genel eğilimini belirler. Genel psişik enerjinin yöneldiği alana göre ilgileri ve yetenekleri belirginleşir ve bu doğrultuda meslek faaliyetlerinin kaynağı oluşur (Kuzgun, 2009).

Bu kuramın en önemli kavramlarından biri “özdeşim” kavramıdır. Bireyin aslında küçük yaşta anne ya da babasıyla kurduğu özdeşim, kişinin meslek seçiminde etkili rol oynamaktadır. Bu kuramla ilgili bazı eleştiriler de bulunmaktadır. Meslek danışmanlığı sırasında, danışmanın danışanın çocukluk yaşantılarını araştırmasının süreç içerisinde pek mümkün olmaması, bu eleştirilerin başında gelir (Tözeniş, 2015).

2.1.1.4. Roe’nun Gereksinim Kuramı

Holland’ın kuramı gibi bu kuram da kişilik temelli bir kuramdır. Her iki kuram da meslek seçiminin kişiliğin yansıması olduğunu kabul eder (Yeşilyaprak, 2003). Bu kuramın temelinde Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi yer alır. Bu kurama göre bireyler, meslekleri psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için seçerler. Bireyin çocukluk dönemindeki ihtiyaçlarının karşılanma derecesi onun ileride meslek seçiminde rol oynayan iç uyarıcılardır (Çoban, 2008).

Roe’a göre bireyin çocukluk yıllarında yaşadığı doyum ve hayal kırıklıkları meslek seçiminde etkilidir. Roe, çocuğa sergilenen anne baba tutumlarının çocuğun gelecekte seçeceği mesleğe yönelmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Roe’ya göre bireyin düzenli karşılanan ihtiyaçları davranışın bilinçdışı güdüleyicileri olmazlar. Nadiren ve az seviyede doyurulan ihtiyaçlar ise zamanla kaybolur. Hayatın ilk yıllarında yaşanan ihtiyaçların doyumu ve hayal kırıklıkları bireyin meslek ya da iş hayatındaki yönelimlerini etkiler (Çoban, 2008).

Roe'ya göre anne baba ve çocuk ilişkilerinin nasıl olduğu çocukların meslek seçimlerinde etkilidir. Anne babalar çocuklarının üzerine aşırı düşme, soğuk davranma ya da çocuğu kabul etme davranışı sergilerler ve bu tutumlar onların ileride nasıl bir ortamda çalışmak istedikleri ile ilgili belirleyici bir kriter olabilir (Yeşilyaprak, 2003).

Roe, bireyin ilk yıllarında geçirdiği yaşantıların yetenekleri, ilgileri ve tutumları arasındaki ilişkileri ve bunların meslek seçimi kararına yansıdığını açıklar (Kuzgun,2009).

2.1.1.5. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu kuram, iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım meslek seçiminin kaynağının ne olduğunu, ikinci kısım ise meslek seçimi ile ilgili sorunlarla karşılaşan danışmanların neler yapabileceklerini açıklamaktadır. Kuram bütünü ile Meslek Danışmanlığında Öğrenme Kuramı olarak adlandırılmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, mevcut meslek gelişimi kuramlarını bütünleştirmiştir ve bunların uygulamaya daha etkin biçimde yansıtılması çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. (Kuzgun, 2006). Bu kurama göre meslek seçimi, bireyin sosyalleşme sürecinde oluşan, birçok etkenin karşılıklı etkileşimiyle meydana gelen bir süreç olarak tanımlanır. Bu süreçte, kalıtımla gelen özellikler, çevresel koşullar, öğrenme yaşantıları ve performans becerileri birbirleriyle etkileşime girer ve meslek seçimi sürecini oluşturur (Yeşilyaprak, 2003).

2.1.1.6. Super'in Benlik Kuramı

Super (1957) mesleki gelişimi devam eden bir süreç, meslek seçimini ise sentez yapma işi olarak tanımlar. Bu kurama göre birey meslek modelini, ailesinin sosyo ekonomik düzeyinden, kişisel özelliklerinden, yetenek, ilgi ve benlik tasarımlarından, zihinsel gücünden ve karşılaştığı fırsatlardan alır ve meslek gelişimi birçok dönemden geçerek, zamanla ve yeni yaşantıların etkisiyle değişir (Bilge, 2007).

Birey, o yaşına kadar öz benlik kavramını ve kendini algılama biçimini geliştirmiştir ve meslek seçerek bunu uygulamaya koymuş olur. Bireyin meslek seçimi, kendi özüne ilişkin algılarının yansımasıdır denilebilir. Kişi içinde bulunduğu koşullara göre öz kavramını meslek olarak uygulamaya koyar ve olgunlaşmasıyla beraber özüne yönelik kavramları da kararlı olmaya başlar (Kuzgun, 2006).

Super'in bu kuramının belli başlı temel esasları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, insanların yetenekleri, ihtiyaçları, değerleri, kişilik özellikleri ve öz kavramları bakımından farklılıklar gösterdiğidir. Ve insanlar sahip olduğu bu özellikler ile birden fazla mesleğe uygun olabilir. Bir diğer esas, her mesleğin kendine has yetenekler ve kişilik

özellikleri gerektirir. Ancak bu gereklilik çok katı olmamakla beraber esnektir. Kuramın bir diğer önemli esası, insanların meslek tercihlerinin ve öz kavramlarının zamanla ve kazanılan deneyimlerle değişikliğe uğrayarak, daha kararlı bir hal almaya başlamasıdır. Bu değişim süreci Büyüme, Araştırma, Yerleşme, Sürdürme ve Ayrılma olmak üzere 5 basamağa, bu basamaklar da kendi içinde belirli evrelere ayrılmaktadır. Ancak bu basamaklar bazen aksaklığa uğrayabilir. Bu durumda bu basamaklar tekrar baştan yaşanmak zorunda kalınabilir (Kuzgun, 2009).

Meslek olgunluğu kavramı bu kurama göre önemli bir psikolojik kavramdır ve bireyin mesleki gelişiminin derecesini ifade eder ve yerine getirilen mesleki gelişim görevleri ile o yaştaki bir kişiden beklenen gelişim görevlerinin karşılaştırılması olarak tanımlanır. Bu olgunluk hem bireyin öz kavramının geliştirilmesine yardım edilerek, hem de kişinin gelişim süreci içerisinde yeteneklerinin, ilgilerinin ve baş etme kaynaklarının olgunlaşması sağlanarak hızlandırılması sağlanmış olabilir. Ayrıca kişilerin işlerinden aldıkları doyumun derecesi, kişilerin öz kavramlarını uygulama derecesiyle ilgilidir. Yani kişi öz kavramlarını ne ölçüde uygulayabildiyse, yaptığı işten de o derece doyum alır (Kuzgun, 2009).

Super'e göre meslek gelişimi şu basamaklara ayrılmaktadır (Kuzgun, 2000):

-Büyüme Dönemi: Çocukluk dönemi olarak adlandırılan, bilicinin oluştuğu 4. yaş ile 14. yaşına kadar olan dönemi kapsar. Bu dönemdeki çocuk fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak gelişir. Okula başladığı bir dönemi kapsayan dönemde çocuk, arkadaşlarıyla iletişim kurar, yeteneklerini tanır ve geliştirir. Neler yapabileceği ve ne olmak istediğine ilişkin bir öz kavramı geliştirir. Ayrıca meslekler hakkında bilgi edinerek, anne baba ve yakın çevredeki kişilerin meslekleri hakkında bilgi sahibi olur. Çevresindeki bu yetişkinlerin rollerini gözlemleyerek, onlara benzetmek ister ve özentisi ve heves duygularıyla bazı mesleklere özenir. Bu dönem 3 basamağa ayrılır:

- Hayal basamağı: 4 ile 10 yaş arasını kapsar. Bu basamakta çocuk için hayal kurma ve rol denemeleri ön plandadır. Davranışlarında isteğin, anlık ihtiyacın ve hevesin etkisi bulunmaktadır.

- İlgi basamağı: 11 ile 12 yaş arasını kapsar. İlgilerinin, hoşlandığı ve hoşlanmadığı etkinliklerin ayırmaya ve belirginleşmeye başladığı, duygularını ayırt etme becerisinin geliştiği basamaktır.

- Yetenek basamağı: 13 ile 14 yaş arasını kapsar. Yeteneklere daha fazla önem vermeye başladığı, okul ve meslek seçiminde mesleğin gerektirdiği özellikleri dikkate aldığı basamaktır.

-Araştırma Dönemi: Bu dönemde genç, mesleklerle ilgili araştırma ve inceleme dönemine girer ve psiko sosyal gelişimde ergenlik dönemini içine alan 14-24 yaşları arasını kapsar. Birey, bu dönemde kendini çeşitli rollerde dener ve kendisi ile ilgili daha fazla bilinçlenir. Deneyimleri üzerinde düşünerek sahip olduğu becerileriyle meslekler arasında bağlantı kurmaya çalışır ve meslek hedefleri oluşturmaya başlar. 3 alt basmağa ayrılır:

-Deneme basamağı: 14-18 yaşlarını içine alan dönemdir. Genç bu basamakta, ilgilerini, ihtiyaçlarını, değerlerini dikkate alarak, ders ve iş yaşantılarında bu seçimlerini dener.

-Geçiş basamağı: 19-21 yaşlarını içine alan dönemdir. Bu dönemde birey, ya iş ortamına katılmıştır ya da seçtiği meslekle ilgili eğitim almaya başlamıştır. Ayrıca gerçeği daha fazla dikkate almaya başlamıştır.

-İzleme basamağı: 22-24 yaşlarını içine alan basamaktır. Bu basamakta genç artık bir meslek seçmiş ve yaşamını sürdürmek için yürütmeye başlamıştır.

-Yerleşme Dönemi: Bu dönemde birey kendine uygun bir alanda kararlı bir iş bulmuştur ve bu dönem 25 ile 44 yaşları içine alan genç yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini kapsar. Artık bu dönemde deneme davranışları azalır ve işe bağlanma davranışı görülür. Ve birey artık bir düzen kurarak, bunu devam ettirmeye çalışır. İşe girme, evlenme ve devamlı bir yaşam biçimi görülmeye başlanır. İsteklerinin bazılarında vazgeçebilir ya da değiştirebilir. Bu dönemin sınama ve sağlamlaştırma basamakları bulunmaktadır:

-Sınama basamağı: 25-30 yaşlarını içine alan basamaktır ve birey bu basamakta seçtiği meslekten doyum sağlayamamışsa mesleğini değiştirebilir ve gerçek işini bulana kadar birkaç iş değişikliği yaşayabilir.

-Sağlamlaştırma basamağı: 31-44 yaşlarını içine alan basamaktır ve birey bu basamakta mesleğinde ilerlemeye ve kendini gerçekleştirmeye çalışır. Birey için bu yıllar yaratıcı yıllardır. Benlik kavramındaki kararlılığı artıktıkça, ilerlemek ve başarılı olmak için çabası daha çok artacaktır.

-Sürdürme Dönemi: 45-64 yaşları arasını içine alır. Sahip olduğu işini geliştirmeye, sürdürmeye ve korumaya çalıştığı dönemdir.

-Çöküntü Dönemi: 65 yaş ve sonrası dönemi içine alır. Bu dönemde birey artık çalışma temposunu düşürerek emekliliğe hazırlanır. Artık beden gücünden çok tecrübeler önem kazanmıştır.

Super, meslek örüntüsü ile ilgili yaptığı çalışmasının sonuçlarına göre 14 ile 35 yaşlarına denk gelen mesleki gelişim dönemlerinin her biri için mesleki gelişim görevleri belirleyerek açıklamıştır. Super'e göre bu görevler şunlardır:

- Meslek tercihini billurlaştırma,
- Meslek tercihini sınırlandırıp, belirleme,
- Meslek tercihi yapma,
- Bir mesleğe yerleşme ve
- Meslekte sağlamlaşıarak ilerlemeye çalışma (Taşkiran, 2008).

2.1.1.8. Karar Kuramları

Karar verme, bir ihtiyacı gidermek için tek bir hedef bulunmadığında ve birden fazla yol olduğunda seçeneklerden birine yönelik olarak tanımlanır (Kuzgun, 2009). Ayrıntılı bir şekilde düşünmeyi, uzun ve sistemli araştırmayı gerektiren okul veya meslek seçimi gibi, insanın yaşamını önemli ölçüde etkileyecek olan olaylarda karar verirken genellikle kaygı ve gerginlik yaşanır.

Karar kuramcılarında olan Gelatt'a göre karar verme sürecinde yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olmak üzere üç unsur bulunmaktadır. İlk olarak yordayıcı sistemde kişi olabilecek eylemleri, eylemlerin olası sonuçlarını ve bu sonuçların gerçekleşme olasılıkları ile ilgili bilgi edinmek durumundadır. Değer sisteminde, birey bu seçeneklerinin olası sonuçlarını artık öznel olarak değerlendirir. Son olarak karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri ve kuralları göz önüne alarak karar vermelidir. Birey daha fazla ve yeterli bilgiye sahip oldukça daha uygun kararlar verebilmektedir (Kuzgun, 2006).

Sağlıklı bir kişilik gelişiminin en güçlü göstergesi doğru ve uygun karar verebilmektir. Her zaman her insan sistematik ve akılcı karar veremeyebilir. Bazıları karar verme sorumluluğu ile karşılaştıkları zaman bunalıma girer, bazıları erteleme davranışı sergiler, bazıları ise karar verme sorumluluğunu başkalarına bırakır, kararsız kişiler ise karar verip kararından hemen vazgeçer. Bu nedenle karar verme becerilerinin geliştirilmesi veya öğretilmesi meslek rehberliğinin en önemli amaçları arasında bulunmaktadır (Kuzgun, 2006).

2.2.KİŞİLİK

Mesleki kişilik kavramını ilk ortaya atanlardan biri olan Dr. John Holland, meslek seçimi konularında önemli araştırmalar yapmıştır. Holland, meslek seçimini kişiliğin yansıması olarak görür ve meslek seçiminde kişinin özellikleriyle seçeceği mesleğin özellikleriyle uyumlu olması gerektiğini ifade eder. Holland'ın kuramına göre kişiliği oluşturan faktörler ve mesleğin yapıldığı çevre arasında uyumlu bir ilişki vardır. Bu nedenle meslek seçimi kişiliğin ifadesi olarak tanımlanır (Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

2.2.1. Kişiliğin Tanımı

Kişilik, insanın kendini tanımlamada kullandığı bir kavramdır. İngilizce’de kişi anlamına gelen “person” kelimesinden türemiştir. Latince’de maske anlamına gelen “persona” kelimesinden, İngilizce’ye personality olarak geçmiştir (Toplu- Demirtaş, 2018).

Burger (2006) kişiliği, insanların kendilerinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçleri olarak tanımlamaktadır. Bu tanım iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm kişiliğin tutarlı davranış kalıplarını içermesi ile ilgilidir. Bireyin sahip olduğu davranış kalıpları her durum ve zamanda tutarlılık gösterir. Örneğin normal hayatında rekabetçi bir davranış sergileyen birey, iş yerinde de rekabetçi davranışı sergileyecektir. Ya da bugün dışa dönük bir kişilik sergileyen bir birey, yarın da her zaman da dışa dönük bir kişilik yapısı sergileyecektir. Kişiliğindeki bu tutarlı kalıplar, “bu tam ondan beklediğimiz bir davranış” şeklinde yorumlanmasına sebep olacaktır. Tanımın ikinci bölümü ise kişilik içi süreçtir. Bireylerin nasıl davranıp, nasıl hissedeceğini etkileyen ve insanın içinde gelişen güdüselsel, duygusal ve bilişsel süreçler, kişilik içi süreci oluşturur. Kişilik içi süreçler ve tutarlı davranış kalıplarının insanın kendisinden kaynaklanması da önemli bir durumdur. Burada anlatılmak istenen, dış etmenlerin kişiliği etkilemediği değil, davranışın sadece durum tarafından belirlenmediğidir. Mesela bir korku filmi izleyen bir kişi filmin bir sonucu olarak korkar, fakat korkuyu dile getirme ve korkuyu yenme içimizden kaynaklanan bir durumdur.

Kişilik kavramı, bir bireyi diğerinden ayıran, kendine has özellikleri içeren davranışlardan oluşur. Ve insanın ilgilerini, yeteneklerini, çevresine uyum şeklini ve dış görünüşünü içeren özelliklerden oluşur (İkizler, 1994).

Kişilik, insanların doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı, kendisini diğer insanlardan ayıran özelliklerin toplamıdır. Kişinin, duygusal, zihinsel, sosyal ve fiziksel anlamda süreklilik gösteren özelliklerini içerir (Özdemir vd., 2012).

MEB (2006) ise kişiliği “bir insanı özel ve nesnel yanları ile diğer insanlardan ayıran duygu, düşünce, değer yargıları ile birlikte tutum ve davranışların tümüdür” olarak ifade etmiştir.

İnci’ye (2011) göre kişilik, bireyin bireysel ve toplumsal etkileşim biçimini içeren, duygu, düşünce ve davranış örüntüleri olarak tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre ise kişilik, bireyi, diğer bireylerden farklı kılan, tutarlı ve kalıplaşmış bireye has özelliklerin tamamı olarak ifade edilmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Bir başka tanıma göre ise kişilik, bireyin dış dünyası ile benliği arasındaki karşılıklı etkileşimi ile meydana gelir. Kişilik üzerinde bireyin istekleri, ihtiyaçları, ırkı, eğilimi gibi

bireysel ve ekonomik durumu, aile çevresi, toplumun ahlaki ve hukuki kuralları, yasaları gibi dış dünya ile ilgili faktörler etkilidir (Aytaç, 2005).

Cüceloğlu (1991) ise kişiliği, bireyin tüm özelliklerini içine alan bir kavram olarak tanımlamaktadır. O, kişiliği genel anlamda kişinin kendisi ve dış çevresiyle kurduğu yapılaşmış, ayırt edici ve tutarlı ilişkiler bütünü olarak tanımlar. Davranış bilimi açısından ise kişiliği, bireyin ruhsal, bedensel ve zihinsel yönden farklı yapılarının yaşama tarzına ve davranış biçimlerine yansımaları olarak tanımlar.

Özgüven (2007) ise kişiliği, “bireyin psikolojik yapı ve sisteminin bireye özgü dinamik bir organizasyonu ve bu organizasyonun çevre ile etkileşiminin bir ürünü” olarak tanımlar.

Bir başka tanıma göre ise kişilik, kişinin yaşama biçimini oluşturur. Bireyin yeteneği, zekası, eğitim düzeyi, duygusu, neşesi, öfkesi, arkadaşlığı, gelenekleri, ahlakı, konuşma tarzı, kültürü gibi bilinen, bilinmeyen pek çok boyut, bu yaşam tarzının içerisinde yer alır. Kişilik kavramı doğumla başlar, ölümle son bulur. Bu sebeple canlı ve yaşayan herkesin bir kişiliği bulunmaktadır (Zel, 2001).

Bir diğer tanıma göre ise kişilik, “bireyin sosyal, ahlaki, fiziksel ve zihinsel özelliklerinin dinamik bir bütünleşmesi” şeklinde ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999).

Kişilik ile ilgili yapılan bu tanımlar doğrultusunda kişilik, biyolojik ve kalıtsal eğilimleri içine alan, iç ve dış etkilere bağlı olan ve çevresel koşulları içine alan bir süreç şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca kişilik ile ilgili, gözlenebilir davranışlardan oluştuğu, duruma ve zamana göre süreçlilik, süreklilik ve tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Bireyin sahip olduğu kişiliği, zamanla değişmediği ve tutarlı olduğu vurgulanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2010). Bireyin sahip olduğu kişilik özelliği farklı yönleri gider ancak çoğunlukla sabit kalarak tutarlılık gösterecektir (Aytaç, 2001).

Kişilik ve karakter kavramı anlam olarak birbiriyle karıştırılmaktadır. Oysaki karakter, zamanla alınan eğitime göre değişip, gelişmektedir. Ve kişiliğin ahlaki yönünü oluşturur (İnci, 2011).

2.2.2. Kişiliğin Özellikleri

Kişilik kavramı anlam ve kapsam bakımından bazı özelliklere sahiptir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Yaz, 2013):

- Doğuştan gelen ve sonradan kazanılan eğilimlerin tamamını içerir. Kalıtım ve çevresel şartlarla kişilik şekillenir.
- Kazanılan bu eğilimlerin düzenlenmesiyle kişilik oluşur.
- Kazanılan bu eğilimler kişilikle çevreye uydurularak, sosyal uyum kavramını

karşımıza çıkarır.

- Karakter, kişiliğin en önemli unsurudur.
- Her bireyin kişisel özelliği bir diğerinden farklılık gösterdiği için kişilik özelliklerinin sayısal olarak ifadesi çok zordur.
- Gelişim dönemlerine göre kişilik özellikleri değişiklik gösterir. Örneğin, kişilik özellikleri çocukluk yıllarında hızlı değişebilir, ancak yetişkinlik döneminde daha yavaştır (MEB, 2006).

2.2.3. Kişiliği Etkileyen Faktörler

Kişiliği etkileyen ve oluşturan birçok faktör bulunmaktadır. İnsanın başkalarına benzeyen birçok özelliğinin yanı sıra, sadece kendine özgü olan kişilik özellikleri bulunmaktadır. Sahip olduğu kişilik özelliklerinden dolayı birey, bir başkası gibi davranış sergileyemez. Yeni doğan bir bebeğin doğuştan getirdiği bazı özellikleri, zamanla yaşayış biçiminin etkisiyle kişiliği şekillendirmeye başlar. İşte bu anlamda kişilik gelişimini etkileyen bazı durumlar ya da olaylar bulunmaktadır (MEB, 2006).

2.2.3.1. Biyolojik ve Fizyolojik Faktörler

Bireyin kişiliğini etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi bireyin doğuştan getirdiği özellikleridir. Bireyin sahip olduğu fiziksel özellikleri, bireyin nasıl bir kişiliğe sahip olduğu ile ilgili fikir verebilir (İlan, 2019).

Birey, sahip olduğu kişilik özelliklerinin büyük bir kısmını doğuştan kalıtım yoluyla, anne ve babasından aldığı genler yoluyla kazanır. Doğuştan gelen bu özellikler çevrenin etkisiyle gelişerek kişilik yapısını oluşturur. Bu sebeple kişiliğin oluşumunda fizyolojik özellikler çok önemlidir. Yapılan araştırmalar da kalıtsal özelliklerin kişiliği etkileyen en temel etken olduğunu ancak kişiden kişiye kalıtsal özelliklerin kişilikleri etkileme derecelerinin farklı olduğunu göstermektedir (Aytaç, 2000).

2.2.3.2. Kültürel Faktörler

Kültürlerin bireyci ya da toplumcu yapısı, toplumu ve aileyi meydana getiren bireyleri etkiler. Ailenin çocuk yetiştirme tutumlarıyla da bu etkiler bireylerin kişiliğine yansımaktadır (Toplu-Demirtaş, 2018).

Kültür, bazı grupların ve kurumların birbirleriyle olan etkileşimlerini ifade eder. Birey, içinde bulunduğu toplumda aile ve arkadaş gibi bazı gruplardan etkilenecek kişiliğini oluşturur. Birey, doğruyu, yanlış, ahlaki ve etik değerleri içinde bulunduğu toplumdan

öğrenir. Yine din, eğitim gibi kavramlar ve toplumdaki sosyal kurumlar, bireyin kişiliğini etkiler. Toplumun değerleri, bireyin kendini nasıl ifade ettiğini, fikir dünyasını ve etrafına olan bakış açısını şekillendirdiği için, kültürel faktörlerin kişilik zerinde etkisinin önemli olduğu söylenebilir (Özkalp vd., 2013).

2.2.3.3. Aile Faktörü

Aile faktörü, kişiliğin oluşmasında ve gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Birey doğumundan itibaren ilk olarak ailesini yanında gördüğü için aile, o birey için ilk sosyal gruptur. Bu yüzden aile ortamı, kültürel değerlerin öğrenilmeye başlandığı ilk yer, anne ve baba ise toplumsallaşmanın en temel ögeleridir. Böyle olunca anne ve babanın sosyalleşme düzeyleri, hayat tarzları ve davranışları çocuğa yansımaktadır (Özcan, 2011).

Adler, bir bireyin kişilik gelişiminde çocukluğun ilk yıllarındaki anne babanın tutumlarının etkili olduğunu ifade eder. Söz gelimi, aşırı koruyucu bir tutum sergileyen anne ve baba, çocuklarının ileride şımarık bir kişiliğe sahip olmalarına sebep olabilir. Bu durumda ebeveyn tutumlarının çocuklarının büyüdüleri zaman kişilik sorunlarına yol açabileceği söylenebilir. Yine ailelerin çocuklarının iyiliğini düşünerek sergiledikleri bazı davranışlar da (korku filmi izlemelerini engellemeleri, saldırgan eğilimli arkadaşlardan uzak tutmaları ya da bisiklet sürmelerini yasaklamaları gibi), çocukların kişilik gelişimleri için olumsuzluk oluşturabilir. Bu durumda çocuk ilerleyen yaşamında, hayatın zorlukları ile baş etme durumunda kaldığında sıkıntılar ya da psikolojik sorunlar yaşayabilir. İhmalkar bir tutum sergileyen anne babalar ise, çocuklarını ihmal ettikleri için soğuk ve şüpheli bir kişilik yapısına sahip olmalarına ve sıcak ilişki kurmaktan uzak durmalarına sebep olabilir, kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Burger, 2006).

Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğun kişilik gelişimi için en doğru olan tutumdur. Bu tutumda çocuk aile içinde hem denetlenir, hem de gereksinimleri karşılanır. Böyle bir ortamda yetişen bireye, anne baba tarafından sürekli müdahalede bulunulmadığı için, çocukların kendilerine güven duyguları ile kendilerine yetme yetenekleri olumlu yönde gelişecektir (Özdemir vd., 2012).

Bazı aile içi faktörler de çocuklarının kişilik gelişimleri üzerinde etkili olabilmektedir. Anne babaların ödül-ceza yöntemleri, çocuklarıyla olan iletişimleri, kardeş sayısı, kardeş ilişkileri, sağlık, barınma imkanları, sosyo ekonomik düzey, eğitimleri için kullanılan yöntemler gibi pek çok faktör, çocuklarının kişilik gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir (Silah, 2005).

2.2.3.4. Sosyal Çevre ve Sosyal Sınıf Faktörü

Kişiliğin oluşumunda bireyin içinde bulunduğu kültür, çevre ve sosyal sınıf önemli bir yere sahiptir. Sosyal sınıf farklılığı, bireyin kişiliği ile beraber yaşam tarzını, düşünce yapısını ve eğitim imkanını da etkilemektedir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal sınıf, eş ve iş seçimi gibi önemli konularda da bireyin hayatını etkiler. Bireyin içinde bulunduğu gruplar da yine kişilik yapısını etkileyen önemli unsurlardandır (Saltürk, 2008).

Birey, eğitim ve tecrübeleriyle, kendine özgü davranışlarıyla kişiliğini oluşturur ve yaşadığı sosyal çevresi, kişinin algılarını, davranışlarını ve hareketlerini yani kısaca kişiliğini etkiler (Özkalp ve Kirel, 2018).

2.2.3.5. Coğrafi ve Fiziki Faktörler

Kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörlerden bir tanesi de, iklim, tabiat özellikleri, yaşanılan bölgenin fiziki şartları gibi öğeleri içeren coğrafi özellikler ve fiziksel şartlardır (Serçeoğlu, 2013).

Bireyin yaşadığı yerin coğrafi konumu, bireyin ihtiyaçları ve birçok özelliği ile beraber kişilik gelişimini de buna göre şekillendirir. Söz gelimi, kuzeyde ve soğuk yerlerde yaşayan bireylerin kişiliği daha soğuk ve katı olarak şekillenirken, güneyde ve sıcak iklimlerde yaşayan insanların kişiliği ise daha ılık ve yumuşaktır (İlal, 2001).

Bireyin içinde bulunduğu coğrafi ve fiziksel şartların durumunun, bireylerin kişiliğine etki ettiği ile ilgili araştırmalar olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmaların sonuçlarına göre sıcak bir yerde dünyaya gelen bir bireyin duygusal ve sıcakkanlı; soğuk bir yerde dünyaya gelen bir bireyin ise daha soğuk ve akılcı olduğu görülmüştür. Ayrıca, iklim koşulları sert ve zor olan yerde yaşayan bireylerin kişiliklerinin de daha girişken ve cesur olduğu, iklim koşulları daha iyi olan yerde yaşayan bireylerin kişiliklerinin ise, daha cesaretsiz ve şüpheli oldukları görülmüştür (İlan 2019).

2.2.4. Kişilik ve Meslek Seçimi

Kişilik, meslek seçiminde önemli bir kavramdır. Meslek seçiminde bireyin kişiliği oldukça önemlidir. Duygu, düşünce, psikolojik güç, başarı gibi kavramlar, kişiliği meydana getiren faktörlerdir. Bu faktörler, kişinin meslek seçimi sürecinde de etkili olacaktır. Kişilik ile ilgili önemli bir kavram da kendine güven duygusudur. Bireyin davranışlarını, yeteneklerini ve fiziksel özelliklerini içine alır ve kendisiyle ilgili değerlendirmeleri, kişinin kendine güven duygusunu oluşturur. Kişinin meslek seçimini, kendine güven duygusu ilk başlarda büyük ölçüde etkiler. Ancak daha sonra kendisinin ve çevresinin mesleğe verdiği

değer ve mesleğe olan bakış açılarıyla zaman içerisinde değişir. Söz gelimi, bireyin sahip olduğu kariyeri, zamanla ve kitle iletişim araçları ya da çevrenin etkisiyle değişebilir ve kariyeri yetersiz gelebilir. Bu durumda birey yeni bir meslek seçimi ve kariyer arayışına girebilir (Aytaç, 2005).

Meslek seçimi gibi bireyin hayatına çok yönlü etkisi olan bir alan seçimine yönelmek, hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda son derece önem taşıyan bir konudur. Bireyin kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine ve toplumun gereksinimlerine göre bireyden faydalanmak, toplumun gelişmesinde insan gücünden daha fazla yararlanılmasını sağlar. Bu sebeple, insan kaynaklarından daha fazla ve daha verimli bir şekilde faydalanmak için kişiliğe ve bireye uygun meslek seçimine önem vermek gerekmektedir (Yeşilyaprak, 1986).

Kuzgun'a (2001) göre kişilik yapısına uygun meslek seçmiş olan kimseler, mesleğinde daha ileriye gider, yaşamında daha verimli olur ve mesleğini severek yaparlar. Kişiliğine uygun meslek seçmemiş olan kimseler ise mesleğinde mutsuz, düşük iş verimi ve çalışma isteği ile sürekli mesleğini değiştirme eğilimi içinde bulunurlar. Böyle olduğu zaman hem birey, hem de işveren için çalışma ortamları mutsuz ve verimsiz bir hal alarak, durumdan olumsuz etkilenirler.

Yapılan araştırmalar ve uzmanların görüşüne göre kişiler, meslek seçerken üç dönemden geçerler. Fantezi dönemi (11 yaşına kadar), geçici veya deneme dönemi (11-17 yaş arası) ve gerçekçi dönem (17 yaş ve sonrası) adı verilen meslek seçimi dönemlerinden geçerler. Ve meslek ile ilgili asıl kararın verildiği dönem, lise yıllarına denk gelmektedir. Bu dönemde verilen karar, üniversite ya da fakülte seçimi sırasında daha belirgin hale gelmektedir. Üniversite ya da bir fakülteye yerleşme, genellikle öğrencilerin girdikleri bir sınav puanına göre olmaktadır. Bu durumda kendi ilgi, yetenek ve özelliklerini tanımayan ve kendileriyle ilgili doğru değerlendirmeler yapamayan gençler, mesleklerle ilgili doğru bilgilere de sahip olmadıkları zaman, sınav formundaki tercih sıralamasına göre seçim yapmaktadırlar (Yeşilyaprak, 1986). Böyle olunca meslekten doyum alamayan ve mutsuz olan bireyler meydana gelmektedir.

Gökdeniz ve Merdan (2011), bireyin mutluluğu ile iş hayatına girmeden önce meslek seçmenin öneminin farkına varılması arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sebeple, bireyin iş ve aile hayatında mutlu olabilmesi, bireyin ilgi, yetenek ve kişiliği ile uyumlu bir meslek seçmesi ile mümkündür.

Bu bağlamda girecekleri üniversite sınavı öncesi meslek tercihi yapacak durumda olan lise öğrencilerinin doğru tercih yapabilmeleri için hem kendilerini hem de çevrelerini

tanımaya ihtiyaçları vardır. Öğrenci için karar vermesi zor olan ve geleceğine yön verecek olan meslek seçiminde bireyin kişilik tipleri ile uyumlu meslek seçmiş olmaları çok önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple birey için hem kendi kişilik özelliklerini, hem de mesleklerin özelliklerini araştırması ve incelemesi gerekmektedir (Usluer, 2012).

Birey, kendi isteklerine göre bir meslek seçtiği zaman, hayatından aldığı mutluluk ve doyum ile hayat standardı etkilenmiş olabilir. Ayrıca birey için, çalışma hayatında ve hayatının geri kalan kısmında mutlu bir hayat sürmesinin ilk ve en önemli koşulu kişiliğine uygun bir meslek seçmiş olmasıyla mümkün olabilir.

Meslek seçimi ile ilgili önemli çalışmalar yapan Holland (1997) “meslek seçiminin, kişiliğin bir ifadesi” olarak tanımlar ve kişi ile işin özelliklerindeki uyumun meslek seçimi için önemli olduğunu vurgular. Holland kişilik kuramında, kişiliği meydana getiren etmenler ile mesleki çevre ve mesleki faaliyetler arasında ilişki olduğunu, bu sebeple meslek seçiminin kişiliğin bir yansıması olduğunu ifade eder (Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

2.2.5. John Holland’ın Mesleki Kişilik Kuramı ve Temel Varsayımlar

John Holland’ın mesleki kişilik kuramı ilk olarak 1959 yılında ortaya çıkmıştır ve o günden beri psikolojide önemli bir yere sahiptir. Kuramı “Tipoloji kuramı” olarak da bilinir ve basit, anlamlı öncüller ve bazı varsayımlar üzerine kuruludur. Ve en önemli kavramı, kişiliğin meslek seçimine yansıdığı ve aynı meslek mensuplarının benzer kişilik özelliklerine ve geçmişe sahip olduklarıdır. Bu varsayımlar şu şekildedir (Bulutlar ve Kamaşak, 2010):

Kuramın ilk varsayımı bireylerin altı kişilik tipine sahip olduğudur. Ve gerçekçi, araştırmacı, artistik, sosyal, girişimci, geleneksel kişilik tiplerinden birine göre meslek seçimi yaptıklarıdır. Bu kişilik tipleri bireyleri ayırmak ve ifade etmek için kullanılır. Her bir kişilik tipi, problem çözme biçimlerini, yaşayış şekillerini ve inançlarını kapsar

Kuramın bir diğer varsayımı ise aynı kişilik tipine sahip insanların aynı çevrede bulunduklarıdır. Aynı kişilik tipine sahip olan bireyler birbirlerine benzeyen insan tipleriyle bir çevre oluşturmak isterler ve her bir çevre de bir takım problemlerin ve fırsatların özelliklerine sahiptir.

Kuramın üçüncü varsayımı ise her insanın beceri ve yeterliklerini kullanacakları, tutum ve değerlerini ifade edecekleri, uygun uğraş ve roller üstlenecekleri çevreler arama eğiliminde olduğudur.

Kuramın son varsayımı ise kişilik ve çevre etkileşiminin davranışı ürettiği gerçeğidir. Bireylerin sahip olduğu kişilik tipleriyle, içinde bulundukları çevrelerinin tiplerini bilmek

seçecekleri mesleği, mesleğin süresini ve bitişini, meslekten alacakları doyum ve başarı gibi bir grup muhtemel sonuçlar hakkında tahmin yürütebilmeyi sağlar.

Holland, kişilik tiplerinin gelişimde birey ve çevrenin etkileşiminin önemli olduğunu vurgular. Ona göre kalıtım, ilgi beceri ve yatkınlıklar, etkinlikler kişilik gelişimde etkilidir (Özyürek, 2016). Bu anlamda bireyin ve çevresinin özelliklerini bilirsek, o bireyin hangi meslekte başarılı olabileceğini anlar ve bireyi de ona göre yönlendirebiliriz (Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

Holland'ın kuramında kişiliğin meslek seçimi için önemli olduğunu destekleyen temel ilkeler özetle şu şekilde ifade edilebilir:

- İnsanın sahip olduğu kişilik, meslek seçimine yansır.
- İlgii ölçen envanterler, kişilik envanteri olarak da kullanılır.
- Aynı özgeçmiş ve kişilik özelliklerine sahip olan bireyler, aynı meslek grubunun elemanları olurlar.
- Aynı kişilik özelliklerine sahip olan bir meslek grubundaki bireyler bir sorun ya da uyarılarla karşılaştıklarında aynı şekilde tepki verir ve kendilerine has bir çevre meydana getirirler.
- Bir insanın sahip olduğu kişilik özellikleri ile seçtiği meslek arasındaki uyum ne kadar çoksa meslekten aldığı doyum, mesleğinde başarılı olması ve mesleğini uzun bir süre sürdürebilmesi o kadar mümkün olur (Bacanlı, 2011).

Holland'a göre insan altı kişilik tipinden birisine benzemektedir. Bahsedilen her tip, çeşitli kültürler, fiziksel çevre, kalıtım ve sosyal çevrenin etkileşimiyle oluşur ve Holland bu altı kişilik tipini birçok araştırma sonucunda belirlemiştir. Kurama göre insanlar sadece bir tipe değil, birden fazla tipe benzeyebilmektedir ve bireyin kişiliği bütün tiplerin bir birleşimi olabilmektedir. Ancak her bireyin kendine özgü bir kişilik yapısı bulunmaktadır. Tipler kendilerine has bir davranış repertuarı ve hoşlanıp hoşlanmama örüntüleri ve değerleri sergilerler (Spokane, 1996).

2.2.5.1. John Holland'ın Mesleki Kişilik Tipleri ve Çevre

Holland'ın kuramına göre altı çeşit kişilik tipi ve bu tiplerin oluşturduğu çevreler vardır (Kuzgun, 2009). Bu tipler; Realistik (Realistic), Araştırmacı (Investigatory), Yaratıcı (Artist), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Düzenli (Conventional) olarak adlandırılmış ve bu tiplerin yaşadıkları çevreler de realistik çevre, araştırmacı çevre, yaratıcı çevre, sosyal çevre, girişimci çevre ve düzenli çevre olarak isimlendirilmiştir. Bu sözcüklerin İngilizce'deki karşılıklarının baş harfleri bir araya getirilerek RIASEC modeli

oluşturulmuştur (Ünsal, 2014). Bireyler, sahip oldukları kişilik özelliklerine uygun olan aynı mesleki çevrede daha mutlu olacak ve kendilerini daha iyi geliştirebileceklerdir (Üre, 2010).

Bireyin sahip olduğu RAYSGD (RIASEC) tipleri, bireyin kişilik özelliklerini, aktivitelerini, karakterlerini ve davranışlarını yansıtır. Ve birey, bu tiplerden bir ya da bir kaçına veya tamamına sahip olabilir ve bu tip çevreleri araştırma eğilimde olurlar (Dozier, 2013).

Bu tiplerden yalnız birine sahip olunması ya da sadece bir tipten meydana gelen bir iş ortamının bulunması çok az rastlanan bir durumdur (Bacanlı, 2012). Ayrıca Holland, bahsettiği bu kişilik tiplerini belirleyebilmek amacıyla Mesleki Tercih Envanterini (Vocational Preference Inventory) ve Kendini Araştırma Ölçeğini (Self-Directed Search) geliştirmiştir (Kuzgun, 2009).

Her kişilik tipine uygun meslek elemanları ve tiplerle ilgili anahtar kelimeler bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki Tablo 2.1. 'de gösterilmiştir (Bacanlı, 2012):

Tablo 2.1. Holland'ın Tipolojisine Göre Tipler, Anahtar Sözcükler ve Meslekler

Tip	Anahtar Sözcükler	Meslekler
Gerçekçi-G (Realistic-R)	Pratik becerilere sahiptir. İnsanlar yerine makine veya araçlarla çalışmayı tercih eder.	Teknisyen Çiftçi Pilot
Araştırmacı-A (Araştırmacı) (Investigative-I)	Analitik ve ayrıntıcıdır. Problem çözmekten ve araştırma yapmaktan hoşlanırlar.	Kimyager Jeolog Araştırmacı
Sanatçı-Sn (Yaratıcı) (Artistic-A)	Artistik veya yaratıcı yeteneğe sahiptirler. Problem çözerken hayal gücü ve sezgilerini kullanırlar.	Müzisyen Artist İç Mimar
Sosyal-S (Social-S)	Üst düzey sosyal becerilere sahiptirler. Grup halinde çalışmaktan, insanlarla iletişim kurmaktan keyif alırlar.	Öğretmen Sosyal Hizmet Uzmanı Psikolog
Girişimci-Gr (Enterprising-E)	Konuşma ve pazarlık etme, liderlik özelliklerine sahiptir. Amaçlarını gerçekleştirmek için insanları yönlendirmekten hoşlanırlar.	Satış görevlisi Avukat Menajer
Geleneksel-Gl	Pratik ve sistematik çalışırlar.	Bankacı

(Düzenli) (Conventional-C)	Ayrıntılara dikkat edip, planları iyi takip ederler.	Sekreter Muhasebeci
-------------------------------	---	------------------------

Holland'ın Tipoloji kuramına göre altı kişilik tipi, altı tip meslek grubu ve çevre ayrıntılı olarak ele alınmaktadır:

2.2.5.1.1. Gerçekçi (Realistik) Kişilik Tipi ve Gerçekçi Çevre

Gerçekçi tipler, eğitsel etkinliklerden ve insan ilişkilerini gerektiren faaliyetlerden kaçınırlar ve daha çok araç gereçlerin, makinelerin ve hayvanların açık ve düzenlenmiş manipülasyonunu içeren etkinliklerden hoşlanırlar. Elektrik-elektronik, teknik, mekanik, tarımsal ve el becerilerini gerektiren faaliyetlerden hoşlanırlar. Bir problemle karşılaştıklarında somut, pratik ve yapılandırılmış çözümleri tercih ederler. Problem çözümlerinde hayal gücü ya da sosyal faaliyetleri tercih etmezler. Kişilik yapısı olarak pratik, ısrarlı, çekingen, gerçekçi ve mantıklı düşünen, esnek davranmayan ve otoriter gibi özellikler sergilerler (Özyürek, 2016). Sözel iletişim ve sosyal beceri ile ilgili işlerden hoşlanmazlar (Esen, Çoban, 2012). Realistik kişiler daha çok makine ve tamir gibi daha gerçekçi işlerle uğraşmayı sever ve takdir edilmekten hoşlanırlar. Bu tip kişiliğe sahip bireyler, John Holland'a göre aşıcılık, marangozluk, mühendislik gibi işlerde çalışmaktan hoşlanırlar (Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

Realistik bireylerin çalışmaktan zevk duyduğu ve kendini geliştirmesi için gerekli duydukları realistik ortamlar, inşaat ve fabrika alanlarıdır (Bacanlı, 2012). Ayrıca bu tip kişilerin realistik çevrelerinde insanlarla iletişime girmekten ziyade, hayvan ya da fiziksel işlerle uğraşmak önemli bir yere sahiptir (Ünsal, 2014).

2.2.5.1.2. Araştırmacı Kişilik Tipi ve Araştırmacı Çevre

Holland'a göre bu gruptaki bireyler, olayları gözlemlemekten, sosyal kavramlarla uğraşmaktan, araştırma yapmaktan, yeni şeyler icat etmekten hoşlanırlar. Sosyal ilişkilere girmekten, başkalarını ikna etmeye çalışmaktan ve denetlemekten hoşlanmazlar. Araştırma yapmak ve yeni şeyler öğrenmek en belirgin özellikleridir. Bu kişiler analitik ve mantıklı düşünen çekingen, içe dönük, meraklı, sabırlı özellikler gösterirler. Kendilerini iş ortamında akademik ve zihinsel anlamda güçlü algılama eğilimindedirler. John Holland'a göre bu grupta eczacılık, genetikçi, biyolog, veterinerlik, bilgisayar programcılığı, kimya mühendisliği, akademisyenlik ve bilimsel bilgi üreten bilim insanları bulunmaktadır (Kuzgun, 2009).

Ayrıca bu tip kişilerin araştırmacı çevrelerinde problem çözmek için, insani ilişkilerden ziyade, bilimsel ve matematiksel çözüm aramayı gerektiren soyut ve karmaşık düşüncelere yönlendirme söz konusudur (Bacanlı, 2012).

2.2.5.1.3. Sosyal Kişilik Tipi ve Sosyal Çevre

Bu tipteki kişiler, insanları eğitmekten, geliştirmekten, aydınlatmaktan, onlara bakmak ve faydalı olmaktan hoşlanırlar. Araç gereç, makine ve materyallerden uzak durmak isterler. Sosyal ve etik problemlere, insanlara ya da kurumlara destek vermeye, karşılıklı etkileşime ve eşitliğe önem verirler (Özyürek, 2016). Bu kişilik tipindeki bireyler, problemlerini takım çalışması ve tartışma yoluyla çözmeye çalışırlar (Ünsal, 2014). Sosyal ortamlar, sosyal meslekler ve sosyal beceriler, bu tip kişilerin içinde bulunmaktan hoşlandığı durumlardır (Kuzgun, 2009). İnsan canlısı, samimi, yardımsever, cömert, anlayışlı ve nazik gibi kişilik özelliği gösterirler. John Holland'a göre bu tip kişilikteki bireyler polis, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman, hemşire gibi mesleklerde başarılı olabilirler (Özyürek, 2016).

Sosyal bireylerin çalışmaktan zevk duyduğu sosyal çevre, içinde daha çok nezaket, dostluk gibi insani değerlerin önemli olduğu sosyal ortamlardır (Ünsal, 2014). Bacanlı (2012) tarafından sosyal çevre, kişilerin birbirlerine karşı sorumlu oldukları, birbirlerinin sorunlarına yardım ederek, esnek ve anlayışlı oldukları ve diğer bireyleri psikolojik anlamda etkiledikleri ortam olarak tanımlanmaktadır.

2.2.5.1.4. Gelenekçi (Düzenli) Kişilik Tipi ve Gelenekçi Çevre

Bu tipteki bireyler, verilerle ilgilenmekten, kayıt tutmaktan, bilgisayar işleriyle uğraşmaktan hoşlanırlar. Bu kişiler çok çalışmaya yönelirler ve ticarete ve ekonomik başarıya önem verirler. Bu kişiler bir problemle karşılaştıklarında geleneksel yöntemlerle çözüm bulmaya yönelirler. Statü sahibi olmayı severler ve emir alıp vermekten hoşlanan güvenilir bireylerdir. Düzenli, dikkatli, sistemli, kurallara bağlı ve tertipli olmak temel özellikleridir (Kuzgun, 2009). Sekreterlik, banka veznedarlığı, postacılık ve muhasebecilik gibi meslekler, bu tipteki kişilerin tercih ettiği mesleklerdir (Esen-Çoban, 2012).

Gelenekçi çevrede, bu kişilerin kayıt tutup, hesap yapabileceği fotokopi ve hesap makinesi gibi aletler bulunur. Bu çevrede, düzenli takip edebilme ve organize etme gibi becerilere sahip olma önemlidir (Bacanlı, 2012). Raporlama, planlama ve organize etmede başarılı olmak, bu çevredeki insanların sahip olmaları gereken becerileri arasındadır (Ünsal, 2014). Bankalar, vergi ve tapu daireleri gibi kurum ve kuruluşlar, bu tipteki kişilerin geleneksel çevreleridir (Kuzgun, 2009).

2.2.5.1.5. Girişimci Kişilik Tipi ve Girişimci Çevre

Holland'a göre bu tipteki kişilerin ikna kabiliyetleri yüksektir ve konuşmayı severler. İnsanlarla sürekli olarak ilişki halinde olurlar ve dış görünüşüne önem veren, meraklı plan

yapmayı seven, ekonomik çıkar elde etmek için insanları kullanmaya yönelik faaliyetler yapan kişiler bu grupta bulunur (Bulutlar ve Kamaşak, 2010). Bu tip kişiler, toplumda söz sahibi olmaktan ve iyi giyinmekten hoşlanırlar (Ünsal, 2014). Kendilerine güvenen, konuşkan, dışa dönük ve ikna kabiliyetleri yüksektir. Liderlik, en belirgin özellikleridir ve bilimsel yetenekten yoksundurlar. John Holland'a göre işletmecilik, pazarlamacılık, satış müdürlüğü, avukatlık gibi mesleklerde başarılı olma eğilimindedirler (Bulutlar ve Kamaşak, 2010).

Girişimci tiplerin içinde bulundukları çevreler, kişilerin, diğer kişileri yönetmesi ve ikna etmesine imkan sağlayan ortamlardır. Bu çevredeki insanlar, ekonomi ve finans konularına önem verirler (Bacanlı, 2012). Ekonomi ve finans konuları ile ilgili risklerin alındığı ve ödüllendirmelerin yapıldığı çevre, girişimci çevredir (Ünsal, 2014).

2.2.5.1.6. Artistik (Sanatçı- Yaratıcı) Kişilik Tipi ve Yaratıcı Çevre

Bu gruptaki kişiler sistematik, açık, düzenli ve hep aynı şekilde olan etkinliklerden hoşlanmazlar. Resim, müzik, yaratıcı drama, yazarlık, edebiyat gibi alanlarda yeteneklidirler. Karmaşık, düzensiz, duygusal, idealist, hayal gücü zengin, dışıl, sezgilerine güvenen, yaratıcı ve kurallara uymayı sevmeyen kişilik özellikleri gösterirler (Kuzgun, 2009). Bu tipteki kişilerin heyecanları ve coşkuları tutarlı değildir (Esen-Çoban, 2012). Geleneksel olmayan, orijinal ve yaratıcı tiplerdir. Bu tipin temel meslekleri fotoğrafçılık, senaristlik, yönetmenlik, müzisyenlik, yazarlık, iç mimarlık, heykeltıraşlık, reklam temsilciliği vb. dir (Kuzgun, 2009).

Yaratıcı kişilik tiplerinin içinde bulunduğu yaratıcı çevre, kişilerin yaratıcılıklarını ve kişisel anlatımlarını destekleyen ortamlar ve duygularını ifade etmede ve zamanı kullanmada imkanlar oluşturur (Bacanlı, 2012). Rahat, saydam, yaratıcılığı ve kişisel ifadeyi destekleyen özgür ortamlar, yaratıcı çevrenin özellikleridir (Ünsal, 2014).

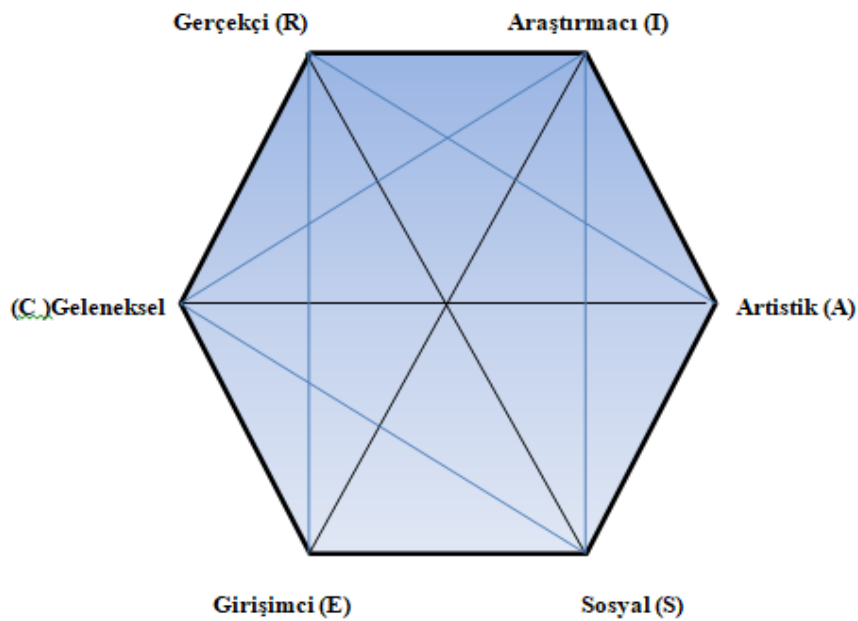
John Holland altı farklı kişilik özelliğini ve içinde bulundukları çevrenin kendi aralarındaki ilişkilerini “Altıgen modeli”nde açıklamıştır. Bu modelde, iş çevreleri birbirine benzer olan kişilik tiplerini birbirine yakın olacak şekilde yan yana; iş çevreleri birbirine benzemeyen kişilik tiplerini ise birbirinden uzak olacak şekilde zıt yönlerde yerleştirmiştir. Söz gelimi, birbirine en yakın olan iş çevrelerinden gerçekçi kişilik tipi ile geleneksel ve araştırmacı kişilik tiplerini altıgen modelinde birbirine yakın olarak yan yana yerleştirmiştir; tam aksine birbirine uzak iş çevrelerinden olan sosyal ve gerçekçi kişilik tiplerini birbirinden uzak bir şekilde tam zıttı yönlerde yerleştirmiştir (Perkmen ve Tezci, 2015).

Holland, teorisinde kişilik tiplerine uygun çevrelerde çalışan kişilerin işlerinden daha memnun olacaklarını ve verimlerinin daha yüksek düzeyde olacağını ifade etmiştir. Söz

gelimi, gerçekçi bir kişiliğe sahip bir kişinin gerçekçi bir çevrede yaşamasının, sosyal kişilik tipindeki bir kişinin sosyal bir çevrede yaşamasının birey ve çevre açısından daha uyumlu ve verimli olacağı ile ilgili araştırma sonuçları bulunmaktadır (Leong vd., 1998, Akt. İlan, 2019).

Holland'ın altıgeni ile bir bireyin birden fazla kişilik tipine sahip olabileceği görülmektedir (Perkmen ve Dağıstanlı, 2012). Aynı zamanda bu altıgen ile hem iş çevrelerinin birbirleriyle benzer olan ya da farklı olan yönlerini, hem de kişinin mesleki ilgilerinin sırasını görmek mümkün olabilmektedir. Örneğin, elektrikli aletleri tamir etmekten hoşlanan gerçekçi kişilik özelliğine sahip olan bir kişi, büyük olasılıkla geleneksel kişilik özelliği olan hesap işleriyle uğraşmak, karmaşık ve bilimsel matematik işlemleriyle de uğraşmaktan zevk alacaktır. Tam tersine bu kişinin, yardımsever kişilik özelliğine sahip olan sosyal biri mesleki çevrede çalışması olan ilgisi son derece düşük olasılıklı bir durumdur (Perkmen ve Tezci, 2015).

Kısaca altıgen modeliyle ilgili, birbirleriyle tutarlılığı ve ilişkileri en yüksek olan kişiliklerin, birbirleriyle mesafesi en az olan bireyler olduğu söylenebilir (Deng vd., 2007).

Şekil 2.1: Holland'ın kişilik tipleri arasındaki ilişkiler

Kaynak: Niles ve Bowlsbey, (2013). *21.Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. Çev: Korkut Owen, F. Ankara: Nobel Yayıncılık.

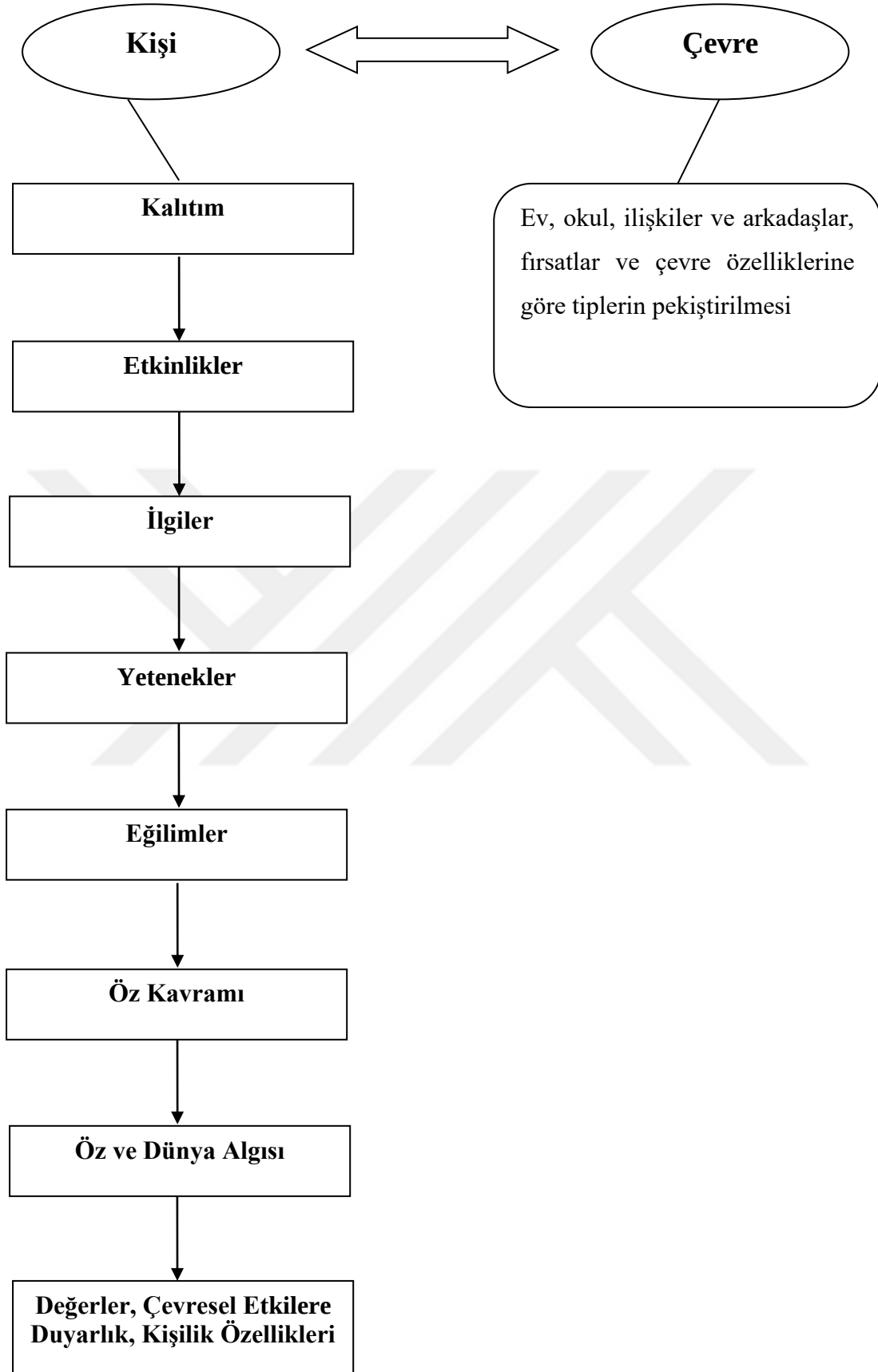
2.2.5.2.Tiplerin Gelişimi

“Tipler tipleri üretir” varsayımından yola çıkarak anne ve babanın tutumları ve kişilik tipleri, çocuklarının ilgilerinin gelişiminde rol oynar. Anne ve babalar çocukları için

kendi kişilik tiplerine uygun olarak imkanlar yaratır ya da kısıtlamalar koyar. Bu durum çocuklarının kişilik gelişimlerinde anne ve babalarının kişiliklerine göre ortam ve etkinliklerde bulunmasına yol açar. Bunlara ek olarak, anne ve babaların fiziksel ve psikolojik özelliklerinin de çocuklara kalıtsal olarak da geçebildiği bilinmektedir (Yılmaz, 2011).

Holland, insanların kalıtımsal bir donanımla dünyaya geldiğini, çevrenin etkisiyle ilgilerinin geliştiğini ve bu meydana gelirken de anne ve babaların büyük bir yeri olduğunu ifade etmektedir. Anne ve babalar belirli bir kişilik tipine sahiptir ve çocuklarına sahip oldukları kişilik tiplerine göre imkan ve ortamlar sunarak gelişimlerine destek olurlar. Söz gelimi, realistik kişilik tipine sahip anne ve babalar, bu tipin gereği olarak evlerinde araç gereç bulundururlar, evlerinde ve sosyal çevrelerinde bu tipin etkinliklerini sergiler ve realistik arkadaş ve komşular edinerek, realistik ortamlarda bulunurlar. Sosyal faaliyetlerden kaçınırlar. Söz konusu ortamın içinde bulunan çocuk da realistik faaliyetlerde bulunacak ve bunları pekiştirecektir. Bu durumda kalıtım ve edindiği deneyimlerin etkisiyle çocuk, artık hoşuna giden ve gitmeyen faaliyetleri ayırt etmeye başlayacak, tercihlerde bulunacak ve bu doğrultuda zamanla ilgileri oluşmaya başlayacaktır. Bu sayede çocuk, hem içinde yaşadığı kişilik tipine özgü çevredeki insanlar tarafından beğenilecek, hem de kendi kişilik tipine uygun bir benlik kavramı geliştirmiş olacaktır (Kuzgun, 2006).

Holland'a göre ilgilerin temelini oluşturan yetenekler, doğuştan oluşarak meydana gelmezler. İlgiler zamanla meydana gelir ve bireyin içinde bulunduğu çevrenin ödüllendirmesiyle oluşur. İlgi meydana geldikten sonra, ilgi duyulan alanla ilgili yetenekler de gelişmeye başlar. Sonrasında ilgiler, yetenekler ve değerler yapılan tercihlere göre şekillenip ayrılmaya başlayacak ve kişilik tipi bu doğrultuda oluşmaya başlayacaktır. Kişilik tiplerinin gelişimi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Kuzgun, 2006).

Şekil 2.2. Holland'a göre tiplerin nasıl geliştiği (Kuzgun, 2006).

Şekil 2.2.'de de görüldüğü gibi, bir çocuk kalıtım ve çevredeki deneyimlerinin etkisiyle bazı etkinliklere yönelecektir. Sonrasında tercih ettiği bu seçimler, çocukta doyum sağlayacak ve çevresi tarafından pekiştirilecektir. Böylece ilgileri belirginleşmeye başlayacaktır. Bu ilgilerin devamında da yetenekleri gelişecek ve zamanın da etkisiyle değerleri kristalleşerek, kişilik tipleri meydana gelecektir (Yılmaz, 2011).

Holland, kişilik tiplerini ve çevreleri tanımlarken önemli olan dört kavramdan bahseder. Bunlar, örtüşme (uyum), farklılaşma (ayrışma), tutarlılık ve mesleki kimlik kavramlarıdır (Mummie, 1997).

1.Örtüşme (Uyum): Bu kuramın en önemli ve kilit kavramıdır. Örtüşme kelimesi, bir bireyin sahip olduğu kişilik tipinin, şu an yaptığı mesleğiyle, gelecekte yapacağı meslek ve çevresi arasındaki ilişki derecesi anlamına gelmektedir. (Niles ve Bowlsbey, 2013). Bir bireyin seçtiği meslekle kişiliği arasındaki uyum ne kadar yüksek olursa, işinden de o kadar fazla doyum ve başarı alır (Pilavcı, 2007). Tam aksine kişilik özellikleriyle uyumsuz bir meslek seçmiş olan bireyler ise işlerine karşı ilgisiz, verimsiz, işine karşı direnç gösteren bir tutum içerisine girerek, işlerinden kaçma ya da işlerini değiştirme eğiliminde oldukları görülmüştür (Yavuz vd., 2002). Kendi kişilik tipine uygun bir çevrede çalışmayan bireyler, kendi tipleri ile uyumlu çevrelerde çalışma çabası içerisine girerler. Söz gelimi realistik bir kişiliğe sahip olan bir birey ancak realistik bir çevrede çalışarak başarılı ve mutlu olabilir (Ünsal, 2014).

2.Farklılaşma (Ayrışma) : Farklılaşma kavramı, kişinin kendi ilgi ve yeteneklerini tanımlama derecesi olarak ifade edilir. Bir bireyin ilgileri ve hoşlandıkları etkinlikler ile hoşlanmadığı ve ilgi duymadığı etkinliklerin tam olarak birbirinden ayrışması, o kişinin meslek seçerken karar vermesini kolaylaştıracaktır. Bu durum kişinin profilinde keskin sivrilikler olarak görülür ve iyi ayrılmış olduğunu ifade eder. Ama eğer kişinin ilgileri ayrılmamış ise o kişinin profili yayvan bir biçimde görülür ve bireyin ilgilerinin tam olarak ayrılmadığı ve farklılaşma derecesinin düşük olduğunu gösterir. Bu durumda bireyin karar vermesi de o kadar zor olacaktır (Kuzgun, 2006).

3.Tutarlılık: Tutarlılık kavramı, kişilik tiplerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin dereceleri olarak ifade edilmektedir (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Holland'ın ifade ettiği altıgen şekli üzerinde birbirine yakın olan tiplerin, birbirleriyle tutarlılıklarının da yüksek olduğu ifade edilir. Holland, tutarlı olan bireylerin daha az tutarlılık gösteren bireylere kıyasla, davranışlarının daha iyi tahmin edilebildiğini ifade eder. Bu kişiler istedikleri şeyleri daha iyi bildiklerinden dolayı mesleklerinde daha başarılı olurlar (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Tablo 2.2. Holland'ın Mesleki Tiplerinden Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Kuzgun, 2009).

Tipler	Korelasyon Katsayıları
Realistik (Gerçekçi) ile Araştırmacı	0,46
Realistik (Gerçekçi) ile Yaratıcı (Sanatçı)	0,16
Realistik (Gerçekçi) ile Sosyal	0,21
Realistik (Gerçekçi) ile Girişimci	0,30
Realistik (Gerçekçi) ile Düzenli (Gelenekçi)	0,36
Araştırmacı ile Yaratıcı (Sanatçı)	0,34
Araştırmacı ile Sosyal	0,30
Araştırmacı ile Düzenli (Gelenekçi)	0,16
Yaratıcı (Sanatçı) ile Sosyal	0,42
Yaratıcı (Sanatçı) ile Girişimci	0,35
Yaratıcı (Sanatçı) ile Düzenli (Gelenekçi)	0,11
Sosyal ile Girişimci	0,54
Sosyal ile Düzenli (Gelenekçi)	0,38
Girişimci ile Düzenli (Gelenekçi)	0,68

4.Mesleki Kimlik: Bu kavram, bir kişinin kendini tanıması ve mesleki bilgiye sahip olmasıyla edilen özelliklerin tamamı olarak ifade edilir. Bir birey sahip olduğu kişilik kimliğini açık ve dengeli bir şekilde ifade edebilirse, ilgi ve yeteneklerini de o derecede tahmin edebilecek, çevre ile olan uyumunu kolaylaştıracaktır (Niles ve Bowlsbey, 2013). Söz gelimi, oyunculuk mesleğini isteyen bir kişi, hem oyunculuğa ait özellikleri, sahip olunması gereken yetenek ve becerileri, hem de kendi yetenek ve becerilerini değerlendirip, buna göre karar vermişse, o kişi için mesleki kimliği oluşmuş olduğu söylenebilir (Ünsal, 2014).

John Holland'ın kuramını özetle ele alacak olursak, bireyin meslekteki başarısının kişiliği ile mesleği arasındaki uyuma bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Dışa dönük kişiliğe sahip olan ve insanlarla iletişimi iyi olan bir bireyin halkla ilişkiler bölümünde çalışması kişinin iş veriminin daha yüksek olmasını sağlayacaktır. Buna karşın içe dönük bir kişiliğe sahip olan bir bireyin ise daha çok muhasebe ya da bilgisayar ile ilgili işlerde çalıştığı zaman işinde daha verimli olacağı ifade edilebilir. Bu anlamda bireylerin meslekteki başarılarının kişiliklerine uygun işlerde çalıştıkları zaman daha yüksek olduğunu ve bunların birbiriyle yakın ilişkili olduğunu söyleyebiliriz (Aytaç, 2001).

2.3. MESLEKİ OLGUNLUK

Meslek seçimine ilişkin mesleki kişilik tiplerinin yanı sıra etkili olabilecek bir diğer

kavram ise mesleki olgunluktur. Mesleki olgunluk ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında, Savickas'e (1984) göre bireyin mesleki gelişim görevlerini kazanması ve yaşına göre karar vermeye hazır olması mesleki olgunluk olarak tanımlanmıştır. King (1989) tarafından yapılan tanımda ise, bireyin kendi özelliklerine uygun ve gerçekçi bir şekilde meslek seçebilme yeteneği olarak ifade edilmiştir (Akt: Çoban, 2005). Kuzgun'a (2006) göre ise bireyin içinde bulunduğu yaş döneminde kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesindeki başarı düzeyine mesleki olgunluk denir.

Seligman (1994) ise mesleki olgunluğu, kişilerin sahip olduğu zayıf ve güçlü özellikleri ve meslek ile ilgili beklentilerini tanımları olarak açıklamıştır. Yani kişisel farkındalık, meslek seçebilme ve meslek bilgisi becerileri, mesleki olgunluğa sahip olmanın ön koşuludur denilebilir (Indianti ve Sinaga, 2018).

Bir başka tanıma göre ise mesleki olgunluk kavramı, bireylerin yaşam dönemlerindeki mesleki gelişimsel görevlerini gerçekleştirme düzeylerini ve bu mesleki görevleri gerçekleştirebilmelerindeki hazır bulunuşluk düzeyleri olarak tanımlamaktadır (Nelson- Jones, 1995). Super ve ark. (1996) mesleki olgunluk kavramının bilişsel ve davranışsal unsurlardan oluştuğunu belirtir.

Levinson, Ohler, Caswell ve Kiewra'a (1998) göre mesleki olgunluk, kişinin gerçekçi ve akla uygun mesleki seçim yapabilmesi için sahip olması gereken bilgi ve becerinin boyutu anlamına gelmektedir. Mesleki olgunluk için gerekli olan bu becerinin, bireyin meslek seçmesi gerektiğini fark etmesini ve seçiminin zaman içinde hem gerçekçi hem de tutarlı olmasını da içermesi gerekir.

Bir başka tanıma göre ise mesleki olgunluk, kişinin kendi özelliklerini ve mesleklerin özelliklerini bilerek, bir meslek seçmesi ve bu seçimiyle ilgili gerekli adımlar atabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Dölek, 2008).

Mubiana (2011), lisede öğrenim gören ve meslek seçme sürecinde yer alan öğrenciler için mesleki olgunluğa sahip olmanın son derece önemli ve kritik olduğundan bahseder. Mesleki olgunluğa sahip olmayan öğrenciler, meslek seçimi yaparken başarısız ya da yetersiz bir seçim yapmış olabilir. Bireyin mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmesi, kişinin kariyer gelişiminin ve mesleki olgunluk düzeyinin bir göstergesidir. Mesleklerle ilgili yeterli ve doğru bilgiye sahip olmak ve mesleklerle ilgili olumlu tutum geliştirmek, gerçekçi bir benlik kavramına sahip olmak ve buna bağlı olarak bir meslek seçimi yapabilmek, mesleki gelişim görevlerini oluşturmaktadır (Kuzgun, 2009).

Yeşilyaprak (2012) ise mesleki olgunluğu, bireyin, mesleki gelişimsel dönemlerin görevlerinin yerine getirebilmesi için bireyin hazır olması olarak tanımlamaktadır.

Niles ve Bowlsbey (2013), kişinin meslek kararını vermesi için ihtiyacı olan hazır bulunuşluk düzeyine sahip olması ve bunun için gerekli olan mesleki gelişim görevleri ile başa çıkabilme düzeyinde olmasının mesleki olgunluk olarak tanımlamışlardır.

Mesleki gelişim görevlerinin yerine getirilip getirilmemesi mesleki olgunluk kavramını karşımıza çıkarır. Super, mesleki olgunluk kavramını, kişilerin mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmelerindeki hazır bulunuşluk ve gerçekleştirme düzeyleri olarak tanımlar (Nelson- Jones, 1995).

Bireyin meslek seçimindeki becerisi onun genel olgunluğunu ifade eder. Birey okul yıllarında içinde bulunduğu gelişim evrelerini başarı ile tamamlarsa, birey hakkında mesleki olgunluğa erişmiş denilebilir. Bir mesleği yapabilmek için o meslek için gerekli olan becerilere sahip olma süreci mesleki olgunluk olarak tanımlanır (Aşkın, 2003).

Kişinin yaşam dönemlerinde üstlenmesi gereken mesleki gelişim dönemi özelliklerini kazanması sonucu, mesleki olgunluğa erişmesi mümkün olabilir. Meslek gelişimi gibi mesleki olgunluk da sitemli ve birbirini takip eden aşamalardan oluşan bir süreçtir (Bacanlı, 1995). Meslek gelişimi ve mesleki olgunluğun birbirine bağlı aşamalardan oluşması, kişinin olgunlaşma sürecini ve içinde bulunduğu mesleki olgunluk düzeyini tespit edebilmeyi kolaylaştıracaktır (Kuzgun, 2002).

Super (1970), mesleki gelişimin araştırma döneminden başlayıp çöküş dönemine kadar devam eden süreç sonunda erişilen noktanın, mesleki olgunluk düzeyini gösterdiğini ifade eder (Kuzgun, 2002).

Super'e (1963) göre mesleki olgunluk, kişinin mesleki gelişim sürecindeki ilerleme hızı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre mesleki olgunluk iki şekilde ölçülür: İlk olarak kişinin mesleki gelişim basamağında bulunması gereken yer ile bulunduğu yeri karşılaştırılır. İkinci olarak ise, kişinin sahip olduğu mesleki olgunluk düzeyi ile kişi ile aynı gelişim basamağında bulunan diğer kişilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile karşılaştırma yapılır. Yapılan bu karşılaştırmalar sayesinde kişinin yaşına göre mesleki olgunluk düzeyine erişip erişemediği hakkında fikir sahibi olunur (Kuzgun, 2002).

Super ve Overstreet (1960) mesleki olgunluğun bazı boyutlarından bahsetmişlerdir (Akbalık,1991; Zeren, 1999; Dölek, 2008; Kuzgun, 2000; Orhan, 2011):

1. Boyut: Meslek Seçimine Planlı Yöneliş: Bu boyutta kişi, bir meslek sahibi olması gerektiğini düşünür, kabullenir ve ir karar vermesi gerektiğini düşünerek, sistematik bir biçimde bu konuya yönelir. Bu boyut şu davranışları içerir:

- a) Seçme/ tercih konusu ile ilgilenme
- b) Bu amaçla çeşitli kaynaklardan yararlanma

2. Boyut: Mesleki Bilgilerin Belirginleşmesi ve Planlama Yapma: Bu boyutta artık birey olgunlaşmaya başlar ve buna bağlı olarak mesleki bilgileri daha gerçekçi olmaya başlar. Bu boyutta gencin seçeceği mesleğiyle ilgili bilgilerin güvenilir, gerçekçi ve uygulanabilir nitelikte olması beklenir ve şu davranışları içerir:

- a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama,
- b) Tercih edilen mesleğe hazırlanma ve girişi daha özgül olarak planlama,
- c) Planlama faaliyetlerini genişletme ve eyleme koyma.

3. Boyut: Meslek Tercihlerinin Tutarlılığı: Bu boyutta artık birey kesin olarak bir mesleğe karar vermemiştir ancak belli bir alana yönelmiştir (Eğitim alanı gibi). Bu boyut şu davranışları içerir:

- a) Alanlar açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı,
- b) Düzeyler açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı,
- c) Alanlar ve düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı.

4. Boyut: Özelliklerin Billurlaşması: Bu boyutun en önemli ölçütü bireyin kişilik özelliklerinin, ilgi ve yeteneklerinin belirgin hale gelmesidir. Bu boyut ise şu davranışları içerir:

- a) Ölçülen ilgilerin kristalleşme derecesi,
- b) İlgi olgunluğu (ilgilerinde tutarlılık),
- c) Çalışma/ iş yapmaya karşı güdülenme,
- d) İş değerlerinin belirginleşme derecesi,
- e) Çalışma ve işin insan yaşamında sağladığı ekonomik, sosyal ve psikolojik doyumları kabul etme (kavrama),
- f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi (üstlenme),
- g) Meslek seçiminde bağımsızlık.

5. Boyut: Meslek Tercihlerinde Akılcılık: Bu boyutta birey artık kendisinin ve mesleğin özelliklerini gerçekçi bir şekilde değerlendirir, bu konu üzerinde düşünür ve akılcı bir yol izler. Bu boyut şu davranışları içerir:

- a) Yetenek ve tercihler arasında uyuma,
- b) Ölçülen ilgiler ile tercihler arasında uyuma,
- c) Yetenek düzeyi, ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasında uyuma,
- d) Tercihlerin sosyo-ekonomik açıdan erişilebilirliği (koşullarına uygunluğu).

Mesleki olgunluk kavramı, yetenek düzeyi, sosyo ekonomik düzey, özsaygı, kültür, kişilik yapısı, cinsiyet, karar verme stratejisi, zeka gibi faktörlerden negatif ya da pozitif anlamda etkilenmektedir. Mesleki olgunluk birçok faktörden etkilenmektedir (Kuzgun,

2000).

Yapılan bu tanımlar doğrultusunda mesleki olgunluk, kişinin yetenekleri, ilgileri, değerleri, kişilik özellikleri ve beklentilerine göre bir mesleğe karar verebilmesi olarak tanımlanabilir. Kişi mesleğini yetenek, ilgi, değer, beklenti ve kişilik özelliklerine uygun biçimde seçtiğinde hem psikolojik sağlığını hem de kişinin yaşam kalitesini, doyumunu ve yaşam standardını yükselteceği düşünülebilir. Tüm bu tanımlara bakıldığında meslek seçimlerinin gerçekçi olabilmesi, bireylerin mesleki olgunluk düzeyine sahip olmaları ile mümkündür.

2.4. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmamızın amacı genel olarak lise öğrencilerinin mesleki kişilik tipi özelliklerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi ve açıklanmasıdır. Dolayısıyla bu başlık altında konu ile ilgili önce Türkiye’de mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk konusunda yapılan araştırmalar, sonrasında da yurt dışında araştırmanın konusuyla ilgili olarak yapılan araştırmalar özetlenecektir.

2.4.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

a) Kişilik Tipleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Mesleki kişilik tipleri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, literatürde pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalara bakıldığında Ündal(1996), Holland’ın mesleki tiplerine göre seçtiği meslek mensubu kişilerin mesleğinin, kendini ayarlama düzeylerinin, meslekten memnun olup olmamanın, mesleki kıdem, mesleğini isteyerek seçmiş olmanın, cinsiyet ve yaş gibi değişkenlerle ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma sonucunda kendini ayarlama düzeyi en düşük olan tipin düzenli tip (eczacı), kendini ayarlama düzeyinin en yüksek olduğu tipin ise artistik (tiyatro sanatçısı) ve girişimci tip (satış elemanı) olduğu görülmüştür. Ve hiçbir meslek mensubu olan kişide kendini ayarlama düzeylerinin mesleğini isteyerek seçme, meslekten memnuniyet, mesleki kıdem ve cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür. Ayrıca girişimci tipteki meslek sahibi bireylerin 35 yaştan küçük olan kişilerin, 36 ve daha büyük olan meslek sahibi kişilerin kendini ayarlama düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Erol ve İyem (2003) tarafından yapılan bir başka araştırmada üniversite son sınıf öğrencileri ile çalışılmış ve bu öğrencilerin kişilik ve demografik özelliklerinin kariyer seçimleri ile ilişkisi incelenmek istenmiştir. Araştırma sürecinde beş faktör kişilik ölçeği ile mesleki yönelim, kişilik ve demografik özelliklerini içeren bir anket kullanılmış ve çalışma

sonunda ise demografik ve kişilik özelliklerinin öğrencilerin mesleki yönelimlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Basım, Çetin ve Tabak (2009) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise kişilerarası çatışma çözme yaklaşımını etkileyen kişilik özelliklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucunda bütün çatışma çözme yaklaşımlarını, gelişime açıklık (deneyime açıklık) ve uyumluluk (yumuşak başlılık) kişilik özelliklerinin yordadığı görülmüş olup, çatışma çözme süreçlerinde dışa dönüklük ve öz disiplin (sorumluluk) kişilik boyutlarının önemli bir yeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çatışma çözme yaklaşımlarını yordamayan kişilik özelliğinin ise nevrotik kişilik özelliği olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişilik tipleri ile ilgili bir başka çalışma da Kamaşak ve Bulutlar (2010) tarafından yapılmıştır. Çalışmalarında akademik personelin kariyer başarıları ve mesleki tercihlerinin kişilik özellikleri ile arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonucuna göre ise kişilik tipleri ile performans arasında bir ilişki çıkmamış ve modellerin kişilik boyutlarını yordayamadığı görülmüştür.

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, ergenin kişilik özellikleri ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye bakılmış ve sorumluluk, dışa dönük ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin, ergenin öznel iyi oluşunu etkileyen kişilik özellikleri olduğu görülmüştür.

Çevik ve Perkmen (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, müzik öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin, okudukları bölümden duydukları memnuniyetlikleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye bakılmış ve araştırma sonucunda bu bölümde okuyan öğrencilerin kişilik özelliklerinin sanatçı (artistik) ve sosyal kişilik tipleri olduğu görülmüştür.

Gökdeniz ve Merdan (2011) tarafından yapılan bir çalışmada Kırıkkale’de çalışan 289 kişi araştırmaya dahil edilmiş ve bu bireylerin kişilik özellikleri ile kariyer seçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda sorumluluk kişilik özelliği ile girişimcilik ve rekabet özellikleri arasında artı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yılmaz (2011), çalışmasında mesleki ilgi envanterini geliştirmeyi amaçlamış ve Holland’ın Tipoloji kuramını esas alarak, kuramın Türk kültüründe geçerliliğine bakmıştır. Araştırma sonucunda kuramın Türk kültüründe geçerliliği sonucuna varmıştır.

Eryılmaz ve Ercan (2011) yaptıkları çalışmalarında, öznel iyi oluşu cinsiyet, yaş ve kişilik özellikleri bakımından incelemek istemişlerdir. Çalışmalarının sonucunda 14-17 yaş aralığındaki kişilerin öznel iyi oluşlarının dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal

dengeşizlik kişilik özellikleri tarafından, 19-25 yaş aralığındaki kişilerin dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve duygusal dengeşizlik kişilik özellikleri tarafından ve 26-45 yaş aralığındaki kişilerin ise sorumluluk ve duygusal dengeşizlik kişilik özellikleri tarafından açıklandığı görülmüştür.

Gencür (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, ilköğretim matematik öğretmenliği bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin kişilik tipleri ile okudukları bölümden duydukları hoşnutlukları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin Holland'ın kuramındaki sosyal, geleneksel ve sanatçı kişilik tiplerinde oldukları görülmüştür.

Yaz (2013) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri çalışma grubunu oluşturmuş ve bu öğrencilerin kişilik tipleri ile çoklu zekâ alanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin cinsiyet ile öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre ve genel değerlendirme sonucuna göre incelendiğinde sosyal ve bedensel-kinestetik zekâ düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuş ve aynı değişkenlere ve genel değerlendirme sonucuna göre incelendiğinde ise realistik, sosyal ve araştırmacı kişilik tiplerinin, diğer kişilik tiplerine göre daha baskın oldukları görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrencilerin sosyal ve bedensel-kinestetik zekâ düzeyleri ile realistik, sosyal ve araştırmacı kişilik tipleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki içinde oldukları görülmüştür.

Tözeniş (2015) yaptığı araştırmasında Holland'ın Mesleki Kariyer Envanterini kullanmış ve psikoloji, güzel sanatlar ve konservatuar bölümü öğrencilerinin kişilik tipleri ile okudukları bölüm arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu öğrencilerin okudukları bölüm ile sahip oldukları kişilik özelliklerinin örtüştüğü görülmüştür. Güzel sanatlar ve konservatuar bölümü öğrencilerinin sanatçı kişilik tipinde, psikoloji bölümü okuyan öğrencilerin ise sosyal kişilik tipinde oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca tüm öğrencilerin geleneksel kişilik tiplerinde oldukları görülmüştür.

Vergili (2015) yaptığı araştırmasında sağlık yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin mesleki kişilik özelliklerinin bireysel kariyer planlaması üzerine etkisine bakmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak, sosyal ve girişimci kişilik tipindeki kişilerin kariyer planlaması yaparken mesleki gelişimlerini ve kişilik özelliklerini göz önünde bulundurmadıkları görülmüş ve bu öğrencilerin genellikle geleneksel kişilik tipinde oldukları bulunmuştur.

Atli ve Kaya (2017) tarafından yapılan bir çalışmada ise İnönü Üniversitesi'nde 2016-2017 yılında öğrenim gören 251 üniversite öğrencisinin, devam ettikleri fakültelere ve

cinsiyetlerine göre mesleki kişilik tiplerinin düzey ve sıralamalarını tespit etmek amaçlanmıştır. Veri toplama aracı olarak ise Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri kullanılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, fakülteler bakımından mesleki kişilik tipleri sıralamalarında ilk sırada sosyal kişilik tipinin olduğu görülmüştür. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise kız öğrencilerinin mesleki kişilik tiplerinin sosyal, sanatçı ve geleneksel kişilik tiplerinin ilk üç sırada olduğu görülmüştür.

Gülücü (2017) yaptığı araştırmasında Holland'ın kişilik tipleriyle, üniversite öğrencilerinin kariyer ve meslek seçimleri arasındaki ilişkiye yer vermiş ve sonucunda kişilik tipleri ile seçtikleri mesleklerin birbiriyle örtüşmediği görülmüştür. Ve bu sonuç araştırma kapsamında, araştırmacı tarafından öğrencilerin meslek seçerken kişilik özelliklerini önemsemedikleri, meslek seçerken daha çok ekonomik faktörler, sosyoekonomik düzey ve ailenin etkisi gibi etkenleri göz önüne alarak seçim yapmış oldukları sonucuyla değerlendirilmiştir.

b) Mesleki Olgunluk İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Mesleki olgunluk kavramı ve farklı değişkenlerin lise öğrencileri üzerinde incelendiği birçok araştırma bulunmaktadır. Aşağıda bu araştırmalara yer verilmiştir.

Uzer (1987) tarafından lise son sınıf öğrencilerden üniversite sınavına girenlerin, ilgi, yetenek, mesleki olgunluk ve tercih edecekleri yükseköğretim programları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmasında erkek öğrencilere kıyasla kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca sınıf düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeylerinin doğru orantılı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir.

Bacanlı (1995) deneysel olarak yaptığı araştırmasında 42 öğrenci ile çalışmıştır. Lise 1. sınıfta okuyan bu öğrencilere yapılan mesleki grup rehberliğinin, mesleki olgunluk düzeyleri üzerine olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bunun için deney grubunda bulunan öğrencilere haftada iki saat ve toplamda 10 hafta boyunca grup rehberliği yapmış ve deney ve kontrol gruplarına çalışma öncesi ve sonrasında Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılarak, mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye çalışmıştır. Sonuç olarak mesleki grup rehberliğine katılan deney grubundaki öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilere göre olgunluk düzeyi puan ortalamalarının anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Ayrıca kontrol grubunun Mesleki Olgunluk Ölçeğinden elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarına bakıldığında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır.

Usluer (1996) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, öğrencilerin meslek inceleme yaşıntısı geçirmiş olmalarının mesleki olgunluk düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde, geçirmiş oldukları

meslek inceleme yaşantılarının etkisinin yüksek olduğu görölmüştür.

Akbıyık (1996) tarafından yürütölen çalışmasında meslek lisesinde okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine bakılmış ve sonuç olarak okul türleri ile mesleki olgunluk düzeyi puanları arasında anlamlı farklar saptanmıştır. Endüstri Meslek ve Ticaret Meslek Lisesi arasında Endüstri Meslek Lisesindeki öğrencilerin; Kız Meslek ve Ticaret Meslek Lisesi arasında Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin ve son olarak İmam Hatip ve Ticaret Meslek Lisesi arasında İmam Hatip Lisesindeki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyet açısından bakıldığında kız öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının erkeklerin puanlarına göre daha yüksek olduğu bulunmuş ve anne baba eğitim durumu ve yaşadıkları yerleşim yerlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür.

Pervin Nedim Bal (1998) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin meslekî olgunluk düzeyleri ile aile ortamını ve benlik kavramlarını algılamaları ile akademik ve demografik değişkenler ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada ayrıca "Meslekî Karar Verme Eğitim Programı" uygulanarak, programın etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerin meslekî olgunluk düzeylerinin, eğitim durumuna, anne baba eğitim durumuna, cinsiyete ve okul türüne göre farklılık gösterdiği tespit edilmiş kızlarda mesleki olgunluk düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Özel ve resmi lisede okuyan öğrencilerde, özel okulda okuyanların mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve ayrıca deney grubuna uygulanan "Meslekî Karar Verme Eğitim Programı"nın öğrencilerin meslekî olgunluk düzeylerini yükseltmede etkili olduğu bulunmuştur.

Evren (1999) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki grup rehberliği uygulamasının, farklı cinsiyetteki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri, mesleki tercihleri ve mesleki benlik algıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Sonuç olarak, mesleki grup rehberliği alan grubun mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu, ayrıca deney grubunun ve deney grubunda bulunan kız öğrencilerin mesleki benlik algıları ve mesleki tercihlerinin de kontrol grubundaki öğrencilere göre daha anlamlı olduğu görölmüştür.

Zeren'in (1999) yaptığı araştırmasında ise Özel Lise, Anadolu Lisesi ve Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'de öğrenim gören lise son sınıf öğrencileri üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada, cinsiyet, anne babaların eğitim durumları, evlilik ve sağ olma durumu, okul türü ve ailenin gelir düzeyi, mesleki rehberlik yardımını yeterli görenlerin görmeyenlere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu görölmüştür. Ayrıca, okul türü,

cinsiyet, ana-babalarının eğitimi, ana-babalarının sağ olma ve evlilik durumu ile ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından gruplar arasında mesleki olgunluk düzeylerine ilişkin anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir.

Mesleki olgunluk ile ilgili yapılan bir diğer araştırma ise Kağnıcı (1999) tarafından yapılmıştır. ODTÜ hazırlık sınıfında okuyan 272 üniversite öğrencisinin mesleki olgunluk düzeyleri ile bu düzeylerin bazı değişkenler açısından etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, anne baba eğitim düzeyleri ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuş ancak öğrencilerin büyük bir kısmının mesleki olgunluk seviyesine erişemediği tespit edilmiştir.

Sekmenli (2000) tarafından yapılan bir araştırmada ise lise 1. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri incelenmiştir. Bunun için 863 öğrenciye, Sürekli Kaygı Envanteri, Mesleki Olgunluk Ölçeği, Ana Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin mesleki olgunluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ve mesleki olgunluk düzeylerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca anne baba eğitim düzeylerinin arttıkça, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Sahranç (2000) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin, denetim odağına göre bazı değişkenler açısından incelenmek amaçlanmıştır. Sonuç olarak, mesleki olgunluk düzeyi ile denetim odağı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ve mesleki olgunluk düzeylerinin içsel denetimli öğrencilerde, dışsal denetimli öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Acısu (2002) yaptığı araştırmasında, korunma altında bulunan meslek lisesi ve normal liselerde öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bunun için araştırmasında farklı illerde bulunan lise 1 ve 3. sınıf öğrencilerinden 405 öğrenciye ulaşmıştır. Araştırma sonucunda, normal lisede okuyan öğrencilerin, meslek lisesinde okuyan öğrencilere göre, 3. sınıfta okuyan öğrencilerin, 1. sınıfta okuyan öğrencilere göre ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yetiştirme yurduna geldiklere yere, korunma altına alındıkları süreler, korunmaya alınmadan önceki yaşadıkları yere ve aile durumlarına göre mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür.

Kargı (2002) yaptığı araştırmasında, okul öncesi öğretmenliği bölümü birinci sınıfta okuyan 146 üniversite öğrencisi ile çalışmış ve bu öğrencilerin mesleki olgunlukları ile

benlik algıları arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Bunun için mesleki olgunluk ölçeği ile Offer Benlik İmgesi Ölçeğini kullanmış ve sonuç olarak mesleki olgunluk ve benlik imgesi arasında pozitif yönlü anlamı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca bazı demografik özelliklere de bakılmış ve buna bağlı olarak anne ve babanın mesleği ve eğitim düzeyi ve üniversiteye gelmeden önce şehirde yaşama değişkenlerinin bu ilişkiyi yordamadığı görülmüştür. Buna karşılık üniversiteye gelmeden önce büyükşehirde ya da ilçede yaşamının benlik imgesi ile mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi yordayabileceği görülmüştür.

Çoban (2005) çalışmasında lise son sınıf öğrencileri ile çalışmış ve mesleki olgunluk düzeylerinin yordanmasında, denetim odağı, yaş, cinsiyet, üniversite tercih alanı, kardeş sayısı ve anne baba eğitim durumu değişkenlerinin etkisini incelemiş ve mesleki olgunluk düzeyleri ile okullarında bulunan psikolojik danışmandan yardım alma ve meslekle ilgili bilgiye sahip olma durumları arasında bir farklılık olup olmadığına bakmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin geliştirilmeye ihtiyacı olduğu, sırasıyla denetim odağı, cinsiyet ve alan takiplerinin mesleki olgunluğu yordamada yüksek bir orana sahip olduğu, psikolojik danışman yardımı alan ve mesleki yardıma ihtiyaç duyan öğrencilerin, psikolojik yardım almayan ve mesleki yardıma ihtiyacı olmayan öğrencilere göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Özgan (2006) yaptığı araştırmasında meslek lisesinde öğrenim gören 267 öğrenci ile çalışmış ve bu öğrencilerin mesleki karar verme olgunluğu ile bazı kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla veri toplama aracı olarak Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği ile Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğu görülmüş ve cinsiyet, okulu isteyerek seçip seçmeme gibi değişkenler ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Köküsoy (2008) Endüstri Meslek Lisesinde okuyan öğrenciler ile çalışmış ve çalışmasında bu öğrencilerin algıladıkları aile desteği düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin algıladıkları aile desteğinin orta düzeyde olduğu ve mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca mesleki olgunluk düzeyi puanları ile algılanan aile desteği puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin algıladıkları aile desteği puanları arttıkça mesleki olgunluk düzeyi puanlarının doğru orantılı bir şekilde arttığı görülmüştür.

İşgör ve Sezer (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, 60 kişiden oluşan lise 9 ve 10. sınıf öğrencileri ile deneysel bir çalışma olarak yapılmıştır. Bu öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmak amacıyla bazı rehberlik etkinlikleri uygulanmış ve bu etkinliklerin mesleki olgunluk düzeylerini etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, rehberlik etkinliklerinin uygulandığı grubun mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşkıran (2008) tarafından yapılan bir çalışmada ise Endüstri Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile eğitim gördükleri okulların okul iklimi algılamaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin okul iklimi algıları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında pozitif yönde olumlu bir ilişki tespit edilmiş ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arttıkça, okul iklimi algılarının da arttığı görülmüştür.

Oğuz (2008) yaptığı araştırmasında Özel Arı Lisesi'nde öğrenim gören 9, 10 ve 11. sınıfta öğrenim gören 402 lise öğrencisi ve 98 veli ile çalışmıştır. Araştırmasında bu öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, öz-yeterlilik ihtiyacı, karar verme stratejileri ve not ortalamaları gibi değişkenlerin mesleki olgunluk düzeylerini yordayıp yordamadığı ve anne babaların çocuklarının meslek gelişimlerine yönelik tutumları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla, Karar Stratejileri Ölçeği, Mesleki Olgunluk Ölçeği, Meslek Gelişimine Yardım Ölçeği ve Öğrenci Öz-Yeterlilik Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, sırasıyla öz yeterlik, 11. sınıf düzeyi, 10. sınıf düzeyi, cinsiyet ve mantıklı karar verme stratejisi değişkenlerinin mesleki olgunluğu yordamada etkili olduğu, bağımlı karar verme stratejisinin, kararsızlık stratejisinin, içtepisel karar verme stratejisinin, 9. sınıf düzeyinin ve not ortalamalarının mesleki olgunluğu yordamada anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin anne babalarının mesleki gelişimlerine yardımcı olmaya yönelik tutumlarının, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Mesleki olgunluk ile ilgili yapılan bir başka çalışma ise, Akbulut (2010) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada 523 lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, umutsuzluk ve mesleki olgunluk düzeyleri arasında ve hem kız hem de erkek öğrencilerde olumsuz ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar (2010) tarafından yürütülen bir çalışmada ise Fen Lisesinde öğrenim gören 275 öğrenci üzerinde, üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılan araştırma sonucunda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüş ve üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Kutlu (2012) tarafından yapılan çalışma, genel ve anadolu lisesi öğrencileri ile yürütülmüş ve bu öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri karşılaştırılmak amaçlanmıştır. Çalışma sonunda, genel ve anadolu lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında önemli bir fark bulunamamış ve öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyleri ve başarı düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Altuntaş, Atlı ve Kış (2016) ise Türkiye’de yapılan 23 araştırmayı çalışmalarına dahil ederek, bir meta analiz çalışması yürütmüşlerdir. Çalışmalarında, mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyet açısından etki büyüklüğünü tespit etmeyi amaçlamışlardır. Sonuç olarak, kız öğrencilerin olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilerinkine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmalara bakıldığında mesleki olgunluk ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve mesleki olgunluğun farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Ancak, araştırmalarda benzer değişkenler kullanılmasına rağmen araştırma sonuçlarında farklılıklar görülmektedir.

2.4.2. Konuyla İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

a) Kişilik Tipleri ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Meslek kişilik tipleri ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında Gottfredson, Jones ve Holland’ın (1993) çalışması ilk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, 479 erkek ve 246 kız öğrencinin sosyal ve girişimci mesleki tiplerinin dışa dönüklük kişilik boyutuyla, araştırmacı ve yaratıcı mesleki tipin deneyime açıklık boyutuyla pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Larson, Rottinghaus ve Borgen’in (2002) yaptığı bir meta analiz çalışmasında on iki araştırma incelenmiş ve kadın ve erkeklerin kişilik ve mesleki ilgileri arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Çalışma sonucunda, yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutu arasında, girişimci mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında, sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında, araştırmacı mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutu arasında, sosyal mesleki tip ile yumuşak başlılık kişilik boyutu arasında, düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında, girişimci mesleki tip ile duygusal dengesizlik ve sorumluluk kişilik boyutu arasında ve sosyal mesleki tip ile deneyime açıklık

kişilik boyutu arasında ilişkiler saptanmıştır.

De Fruyt ve Mervielde'nın (1997) Holland'ın mesleki tipleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında duygusal dengesizlik ile düzenli ve girişimci mesleki tip arasında, dışa dönüklük ile girişimci ve sosyal mesleki arasında, deneyime açıklık ile sosyal, yaratıcı ve düzenli mesleki tip arasında, yumuşak başlılık ile girişimci ve sosyal mesleki tip arasında ve sorumluluk ile düzenli ve girişimci mesleki tip arasında korelasyonlar saptanmıştır (Akt. Demirci, 2017).

Schinka, Dye ve Curtiss'in (1997) Holland'ın mesleki tipleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye cinsiyet değişkeni açısından baktıkları araştırmalarında, kadınlar bazında deneyime açıklık kişilik boyutunun yaratıcı ve araştırmacı meslek tipleri ile; dışa dönüklük kişilik boyutunun girişimci mesleki tipleri ile; sorumluluk kişilik boyutunun düzenli ve araştırmacı mesleki tipleri ile arasında anlamlı pozitif ilişki tespit edilmiştir. Erkekler bazında bakıldığında ise dışa dönüklük kişilik boyutunun girişimci ve sosyal mesleki tipleri ile; deneyime açıklık kişilik boyutunun yaratıcı mesleki tipi ile; yumuşak başlılık kişilik boyutunun sosyal mesleki tipleri ile anlamlı pozitif ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak yaratıcı mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında ters ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Hogan ve Blake (1999) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise araştırmacı mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında negatif yönde ilişki; girişimci mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında ise pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca sorumluluk kişilik boyutu ile düzenli mesleki tip arasında, yumuşak başlılık kişilik boyutu ile sosyal mesleki tip arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Duygusal dengesizlik kişilik boyutunun ise Holland'ın mesleki tiplerinin hiçbirisiyle anlamlı ilişkiler bulunamamıştır. Ayrıca deneyime açıklık kişilik boyutunun, yaratıcı, araştırmacı ve sosyal mesleki tipleri ile pozitif yönlü, düzenli mesleki tip ile ise negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. (Akt. Demirci, 2017).

Konu ile ilgili bir başka çalışma da Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R. (2006) tarafından bir meta analiz çalışması olarak yapılmıştır. Çalışma sonucunda uyum ve akıl-öngörü ile realistik mesleki tip arasında, kişilerarası duyarlı olma ve uyum kişilik özellikleri ile sosyal mesleki tip arasında, hırs ve kişilerarası duyarlılık kişilik özelliklerinin girişimci mesleki tip arasında, akıl- öngörü ve uyum ile düzenli mesleki tip arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak, araştırmacı mesleki tip ile hırs ve araştırmacı kişilik özelliği arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır (Akt. Demirci, 2017).

b) Mesleki Olgunluk İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Meslek olgunluk ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında, Hardin ve Ark. (1999) çalışmalarında, mesleki olgunluk ve kültürel yapı ilişkisini incelemişlerdir. Bunun için 182 Asyalı ve 235 beyaz Amerikan öğrenci ile çalışmışlar ve sonuç olarak beyaz öğrencilere göre, Asyalı Amerikan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve buna bağlı olarak kültürel yapının mesleki olgunluk kavramı üzerinde etkili olabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Patton ve Creed (2001) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencileri ile çalışılmış ve bu öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki karar verme becerilerini yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, yaş arttıkça öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin de arttığı tespit edilmiş ve cinsiyet değişkenine göre de öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Flouri ve Buchanan (2002) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin mesleki becerileri ve mesleki rol modelleri ile bazı değişkenlerin mesleki olgunluk düzeyleri ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, mesleki beceriler ve mesleki rol modelleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında; yaş, özgüven, akademik güdülenme, anne ve babanın ilgisi ve mesleki beceriler ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında ve meslekle ilişkili beceri sahibi olan ergenlerin mesleki olgunluk düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik düzey ve aile yapısı ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Keller (2004) çalışmasını, ortaokulda öğrenim gören öğrenciler ve aileleriyle yürütmüş ve bu öğrencilerin mesleki karar öz yeterlilikleri, mesleki olgunluk düzeyleri ve anne baba davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin öz yeterlilik puanları ile mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Dhillon ve Kaur (2005) yaptıkları çalışmalarını, devlet ve özel liselerde okuyan öğrenciler ile yürütmüşlerdir. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin, devlet okullarında öğrenim gören öğrencilere göre mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Lee ve Lee (2013) çalışmalarını ortaokul ve lise öğrencileri ile yürütmüşlerdir. Çalışmalarında bu öğrencilerin, duygusal bağımsızlığa sahip olmanın ve kariyer karar verme öz yeterliliğinin mesleki olgunluk üzerine etkisini incelemişlerdir. Sonuç olarak, kariyer karar verme öz yeterliliğinin ve duygusal bağımsızlığa sahip olmanın mesleki olgunluk düzeyi üzerinde anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir.

Park (2015) tarafından yapılan çalışmada ise üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile kariyer kararsızlığı arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Araştırma sonucunda, kariyer kararsızlığı ile mesleki olgunluk arasında negatif yönlü bir ilişki, proaktif kişilik ile mesleki olgunluk arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Son olarak Sharma ve Ahuja (2017) tarafından yapılan çalışmaya bakıldığında ise Hindistan'daki devlet ve özel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile yapıldığı görülmüş ve sonuç olarak devlet okullarında okuyan lise öğrencilerine göre, özel okullarda okuyan lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama yöntemi, veri toplama araçları ve veri analizine dair açıklamalar yapılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, Kırşehir ili, merkez ilçesinde bulunan resmi liselerde öğrenim gören lise 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleme üzerine modellenmiştir. Araştırma mesleki kişilik tiplerinin ve mesleki olgunluk düzeylerinin, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu değişkenleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemesi yönüyle betimsel nitelikte; mesleki olgunluk düzeyleri ve mesleki kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemesi yönüyle ise ilişkisel nitelikte bir modele sahiptir. Betimsel tarama modeli, herhangi bir olayı, durumu ya da problemi ayrıntılı bir biçimde tanımlamak ve yorumlamak amacıyla kullanılır ve evrenle ilgili genel bir sonuca varmak için evrenin tamamının veya evrenden alınan bir grup örneklem üzerinde inceleme yapılmasıdır (Karasar, 2009).

İlişkisel tarama modeli ise korelasyonel araştırma olarak da adlandırılır. Bu modelde, en az iki değişken arasındaki ilişki ve ilişkinin derecesi hakkında, değişkenlere hiçbir müdahalede bulunmadan inceleme yapılması söz konusudur. Bu araştırmaların amacı, var olan ilişkilerin türlerinin derecesi hakkında bilgi vermektir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni Kırşehir ilinde eğitim gören lise 11. ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında Kırşehir ilinde MEB'e bağlı orta öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan lise 11. ve 12. sınıftaki öğrenciler arasından uygun durum örnekleme yöntemiyle örneklem seçilmiştir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2008) göre uygun durum örnekleme, araştırmacının kolayca ulaşabileceği örneklemden verilerin toplandığı yöntemdir. Bu yöntem ile Kırşehir merkez ilçesinde toplam 20 okul arasından 6 okul belirlenmiştir. Bu teknikle belirlenen örneklem grubunda 300 öğrenci bulunmaktadır.

Araştırma örneklemini kapsayacak okullar belirlendikten sonra Kırşehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden veri toplama işlemi için etik izin alınmıştır (Ek 1). İzin alma işlemi tamamlandıktan sonra aşamalı olarak veri toplama işlemine başlanmıştır. Veri toplama işlemi 04.02.2020 ve 06.03.2020 tarihleri aralığında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işlemi

öncesinde okul müdürlükleri ziyaret edilerek gerekli bilgilendirme çalışması yapılmıştır. Veri toplama sürecinde öğrencilere, velilerine ve okul müdürlüklerine gerekli bilgilendirme yapılarak gönüllü katılım sağlanmıştır.

Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.2.1.'de yer almaktadır.

Tablo.3.2.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar (N=300)

Değişkenler	Kategoriler	(f)	(%)
Cinsiyet	Erkek	160	53.3
	Kadın	140	46.7
Yaş	15 ve daha küçük	4	1.33
	16	97	32.3
	17	154	51.3
	18 ve daha büyük	45	15.0
Sınıf Düzeyi	11. sınıf	139	46.3
	12. sınıf	161	53.7
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	4	1.3
	İlkokul	74	24.6
	Ortaokul	67	22.3
	Lise	106	35.3
	Lisans	47	15.7
	Lisansüstü	2	7
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	0	0
	İlkokul	37	12.3
	Ortaokul	48	16.0
	Lise	107	35.7
	Lisans	99	33.0
	Lisansüstü	9	3.0
Toplam		300	100

Tablo 3.2.1. incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre araştırmaya katılan 300 öğrencinin % 46.7'si kızlardan oluşmakta iken, % 53.3'ü ise erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan erkek öğrenci sayısı 160, bayan öğrenci sayısı ise 140 olarak gözlenmektedir. Tablo 1'e bakıldığında araştırmaya katılanların çoğunluğunun erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.2.1.'de görüldüğü gibi katılımcılar yaş değişkenine göre incelendiğinde araştırmaya katılanların %1.33'ünün 15 yaşından küçük, %32.3'ünün 16, %51.3'ünün 17, %15'inin 18 ve daha büyük yaşlarda oldukları görülmüştür. Buna göre katılımcılardan 4'ü 15'ten küçük, 97'si 16, 154'ü 17 ve 45'i 18 ve daha büyük yaşlarda bulunmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmını 16 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya

katılan en az grubun ise 15 yaşından daha küçük oldukları görülmüştür. Bu durumda araştırmaya dahil olan öğrencilerin 16 yaşında olanlarının sayıca daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2.1.'de yer alan sınıf düzeyi değişkenine göre katılımcıların % 46.3'ünün 11. sınıf öğrencilerinden, %53.7'sinin ise 12. sınıf öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların 139 tanesi 11. sınıf, 161 tanesi ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun 12. sınıf öğrencileri olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.1.'de yer alan anne eğitim düzeyi değişkenine göre katılımcıların % 1.3'ünün okur-yazar olmadığı, %24,6'sının ilkokul mezunu olduğu, % 22.3'ünün ortaokul mezunu olduğu, %35.3'ünün lise mezunu olduğu, %15.7'sinin lisans ve % 0.7'sinin lisanüstü mezunu oldukları görülmüştür. Buna göre katılımcıların anne eğitim düzeylerine bakıldığında 4 kişinin okur-yazar olmadığı, 73 kişinin ilkokul mezunu olduğu, 67 kişinin ortaokul mezunu olduğu, 106 kişinin lise mezunu olduğu, 47 kişinin lisans ve 2 kişinin ise lisansüstü mezunu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun annelerinin lise mezunu oldukları görülmüştür.

Tablo 3.2.1.'de yer alan baba eğitim düzeyi değişkenine göre katılımcıların % 0' ının okur-yazar olmadığı, %12.3'ünün ilkokul mezunu olduğu, % 16.0'ının ortaokul mezunu olduğu, %35.7'sinin lise mezunu olduğu, %33.0'ının lisans ve %3.0'ının lisanüstü mezunu oldukları görülmüştür. Buna göre katılımcıların baba eğitim düzeylerine bakıldığında, 0 kişinin okur-yazar olmadığı, 37 kişinin ilkokul mezunu olduğu, 48 kişinin ortaokul mezunu olduğu, 107 kişinin lise mezunu olduğu, 99 kişinin lisans ve 9 kişinin ise lisansüstü mezunu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun baba eğitim düzeylerinin lise mezunu oldukları görülmüştür.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak katılımcıların mesleki kişilik tiplerini ortaya çıkarmak için “Holland’ın Mesleki Tercih Envanteri”, katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerini ortaya çıkarmak için “Mesleki Olgunluk Ölçeği” ve katılımcıların çeşitli demografik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak için ise “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Holland Mesleki Tercih Envanteri

Lise öğrencilerinin mesleki kişilik tiplerini belirleyebilmek için John Holland

tarafından geliştirilen mesleki tercih envanteri kullanılmıştır. Holland, kişilik özelliklerinin, ilgilerin ve davranış türlerinin bazı kategoriler içinde tanımlanabileceğini düşünmüş ve sonrasında 6 kişilik kategorisi tespit ederek, bu kategorilere uygun olan özellikleri belirlemiştir. Bu çalışmaları sonucunda Gerçekçi, Araştırmacı, Sosyal, Artistik, Geleneksel ve Girişimci olmak üzere 6 farklı kişilik boyutu olduğunu belirtmiştir. Bu boyutlara göre oluşturduğu envanter 90 sorudan, altı kişilik tipinden ve her kişilik tipine ait 15 sorudan oluşmaktadır. Envanter üçlü likert tipinde olup yöneltilen her soruya 1= Hoşlanırım, 2= Fark etmez, 3= Hoşlanmam cevapları verilmektedir. Ölçeğin alt boyutları ve her alt boyutun belirlenmesinde kullanılan soruların dağılımları ise şu şekildedir:

Gerçekçi Kişilik Tipi: 9,13,19,25,26,38,40,52,53,54,59,61,70,82 ve 84'üncü sorular,
Araştırmacı Kişilik Tipi: 1,3,4,8,11,17,22,34, 39,41,47,48,68,71 ve 80'inci sorular,
Sosyal Kişilik Tipi: 2,21,29,37,49,55,58,60, 64,65,66,73,87,88 ve 90'ıncı sorular,
Artistik Kişilik Tipi: 6,10,14,31,32,42,44,45,50,62,72,74,77,78 ve 81'inci sorular,
Geleneksel Kişilik Tipi: 5,12,23,24,27,30,36,43, 46,57,69,76, 79, 86 ve 89'uncu sorular,
Girişimci Kişilik Tipi: 7,15,16,18,20,28,33,35, 51,56,63,67,75,83 ve 85'inci sorular (Yılmaz, 2006).

Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,942 olarak bulunmuştur. Boyutların Cronbach's Alpha değerleri ise;

Gerçekçi/Realist Kişilik Boyutu: 0.718

Araştırmacı Kişilik Boyutu: 0.835

Sosyal Kişilik Boyutu: 0.803

Artistik/ Sanatsal Kişilik Boyutu: 0.828

Geleneksel Kişilik Boyutu: 0.907

Girişimci Kişilik Boyutu: 0.823 olarak bulunmuştur (Vergili, 2015).

3.3.2. Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)

Mesleki Olgunluk Ölçeği, Kuzgun ve Bacanlı (2012) tarafından 14-18 yaşları arasındaki lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ve onlardan beklenen mesleki gelişim görevlerini ne derecede yerine getirdiklerini öğrenmelerine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Kuzgun ölçeğin maddelerini geliştirmiş, Bacanlı ise ölçeğin psikometrik çalışmalarını tamamlamıştır. Super ve Overstreet (1960) bir bireyin mesleki tercihi billurlaştırma mesleki görevinin yerine getirilmesi gerektiğini ve bunun için kazanılması gerekli olan 11 tane mesleki davranış ve tutum olduğunu belirtmişlerdir. Bu mesleki tutum ve davranışlardan sekizini ölçen maddeler Kuzgun tarafından geliştirilmiş, diğer üç maddenin ölçümü için ise başka teknikler gerekmektedir (Kuzgun ve Bacanlı,

2012).

Beşli likert tipinden oluşan ölçeğin 40 maddesi bulunmakta ve "bana hiç uygun değil"(1), "bana pek uygun değil"(2), "bana biraz uygun"(3), "bana uygun"(4), "bana çok uygun"(5) seçeneklerinden meydana gelmektedir. Bu maddelerden 19 tanesi mesleki olgunluk açısından istendik tutum ve davranışları, 21 tanesi ise istenmedik tutum ve davranışları kapsamaktadır. Ölçeğin istendik yöndeki maddeleri: 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35, ve 36. maddelerdir ve A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 biçiminde puanlandırılmaktadır. 3, 4, 9, 10, 14, 15, 16, 20, 21,22, 26, 27, 28, 29, 33,34, 35, 38, 39, 40. maddeler ise ölçeğin istenmedik yöndeki maddeleridir ve A:5, B=4, C=3, D=2, E=1 şeklinde puanlandırılması yapılmaktadır. Her madde için yapılan işaretlenmelerin yanına sayısal değerler yazılır ve hem 19 maddenin, hem de 21 maddenin toplam puanları hesaplanarak sayısal değerleri cevap kağıdına yazılır. Sonuç olarak, her iki bölümden elde edilen puanlar toplanarak, ölçekten elde edilen ham puan bulunur. Elde edilen puan 50. yüzdeliğe karşılık gelen 143 puanın altında ise bu öğrencinin kendisinden beklenen mesleki olgunluk seviyesine ulaşamadığı söylenir. Bu öğrencilerin isabetli bir şekilde meslek seçimi yapabilmeleri için mesleki olgunluk seviyelerini geliştirmesi gerektiğinden bahsedilir. Elde edilen puan 50.-75. yüzdeliğe karşılık gelen 143 ve 155 puanları arasında ise, bu öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyine ulaştığından ancak bu düzeylerini geliştirmeye ihtiyaçları olduğundan bahsedilmektedir. Ham puanları 75. yüzdeliğe karşılık gelen 155 puandan yukarı olan öğrencilerin ise kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olduğundan bahsedilir (Kuzgun, Bacanlı, 2012).

Ölçeğin güvenirliliği kararlılık ve iç tutarlılık yönünden araştırılmıştır. Kararlılık düzeyi "Testin tekrarı" yöntemiyle hesaplanmış ve testin uygulandığı 50 öğrenciye beş hafta sonra tekrar uygulanmış ve iki uygulama puanları arasındaki korelasyon katsayısı $r=.82$ olarak bulunmuştur. Bu puan ölçeğin ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça yeterli seviyede kararlı olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık düzeyini belirlemek için ise lise 11. sınıf öğrencilerinin aldıkları puan üzerinden hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bulunan bu güvenirlilik katsayılarının mesleki tutum ve davranışları ölçmede ölçeğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2012).

MOÖ'nin geçerlilik çalışmaları ise üç farklı yöntemle sınanmıştır. Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların öğrenim görülen sınıf düzeyi ve yaş ile ilişkisine, akademik yetenekleri ile ilişkisine ve sosyal beğenirlik ile ilişkisine bakılarak belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek için

kullanılabilecek bir ölçek olduğu görülmüştür (Kuzgun, Bacanlı, 2012).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda katılımcılara, içerisinde “cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve anne-baba eğitim düzeyi” gibi demografik özellikleri belirlemek için sorular sorulmuştur. Öğrencilerin soruları daha rahat cevaplaması için kişisel bilgi formunda ad, soyad, okul numarası gibi özel bilgiler içeren sorulara yer verilmemiştir. Bu sayede sorulara verilen cevapların geçerliliği ve güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma sürecinde veriler toplama işleminden sonra SPSS 21 paket programına işlenmiştir. Öncelikle ölçeklerde bulunan kayıp veriler için kayıp veri analizi (Missing Value Analysis) yapılmıştır. 300 katılımcının maddelerden 1 tanesini boş bıraktığı ve kayıp verilerin rastgele (random) dağıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle kayıp verilerin yerine grup ortalamaları atanmıştır. Elde edilen maddeler ölçeklerin faktör dağılımına uygun olarak toplanmıştır.

Veri girişinden sonra Mesleki Olgunluk Ölçeğinde bulunan ters kodlanması gereken maddeler ters kodlanmıştır. Holland’ın kişilik tipleri ölçeği 3’lü likert (1=Hoşlanırım, 2=Fark Etmez, 3=Hoşlanmam) tipinde bir ölçektir. Ölçeğin bu hali ile yüksek puanlar düşük kişilik tipine işaret etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ölçekle ilgili yorumların daha anlaşılabilir olması amacıyla ölçek maddeleri ters kodlanmıştır (1=Hoşlanmam, 2=Fark Etmez, 3=Hoşlanırım). Bu son durumda ölçekteki yüksek puanlar yüksek kişilik tipine işaret etmektedir. Yapılacak tüm yorumlarda bu duruma dikkat edilecektir.

Anket formunda katılımcılardan yaş değişkenine 15 yaş ve altı (4), 16 yaş (97), 17 (154) ve 18 ve üstü (45) seçeneklerinden birisini işaretlemeleri istenmiştir. Ancak grupların frekans dağılımlarının birbirinden uzak olduğu görülmüştür. Bu nedenle yaş değişkeninin üç grup olarak ele alınmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak değişkenlerin yaş grubuna göre farklılaşması 16, 17 ve 18 yaş grupları üzerinde incelenmiştir.

Anne ve baba eğitim seviyesi anket formunda 6 grup (Okur-Yazar Değil, İlkokul, Ortaokul, Lise, Lisans, Lisansüstü) olarak kodlanmıştır. Ancak okuryazar değil seçeneği baba formunda hiçbir katılımcı tarafından işaretlenmemiştir. Bununla birlikte gruplar arası frekans farklarının yoğun olmasından dolayı anne ve baba eğitim seviyesi 3 gruba (İlköğretim, Lise, Yükseköğretim) indirgenmiştir. Bulgularda bulunan frekans tablosunda da görüldüğü gibi gruplar arası denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada değişkenlerin arpıklık basıklık katsayısı incelenmiştir. Çarpıklık basıklık katsayısı -1 ve +1 aralığında olan değişkenler için parametrik testler yapılmıştır. İlgili sonuçlar bulgular bölümünde gösterilmiştir (Büyüköztürk, okluk ve Köklü, 2016).

Daha sonra normallik analizleri ve varyans analizi sonuçlarına göre analizler için uygun testler seçilmiştir. Mesleki olgunluk ile araştırmacı kişilik tipi, sanat kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, geleneksel kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla parametrik testlerden Pearson Momentler arpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Mesleki olgunluğun, araştırmacı kişilik tipinin, sanat kişilik tipinin, sosyal kişilik tipinin, girişimci kişilik tipinin, geleneksel kişilik tipinin ve gerçekçi kişilik tipinin cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden ilişkisiz örneklemler için t test ve parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi; yaşa ve anne-baba eğitim seviyesine göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. (Büyüköztürk, okluk ve Köklü, 2016; Büyüköztürk, 2017).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerine ve araştırma sonunda elde edilen bulgulara ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

4.1. Betimsel İstatistikler

Araştırma örneklemini incelendiğinde araştırmanın örneklem grubunun 300 lise öğrencisinden oluştuğu görülmektedir. Araştırma örnekleminin cinsiyete, yaşa, sınıf düzeyine ve anne-baba eğitim durumuna göre dağılımı tablo 4.1.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1.1. Araştırma Örnekleminin Cinsiyete, Yaşa, Sınıf Düzeyine ve Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (N=300)

		Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	160	53.3
	Kadın	140	46.7
Yaş	16	97	32.8
	17	154	52.0
	18	45	15.2
Sınıf Düzeyi	11. sınıf	139	46.3
	12. sınıf	161	53.7
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	145	48.3
	Lise	106	35.3
	Yüksek Öğretim	49	16.3
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	85	28.3
	Lise	107	35.7
	Yüksek Öğretim	108	36.0

Tablo 4.1.1. incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre araştırmaya katılan 300 öğrencinin % 46.7'si kızlardan oluşmakta iken, % 53.3'ü ise erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan erkek öğrenci sayısı 160, bayan öğrenci sayısı ise 140 olarak gözlenmektedir.

Tablo 4.1.1.'de görüldüğü gibi katılımcılar yaş değişkenine göre incelendiğinde araştırmaya katılanların %32.8'inin 16 yaşında, %52.0'sinin 17 yaşında ve %15.2'sinin 18 yaşında olduğu görüşmüştür. Buna göre katılımcıların 97 tanesi 16 yaşında, 154 tanesi 17 yaşında ve 45 tanesi 18 yaşındadır.

Katılımcıların % 46.3'ünü 11. sınıf öğrencilerinden, %53.7'si ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Buna göre katılımcıların 139 tanesi 11. sınıf, 161 tanesi ise

12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Öğrencilerin anne eğitim durumlarına bakıldığında %48.3'ünün ilköğretim, %35.3'ünün lise, %13.3'ünün ise yükseköğretimde oldukları görülmüştür. Buna göre katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerinden 145 tanesinin ilköğretim, 106 tanesinin lise, 49 tanesinin ise yükseköğretim mezunu olukları sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin baba eğitim durumlarına bakıldığında ise %28.3'ünün ilköğretim, %35.7'sinin lise, %36.0'ının ise yükseköğretimde oldukları görülmüştür. Buna göre katılımcıların babalarının eğitim düzeylerinden 85 tanesinin ilköğretim, 107 tanesinin lise, 108 tanesinin ise yükseköğretim mezunu olukları sonucuna varılmıştır.

Araştırma değişkenlerinin normal dağılıma uygunluğunu belirlemek amacıyla değişkenlerin ortalamasına, standart sapmasına, medyanına, çarpık basıklık katsayısına ve Kolmogorov Smirnov normallik testi sonucuna bakılmıştır. Araştırma değişkenlerinin betimsel istatistikleri Tablo 4.1.2.'de gösterilmiştir:

Tablo 4.1.2. Betimsel İstatistikler (N=300)

İstatistiki Değerler									
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Max.	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı	K.S.	p
Mesleki Olgunluk	121.08	6.5	121.0	104	143	0.12	0.23	0.05	0.055
Araştırmacı Kişilik	33.59	7.1	35.0	15	45	-0.41	-0.59	0.08	0.000*
Sanatçı Kişilik	30.97	7.1	32.0	16	45	-0.10	-0.75	0.10	0.010*
Sosyal Kişilik	35.36	5.9	36.0	16	45	-0.60	-0.03	0.08	0.000*
Girişimci Kişilik	31.40	6.3	32.0	15	45	-0.33	-0.24	0.07	0.000*
Geleneksel Kişilik	28.03	7.6	27.5	15	45	0.25	-0.86	0.08	0.000*
Gerçekçi Kişilik	31.80	6.4	32	17	45	-0.28	-0.33	0.07	0.000*

K.S.= KolmogorovSmirnov, * $p<0.05$,

Tablo 4.1.2.'ye göre araştırma değişkenleri olan mesleki olgunluğun, araştırmacı kişilik tipinin, sanatçı kişilik tipinin, sosyal kişilik tipinin, girişimci kişilik tipinin, geleneksel kişilik tipinin ve gerçekçi kişilik tipinin Kolmogorov Smirnov normallik testi sonucuna göre yalnızca Mesleki Olgunluk ($p>0.05$) değişkeninin normal dağılıma uygunluk gösterdiği gözlenmiştir. Ancak araştırmacı kişilik tipinin, sanatçı kişilik tipinin, sosyal kişilik tipinin, girişimci kişilik tipinin, geleneksel kişilik tipinin ve gerçekçi kişilik tipinin

histogramları (EK 2) ve çarpıklık - basıklık katsayıları incelendiğinde histogramların normal dağılıma yakın olduğu ve çarpıklık - basıklık katsayılarının -1 ve +1 aralığında olduğu görülmüştür. Çarpıklık basıklık katsayıları -1 ve +1 aralığında olan değerler normal dağılıma uygun kabul edilmiştir ve parametrik testler yapılmıştır (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2013; Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016).

4.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyinin ve mesleki kişilik tipi düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem için t test ve Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Analiz öncesinde yapılan Levene varyans homojenliği testi sonuçları tablo 4.2.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2.1. Levene Varyans Homojenliği Testi

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Mesleki Olgunluk	1.92	1	298	0.167
Araştırmacı Kişilik	0.08	1	298	0.770
Sanatçı Kişilik	0.04	1	298	0.833
Sosyal Kişilik	0.38	1	298	0.534
Girişimci Kişilik	4.00	1	298	0.046*
Geleneksel Kişilik	9.48	1	298	0.002*
Gerçekçi Kişilik	0.03	1	298	0.847

* $p < 0.05$

Tablo 4.2.1.’e göre sadece girişimci ve geleneksel kişilik tiplerinde cinsiyete göre varyans homojenliği sağlanamamıştır ($p < 0.05$). Bu durumda varyans homojenliğini sağlayan değişkenler için t test, varyans homojenliğini sağlamayan değişkenler için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan t test ve Mann-Whitney U testi sonuçları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.2.2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Mesleki Olgunluk	Kız	140	122.30	6.04	3.39	298	0.003*
	Erkek	160	120.02	6.81			

* $p < 0.05$

Tabloya göre öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{298} = 3.39, p < 0.05$). Sonuçlar, kız öğrencilerin ($\bar{X}_K = 122.30$) erkek öğrencilere ($\bar{X}_E = 120.02$) göre daha yüksek mesleki olgunluk algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Tablo 4.2.3. Öğrencilerin Araştırmacı Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Araştırmacı	Kız	140	34.36	6.99	1.76	298	0.079
Kişilik	Erkek	160	32.91	7.16			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin araştırmacı kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{298} = 1.76, p > 0.05$).

Tablo 4.2.4. Öğrencilerin Sanatçı Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Sanatçı	Kız	140	32.85	6.87	4.39	298	0.000*
Kişilik	Erkek	160	29.33	6.92			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin sanatçı kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{298} = 4.39, p < 0.05$). Sonuçlar, kız öğrencilerin ($\bar{X}_K = 32.85$) erkek öğrencilere ($\bar{X}_E = 29.33$) göre daha yüksek sanatçı kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Tablo 4.2.5. Öğrencilerin Sosyal Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Sosyal	Kız	140	36.31	5.75	2.59	298	0.010*
Kişilik	Erkek	160	34.53	6.04			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin sosyal kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{298} = 2.59, p < 0.05$). Sonuçlar, kız öğrencilerin ($\bar{X}_K = 36.31$) erkek öğrencilere ($\bar{X}_E = 34.53$) göre daha yüksek sosyal kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Tablo 4.2.6. Öğrencilerin Girişimci Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Girişimci	Kız	140	152.21	21309.00	10961.00	-0.31	0.750
Kişilik	Erkek	160	149.01	23841.00			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin girişimci kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($U = 10961.00$, $z = -0.31$, $p > 0.05$).

Tablo 4.2.7. Öğrencilerin Geleneksel Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Geleneksel	Kız	140	133.96	18754.50	8884.50	-3.09	0.002*
Kişilik	Erkek	160	164.97	26395.50			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin geleneksel kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($U = 8884.50$, $z = -3.09$, $p < 0.05$). Sonuçlar, erkek öğrencilerin (Sıra Ort.= 164.97) kız öğrencilere (Sıra Ort.= 133.96) göre daha yüksek geleneksel kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Tablo 4.2.8. Öğrencilerin Gerçekçi Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşması ($N=300$).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Gerçekçi	Kız	140	31.80	6.33	0.00	298	1.000
Kişilik	Erkek	160	31.80	6.49			

* $p < 0.05$

Ergenlerde gerçekçi kişilik tipi puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{298} = 0.00$, $p > 0.05$).

4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyinin ve mesleki kişilik tipi düzeyinin yaşa (16, 17 ve 18) göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla ANOVA ve Kruskal Wallis-H Testi yapılmıştır. Analizler öncesinde yapılan Levene varyans homojenliği testi sonuçları Tablo 4.3.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.3.1. Levene Varyans Homojenliği Testi ($N=296$)

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Mesleki Olgunluk	0.21	2	293	0.806
Araştırmacı Kişilik	0.95	2	293	0.386
Sanatçı Kişilik	1.10	2	293	0.334
Sosyal Kişilik	1.50	2	293	0.224

Girişimci Kişilik	0.37	2	293	0.688
Geleneksel Kişilik	0.03	2	293	0.965
Gerçekçi Kişilik	3.71	2	293	0.026*

* $p < 0.05$

Tablo 4.3.1.'deki bulgulara göre Mesleki Olgunluk, Araştırmacı, Sanatçı, Sosyal, Girişimci ve Geleneksel Kişilik tiplerinin yaş grubuna göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda, Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Ancak Gerçekçi Kişilik tipinin yaş grubuna göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağılmadığı bu durumda Kruskal Wallis-H Testi çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Levene testi sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 4.3.2.' de gösterilmiştir.

Tablo 4.3.2. Yaş Grubuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (N=296)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Mesleki Olgunluk	Gruplar arası	53.68	2	26.84	0.63	0.529	-
	Gruplar içi	12341.23	293	42.12			
	Toplam	12394.91	295				
Araştırmacı Kişilik	Gruplar arası	157.26	2	78.63	1.56	0.212	-
	Gruplar içi	14766.56	293	50.39			
	Toplam	14923.83	295				
Sanatçı Kişilik	Gruplar arası	93.00	2	46.50	0.91	0.402	-
	Gruplar içi	14894.94	293	50.83			
	Toplam	14987.94	295				
Sosyal Kişilik	Gruplar arası	31.38	2	15.69	0.43	0.646	-
	Gruplar içi	10520.08	293	35.90			
	Toplam	10551.45	295				
Girişimci	Gruplar arası	39.37	2	19.68	0.48	0.614	-

	Gruplar içi	11794.68	293	40.25			
	Toplam	11834.05	295				
Geleneksel Kişilik	Gruplar arası	32.14	2	16.07	0.27	0.761	-
	Gruplar içi	17199.87	293	58.70			
	Toplam	17232.02	295				

* $p < 0.05$

Tabloya göre 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, mesleki olgunluk ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların mesleki olgunluk ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 121.10$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 120.64$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 121.86$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)} = 0.63$, $p > 0.05$).

Araştırmada 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, araştırmacı kişilik tipi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların araştırmacı kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 34.56$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 32.92$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 33.35$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)} = 1.56$, $p > 0.05$).

Araştırmada 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, sanatçı kişilik tipi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların sanatçı kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 31.81$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 30.59$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 30.71$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)} = 0.91$, $p > 0.05$).

Araştırmada 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, sosyal kişilik tipi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların sosyal kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 34.94$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 35.65$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 35.17$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)} = 0.43$,

$p>0.05$).

Araştırmada 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, girişimci kişilik tipi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların girişimci kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 30.92$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 31.74$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 31.37$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)}=0.48$, $p>0.05$).

Araştırmada 3 farklı yaş grubundan 296 kişilik bir öğrenci grubunun, geleneksel kişilik tipi ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, yaş grubuna göre oluşturulan grupların araştırmacı geleneksel tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda 16 yaş grubu ($\bar{X} = 37.59$), 17 yaş grubu ($\bar{X} = 28.33$) ve 18 yaş grubunda ($\bar{X} = 28.11$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(295-2)}=0.27$, $p>0.05$).

Gerçekçi kişilik tipinin 3 farklı yaş grubuna (16, 17 ve 18) göre farklılaşmasını tespit etmek için Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.3.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3.3. Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları (N=296)

	Yaş	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Gerçekçi Kişilik	16	97	150.10	2	0.23	0.890
	17	154	149.12			
	18	45	142.94			

* $p<0.05$

Tabloya göre Gerçekçi Kişilik Tipinin yaş grubuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=2, n=296)}=0.23$, $p>0.05$].

4.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Katılımcıların mesleki olgunluk düzeyinin ve mesleki kişilik tipi düzeyinin sınıf düzeyine göre (11. sınıf ve 12. sınıf) göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklemeler için t test ve Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Analiz

öncesinde yapılan Levene varyans homojenliği testi Sonuçları Tablo 4.4.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.4.1. Levene Varyans Homojenliği Testi

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Mesleki Olgunluk	0.23	1	298	0.627
Araştırmacı Kişilik	0.27	1	298	0.604
Sanatçı Kişilik	4.73	1	298	0.030*
Sosyal Kişilik	0.03	1	298	0.857
Girişimci Kişilik	5.72	1	298	0.017*
Geleneksel Kişilik	1.03	1	298	0.310
Gerçekçi Kişilik	0.01	1	298	0.915

* $p < 0.05$

Tablo 4.4.1.'de bulunan bulgulara göre sadece sanatçı ve girişimci kişilik tiplerinde sınıf düzeyine göre varyans homojenliği sağlanamamıştır ($p < 0.05$). Bu nedenle bu değişkenler için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Diğer değişkenler için t testin analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.4.2. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Mesleki	11	139	121.22	6.96	0.33	298	0.738
Olgunluk	12	161	120.96	6.20			

* $p < 0.05$

Tabloya göre öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir ($t_{298} = 0.33$, $p > 0.05$).

Tablo 4.4.3. Öğrencilerin Araştırmacı Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Araştırmacı	11	139	34.70	7.03	2.54	298	0.012*
Kişilik	12	161	32.63	7.05			

* $p < 0.05$

Öğrencilerin araştırmacı kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{298} = 2.54$, $p < 0.05$). Sonuçlar, 11. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}_{11} = 34.70$) 12. sınıf öğrencilerine ($\bar{X}_{12} = 32.63$) göre daha yüksek araştırmacı kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir. Bu bulguya göre araştırmacı kişilik

tipi, sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 4.4.4. Öğrencilerin Sanatçı Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Sanatçı	11	139	161.53	22452.50	9656.50	-2.04	0.041*
Kişilik	12	161	140.98	22697.50			

*p<0.05

Öğrencilerin sanatçı kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir (U = 9656.50, z= -2.04, p<0.05). Sonuçlar, 11. sınıf öğrencilerinin (Sıra Ort.=161.53) 12. sınıf öğrencilerine (Sıra Ort.=140.98) göre daha yüksek sanatçı kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Tablo 4.4.5. Öğrencilerin Sosyal Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Sosyal	11	139	35.67	5.95	0.83	298	0.405
Kişilik	12	161	35.09	5.99			

*p<0.05

Öğrencilerin sosyal kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir (t₂₉₈=0.83, p>0.05).

Tablo 4.4.6. Öğrencilerin Girişimci Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
Girişimci	11	139	156.84	21800.50	10309.50	-1.17	0.239
Kişilik	12	161	148.03	23349.50			

*p<0.05

Öğrencilerin girişimci kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir (U =10309.50, z= -1.17, p>0.05).

Tablo 4.4.7. Öğrencilerin Geleneksel Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Geleneksel	11	139	28.82	7.44	1.68	298	0.092
Kişilik	12	161	27.34	7.72			

*p<0.05

Öğrencilerin geleneksel kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir (t₂₉₈=1.68, p>0.05).

Tablo 4.4.8. Öğrencilerin Gerçekçi Kişilik Tipinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=300).

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Gerçekçi	11	139	32.74	6.64	2.38	298	0.018*
Kişilik	12	161	30.98	6.29			

*p<0.05

Öğrencilerin gerçekçi kişilik tipi puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{298}=2.38$, $p<0.05$). Sonuçlar, 11. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}_{11} = 32.74$) 12. sınıf öğrencilerine ($\bar{X}_{12} = 30.98$) göre daha yüksek gerçekçi kişilik tipi algısı taşıdığına işaret etmektedir. Bu bulguya göre gerçekçi kişilik tipi, sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır.

4.5. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Bu amaçla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek için Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 4.5.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5.1. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeylerinin Levene Testi Sonuçları (N=300)

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Mesleki Olgunluk	0.74	2	297	0.477
Araştırmacı Kişilik	2.40	2	297	0.092
Sanatçı Kişilik	0.17	2	297	0.756
Sosyal Kişilik	0.09	2	297	0.910
Girişimci Kişilik	0.37	2	297	0.691
Geleneksel Kişilik	0.90	2	297	0.405
Gerçekçi Kişilik	0.84	2	297	0.429

*p<0.05

Tabloya göre Mesleki Olgunluk, Araştırmacı Kişilik, Sanatçı Kişilik, Sosyal Kişilik, Girişimci Kişilik, Geleneksel Kişilik ve Gerçekçi Kişilik tiplerinin anne eğitim seviyesine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda, Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Levene testi sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü

Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları tablo 4.5.2' de gösterilmiştir.

Tablo 4.5.2. Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeyinin Anne Eğitim Seviyesine Göre Farklılaşması (N=300).

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Mesleki Olgunluk	Gruplar arası	78.05	2	39.02	0.90	0.405	-
	Gruplar içi	12773.69	297	43.00			
	Toplam	12851.74	299				
Araştırmacı Kişilik	Gruplar arası	83.18	2	41.59	0.82	0.440	-
	Gruplar içi	15023.19	297	50.58			
	Toplam	15106.38	299				
Sanatçı Kişilik	Gruplar arası	13.23	2	6.61	0.13	0.878	-
	Gruplar içi	15103.60	297	50.85			
	Toplam	15116.83	299				
Sosyal Kişilik	Gruplar arası	43.17	2	21.58	0.60	0.547	-
	Gruplar içi	10618.49	297	35.75			
	Toplam	10661.66	299				
Girişimci Kişilik	Gruplar arası	227.17	2	113.58	2.87	0.058	-
	Gruplar içi	11739.21	297	39.52			
	Toplam	11966.38	299				
Geleneksel Kişilik	Gruplar arası	354.54	2	177.27	3.09	0.047*	İlk Okul - Lise
	Gruplar içi	17004.19	297	57.25			
	Toplam	17358.73	299				
Gerçekçi Kişilik	Gruplar arası	7.46	2	3.73	0.09	0.914	-
	Gruplar içi	12282.53	297	41.35			
	Toplam	12290.00	299				

*p<0.05

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun,

mesleki olgunluk ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların mesleki olgunluk ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 121.20$), Lise ($\bar{X} = 120.50$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 122.00$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.90, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, araştırmacı kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların araştırmacı kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 34.12$), Lise ($\bar{X} = 33.20$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 32.85$) olan öğrencilerinin araştırmacı kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.82, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, sanatçı kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların sanatçı kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 30.82$), Lise ($\bar{X} = 30.97$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 31.42$) olan öğrencilerinin sanatçı kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.13, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, sosyal kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların sosyal kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 35.55$), Lise ($\bar{X} = 35.50$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 34.51$) olan öğrencilerinin sosyal kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.60, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, girişimci kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların girişimci kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 30.62$), Lise ($\bar{X} = 32.54$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 31.24$) olan öğrencilerinin girişimci kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=2.87, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, geleneksel kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların geleneksel kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 27.06$), Lise ($\bar{X} = 29.46$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 27.77$) olan öğrencilerinin geleneksel kişilik ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($F_{(299-2)}=3.09, p<0.05$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.02$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın anne eğitim seviyesi ilköğretim ve lise olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir.

Tabloya göre 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, gerçekçi kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların gerçekçi kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X} = 31.84$), Lise ($\bar{X} = 31.90$) ve Yüksek Öğretim ($\bar{X} = 31.44$) olan öğrencilerinin gerçekçi kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.09, p>0.05$)

4.6. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Bu amaçla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Analiz öncesinde varyans homojenliğini test etmek için Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 4.6.1.’ de gösterilmiştir

Tablo 4.6.1. Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeylerinin Levene Testi Sonuçları (N=300).

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Mesleki Olgunluk	0.65	2	297	0.520
Araştırmacı Kişilik	0.71	2	297	0.491
Sanatçı Kişilik	1.59	2	297	0.204
Sosyal Kişilik	3.23	2	297	0.041*
Girişimci Kişilik	0.34	2	297	0.706
Geleneksel Kişilik	1.24	2	297	0.289
Gerçekçi Kişilik	3.81	2	297	0.023*

* $p<0.05$

Tablo 4.6.1.'e göre Mesleki Olgunluk, Araştırmacı Kişilik, Sanatçı Kişilik, Girişimci Kişilik ve Geleneksel Kişilik tiplerinin baba eğitim seviyesine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağıldığı bu durumda, Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Sosyal Kişilik ve Gerçekçi Kişilik tiplerinin baba eğitim seviyesine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyansların homojen dağılmadığı bu durumda Kruskal Wallis-H Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Levene testi sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları tablo 4.6.2' de gösterilmiştir.

Tablo 4.6.2. Mesleki Olgunluk Düzeyinin ve Mesleki Kişilik Tipi Düzeyinin Baba Eğitim Seviyesine Göre Farklılaşması (N=300)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Mesleki Olgunluk	Gruplar arası	6.66	2	3.33	0.07	0.926	-
	Gruplar içi	12845.08	297	43.24			
	Toplam	12851.74	299				
Araştırmacı Kişilik	Gruplar arası	204.63	2	102.31	2.03	0.132	-
	Gruplar içi	14901.75	297	50.17			
	Toplam	15106.38	299				
Sanatçı Kişilik	Gruplar arası	51.25	2	25.62	0.50	0.604	-
	Gruplar içi	15065.58	297	50.72			
	Toplam	15116.83	299				
Girişimci Kişilik	Gruplar arası	102.28	2	51.14	1.28	0.280	-
	Gruplar içi	11864.10	297	39.94			
	Toplam	11966.38	299				
Geleneksel Kişilik	Gruplar arası	19.96	2	3.38	0.17	0.843	-
	Gruplar içi	17338.76	297	58.38			
	Toplam	17358.73	299				

* $p < 0.05$

Tablo 4.6.2.'ye göre 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci

grubunun, mesleki olgunluk ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların mesleki olgunluk ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X}= 121.25$), Lise ($\bar{X}= 121.14$) ve Yükseköğretim ($\bar{X}= 120.89$) olan öğrencilerinin mesleki olgunluk ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.07, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, araştırmacı kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların araştırmacı kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X}= 34.90$), Lise ($\bar{X}= 33.11$) ve Yükseköğretim ($\bar{X}= 33.03$) olan öğrencilerinin araştırmacı kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=2.03, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, sanatçı kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların sanatçı kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X}= 30.67$), Lise ($\bar{X}= 30.66$) ve Yükseköğretim ($\bar{X}= 31.52$) olan öğrencilerinin sanatçı kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.50, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, girişimci kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların girişimci kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X}= 30.54$), Lise ($\bar{X}= 32.00$) ve Yükseköğretim ($\bar{X}= 31.50$) olan öğrencilerinin girişimci kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=1.28, p>0.05$).

Tabloya göre 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, geleneksel kişilik ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için, baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların geleneksel kişilik ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim ($\bar{X}= 27.70$), Lise ($\bar{X}= 28.34$) ve Yükseköğretim ($\bar{X}= 27.97$) olan öğrencilerinin geleneksel kişilik ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir ($F_{(299-2)}=0.17, p>0.05$).

Sosyal ve Gerçekçi Kişilik tiplerinin baba eğitim seviyesine göre farklılaşmasını tespit etmek için Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.6.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.6.3. Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları (N=300)

	Okul	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
Sosyal Kişilik	İlköğretim	85	153.48	2	1.107	0.576
	Lise	107	155.14			
	Yüksek Öğretim	108	143.56			
Gerçekçi Kişilik	İlköğretim	85	173.28	2	9.609	0.008*
	Lise	107	134.45			
	Yüksek Öğretim	108	148.47			

* $p < 0.05$

Tablo 4.6.3.'e göre Sosyal Kişilik Tipinin baba eğitim seviyesine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=2, n=300)}=1.107$, $p > 0,05$]. Ancak tabloda bulunan diğer bulgulara göre gerçekçi kişilik tipinin baba eğitim seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=2, n=300)}=9.609$, $p < 0,05$]. Tespit edilen farklılaşmanın kaynağını bulmak için yapılan Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının İlköğretim (Sıra Ort.: 110.43) ile Lise (Sıra ort.: 85.43) ve Yüksek Öğretim (Sıra Ort.: 90.03) seviyesi eğitime sahip baba grupları arasında olduğu tespit edilmiştir.

4.7. Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın problemi “Öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin sonuçlar elde etmeye yöneliktir. Bu ilişkiyi ortaya koymak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucu tablo 4.7.1.' de gösterilmiştir.

Tablo 4.7.1. Mesleki Olgunluk ve Mesleki Kişilik Tipleri Arasındaki İlişki (N=300)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Mesleki Olgunluk	1	0.02	0.01	-0.01	-0.02	-0.16*	-0.05
2. Araştırmacı Kişilik		1	0.45*	0.46*	0.22*	0.18*	0.60*
3. Sanatçı Kişilik			1	0.59*	0.41*	0.17*	0.51*
4. Sosyal Kişilik				1	0.56*	0.24*	0.48*

5. Girişimci Kişilik	1	0.66*	0.34*
6. Geleneksel Kişilik		1	0.42*
7. Gerçekçi Kişilik			1

* $p<0.05$

Tablo 4.7.1.'e göre araştırmacı kişilik tipi ($r=0.02$, $p<0.05$), sanatçı kişilik tipi ($r=0.01$, $p<0.05$), sosyal kişilik tipi ($r=0.01$, $p<0.05$) ve girişimci kişilik tipi ($r=0.02$, $p<0.05$) ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Geleneksel kişilik tipi ile mesleki olgunluk arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=-0.16$, $p<0.05$). Bu bulgu mesleki olgunluk arttıkça geleneksel kişilik tipinin azaldığını göstermektedir.

Gerçekçi kişilik tipi ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=-0.05$, $p>0.05$).

Mesleki kişilik tipleri arasındaki ilişkilere bakıldığında araştırmacı kişilik tipi ile sanatçı kişilik tipi ($r=0.45$, $p<0.05$), sosyal kişilik tipi ($r=0.46$, $p<0.05$) ve gerçekçi kişilik tipi ($r=0.60$, $p<0.05$) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Araştırmacı kişilik tipi ile girişimci kişilik tipi ($r=0.22$, $p<0.05$) ve geleneksel kişilik tipi ($r=0.18$, $p<0.05$) arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Sanatçı kişilik tipi ile sosyal kişilik tipi ($r=0.59$, $p<0.05$), girişimci kişilik tipi ($r=0.41$, $p<0.05$) ve gerçekçi kişilik tipi ($r=0.51$, $p<0.05$) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sanatçı kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında ise düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0.17$, $p<0.05$).

Sosyal kişilik tipi ile girişimci kişilik tipi ($r=0.56$, $p<0.05$) ve gerçekçi kişilik tipi ($r=0.48$, $p<0.05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sosyal kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0.24$, $p<0.05$).

Girişimci kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0.66$, $p<0.05$). Girişimci kişilik tipi ile gerçekçi kişilik tipi arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0.34$, $p<0.05$).

Geleneksel kişilik tipi ile gerçekçi kişilik tipi arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0.42$, $p<0.05$).

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde lise 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve kişilik tipleri, çeşitli değişkenler bazında incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların, mevcut kuramsal literatür desteğiyle tartışılmasına ve değerlendirilmesine yer verilmiştir.

5.1.1. Lise Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri İle İlgili Sonuçlar

Kişinin hayatının en önemli kararlarından birisi, yapacağı meslek seçimidir. Kişi, vereceği bu karar ile hayatının büyük bir bölümünü geçirecek ve verdiği bu karar doğrultusunda beraberinde birçok olumlu ve olumsuz sonuçlar kişiyi ve içinde bulunduğu aileyi, toplumu etkileyebilecektir. Konu ile ilgili literatürdeki araştırma sonuçlarına bakıldığında, kişilik yapısına uygun meslek seçmiş olmanın ne kadar önemli olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu konu ile ilgili en büyük kuramcılardan biri olan John Holland, meslek seçimlerinin bir kişilik yansıması olduğunu ifade ederek, altı kişilik tipinden (araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci, geleneksel ve gerçekçi) bahsetmiştir. Kişilerin bu kişilik tiplerinden birine sahip olduğunu ve mesleklerini de bu tiplere göre seçme eğilimde olduğunu savunmuştur.

Bu bakış açısından yola çıkarak meslek seçimi ile ilgili daha gerçekçi düşünmeye başlandığı ve mesleklerle ilgili araştırma sürecine girildiği dönemin lise 11 ve 12. sınıflardaki öğrencilerin içinde bulunduğu yaşa denk geldiği düşünülerek, John Holland'ın 90 soruluk kişilik envanteri lise 11. ve 12. sınıf öğrencileri üzerinde kullanılmıştır. Araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci, geleneksel ve gerçekçi kişilik tiplerinin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim seviyelerine göre etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için t testi ve Mann Whitney U testi uygulanmış ve araştırmacı kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulguya göre cinsiyetin, bu kişilik tipleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Geleneksel kişilik tipinde, erkek öğrenciler lehine bir farklılık tespit edilmiş ve erkeklerin kızlara göre daha yüksek geleneksel kişilik tipine sahip oldukları görülmüştür. Sanatçı kişilik tipinde ve sosyal kişilik tipinde ise kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve kızların erkeklere göre daha yüksek sanatçı

kişilik tipine ve sosyal kişilik tipine sahip oldukları görülmüştür. Bu bulguya göre kadın cinsiyette olmak sanatçı kişilik tipinde ve sosyal kişilik tipinde olmayı etkileyen faktörlerdendir.

Alan yazın incelendiğinde bu çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin kişilik tiplerinin cinsiyete göre incelendiği bir araştırmada kız öğrencilerin ilk üç mesleki kişilik tipleri sosyal, sanatçı ve geleneksel olarak, erkek öğrencilerin ise sosyal, geleneksel ve sanatçı olarak sıralandığı görülmüştür. Kız ve erkek öğrencilerin ilk üç kişilik tiplerinin aynı olmasından dolayı bu kişilik tiplerinde önemli bir farklılık görülmemiştir ancak kız öğrencilerin sosyal kişilik tiplerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Atli ve Kaya, 2017). Kız öğrencilerin empatik eğilimlerin daha yüksek olduğu ve sosyal ilişkiler kurmada kızların daha eğimli oldukları bilinmektedir (Aydın, 1996). Ayrıca Johnson'ın (1970) lise öğrencileriyle ilgili yaptığı bir araştırmasında ve Meikle'in (2008) yaptığı araştırmasında kız öğrencilerin yardım etme değerlerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sebeple bu iki araştırmada da kız öğrencilerin sosyal kişilik tiplerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Taşkesen (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise sanat ilgilerinin kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür.

Alan yazında kişilik tipleri ile ilgili yapılan bir başka çalışmada ise geleneksel kişilik tipinde cinsiyetin bir farklılık yarattığı bulunmuştur (İlan, 2019). Ayrıca Aydoğdu'nun (2016) yaptığı çalışmasında da geleneksel kişilik tipine sahip olma düzeylerinin erkek katılımcılarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu sonuçlar, araştırmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Kadın ve erkek öğrencilerin geleneksel kişilik tipine sahip olma durumlarının erkek öğrencilerin lehine anlamlı farklılık göstermesinin temelinde, ülkemizde kız ve erkek çocukların yetiştirilme tarzlarının etkisi, kadın ve erkeklerin bazı zihinsel özelliklerinin farklı olması, erkeklerin daha gelenekselci bir tutum sergilemeleri, kadın ve erkeklerin sosyo kültürel ortamlarda farklı tutumlarla yetiştirilmeleri ve içinde yaşanılan toplumun daha ata erkil bir yapıda olması gibi sebepler, bu sonucun çıkmasında etkili olmuş olabilir. Bu konu ile ilgili literatürde bulunan kuramlar ve görüşler de bu görüşü destekler niteliktedir. Kişilik kuramcısı olan Freud, kadın ve erkeklerin doğuştan farklı kişilik yapıları ile doğduklarından dolayı farklı kişilik tiplerine sahip olduklarını savunurken, bir diğer önemli kuramcı Horney ise kadın ve erkeklerin sosyo kültürel yaşama biçimlerinin farklı olmasından dolayı cinsiyete özgü kişilik farklılıklarının olduğunu ifade etmektedir (Burger, 2006).

Araştırma kapsamında Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis H testi uygulanmış, hiçbir kişilik tipinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulguya göre yaşın, kişilik tipleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırma kapsamında Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için t testi ve Mann Whitney U uygulanmış ve sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve geleneksel kişilik tipinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulguya göre sınıf düzeyi değişkeninin bu kişilik tipleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın yapıldığı öğrencilerin sınıf düzeylerinin birbirine yakın sınıflardan seçilmiş olması (11. ve 12. sınıf düzeyi), bu durumun sebebi olabilir. Araştırmacı kişilik tipinde, sanatçı kişilik tipinde ve gerçekçi kişilik tipinde, 11. sınıftaki öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve 11. sınıftaki öğrencilerin, 12. sınıftaki öğrencilere göre daha yüksek araştırmacı, sanatçı ve gerçekçi kişilik tiplerine sahip oldukları görülmüştür. Bu durumun sebebi, 12. sınıf öğrencilerinin, 11. sınıftaki öğrencilere göre girecekleri üniversite sınavına daha yakın olmalarından dolayı, sınava hazırlanıyor olmaları, onların 11. sınıftaki öğrenciler kadar sanatçı ve araştırmacı olmalarını engelliyor olabilir.

Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, Kıpık (2018) sınıf değişkenine göre kişilik tiplerini incelediği araştırmasında, sınıf değişkenine göre araştırmacı kişilik tipi ile anlamlı düzeyde farklılık görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin anne eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, geleneksel kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan öğrencilerin araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu bulguya göre anne eğitim seviyesinin, adı geçen kişilik tipleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda, anne eğitim seviyesi, İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan öğrencilerin geleneksel kişilik ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın anne eğitim seviyesi ilköğretim ve

lise olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Buna göre, eğitim düzeyi yükseköğretimden düşük olan annelerin çocukları, eğitim seviyesi yükseköğretim ve daha yüksek olan annelerin çocuklarına oranla, daha gelenekselci denilebilir. Bu durumun sebebi olarak, ilköğretim ve lise mezunu olan anneler, aldıkları eğitim seviyesi sebebiyle, aile ortamında ve sosyal çevrelerinde daha gelenekselci bir tutum sergiliyor olabilmeleri gösterilebilir. Yine bu durumun sebebi olarak yükseköğretim mezunu olan anneler çocuklarını biraz daha serbest ve özgür bıraktıkları, ilköğretim mezunu olan anneler çocuklarını biraz daha ilgisiz tutum sergileyerek serbest bıraktıkları, lise mezunu olan anneler ise çocuklarını daha otoriter ve gelenekselci bir tutum içerisinde yetiştirmeye çalıştıkları düşünülebilir. Geleneksel kişilik tipinde bireyler, daha gelenekselci bir tutum sergilerler ve problemlerini geleneksel yöntemler kullanarak çözmeye çalışırlar (Kuzgun, 2009). Böyle bir tutum sergileyen anne tarafından yetiştirilen gencin kişilik tipinin de geleneksel kişilik tipinde olması söz konusu olabilir. Bu durumun aksine yükseköğretim mezunu annelerin, çocuklarının geleneksel kişilik tipinde olmamalarının sebebi olarak, annelerin aile ortamında ve sosyal çevrelerinde gelenekselci olmayan, daha yenilikçi tutumlar sergiliyor olabilmeleri, bu durumun sebebi olarak gösterilebilir.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde Asan (2011) anne eğitim seviyesi ilköğretim ve daha düşük olan annelerin çocuklarının daha sezgili ve daha yargılayıcı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu durum yapılan araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin baba eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, geleneksel kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan öğrencilerin araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve geleneksel kişilik tipi ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu bulguya göre baba eğitim seviyesinin, adı geçen kişilik tipleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda, baba eğitim seviyesi, İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan öğrencilerin gerçekçi kişilik ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın baba eğitim seviyesi ilköğretim ve lise olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Buna göre, eğitim düzeyi yükseköğretimden düşük olan babaların çocukları, eğitim seviyesi

yükseköğretim ve daha yüksek olan babaların çocuklarına oranla, daha gerçekçidir denilebilir. Bu durumun sebebi olarak, ilköğretim ve lise mezunu olan babalar, aldıkları eğitim seviyesi sebebiyle, aile ortamında ve sosyal çevrelerinde daha gerçekçi bir tutum sergiliyor olabilmeleri gösterilebilir. Gerçekçi kişilik tipinde kişiler, sosyal ilişki ve zihinsel faaliyetlerden hoşlanmaz, daha çok, alet ve makineleri kullanmaktan zevk alırlar. El becerilerine önem veren teknik becerileri gerektiren işlerle uğraşırlar (Kuzgun, 2009). Bu özellikler daha çok orta eğitim seviyesindeki babaların dikkatini çeken işler olabilir. Böyle bir tutum sergileyen baba tarafından yetiştirilen gencin kişilik tipinin de gerçekçi kişilik tipinde olması söz konusu olabilir. Bu durumun aksine Yükseköğretim mezunu babaların, çocuklarının gerçekçi kişilik tipinde olmamalarının sebebi olarak, babalarının aile ortamında ve sosyal çevrelerinde gerçekçi olmayan, daha modernliğe ve yeniliğe açık tutumlar sergiliyor olabilmeleri, bu durumun sebebi olarak gösterilebilir.

5.1.2. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Sonuçlar

Araştırma kapsamında meslek seçiminde gerçekçi bir bakış açısına sahip olmaya başlandığı ve mesleklerle ilgili araştırma sürecine girildiği yaş dönemlerini içeren lise 11. ve 12. sınıftaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini ölçebilmek adına Kuzgun ve Bacanlı tarafından 1996 yılında geliştirilen 40 maddelik Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim seviyelerine göre etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için t testi uygulanmış ve öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuçlar, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha yüksek mesleki olgunluk algısı taşıdığına işaret etmektedir. Bu bulguya göre kadın cinsiyette olmak mesleki olgunluk düzeyinin artmasını etkileyen faktörlerdendir sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde bu çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte pek çok çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Akbıyık (1996), Bal (1998), Acısu (2002), Sekmenli (2000), Akay (1993), Bayındır (1999), Ürün (2010), Çalışkan (2015), Emilova (2014) ve Sürücü (2005) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında, kızların mesleki olgunluk düzeylerinin, erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırmaları destekler niteliktedir. Bu durumun sebebi olarak, mesleki bilgi toplama ve plan yapma davranışlarının kızlarda daha fazla olması ve kızların genel gelişimleri gösterilebilir. Çünkü kızların erkeklere göre daha erken ergenliğe giriyor olmaları ve daha erken olgunlaşmaları evrensel

bir bulgu olarak bilinmektedir (Ericson, 1984). Ayrıca kız çocuklarının daha duygusal ve kaygılı bir yapıya sahip olmaları, onların daha erken yaşlarda sorumluluk almasına sebep olabilir. Bu konu ile ilgili Sekmenli (2000) tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre kız çocuklarının mesleki olgunluk düzeyleri ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç kız öğrencilerin daha erken yaşta sorumluluklarını bilmesine ve meslek seçiminde daha gerçekçi kararlar alarak daha duyarlı davranmalarına ve erkeklere göre daha yüksek mesleki olgunluğa sahip olmalarına sebep olabileceğini destekler niteliktedir. Kız öğrencilerde mesleki olgunluk düzeyinin yüksek çıkmasının bir başka nedeni ise kızların daha detaycı düşünmeye sahip olmaları olabilir. Bu düşünce yapısı kız öğrencilerin mesleklerle ilgili daha ayrıntılı düşüncelerine sebep olabilmekte ve bu durum mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek çıkmasına sebep olabilmektedir.

Alan yazında yapılan farklı çalışmalarda, mesleki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını içeren sonuçlar da bulunmaktadır. Kutluğ (2007), Kağnıcı (1999), Zeren (1999), Sürücü (2005) ve Şahin'in (2010) yaptıkları çalışmalara bakıldığında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonuçlarına ulaşıldıkları görülmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmış ve öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının yaşa göre, istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulguya göre yaşın mesleki olgunluk üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durum araştırmaya dahil edilen öğrencilerin içinde bulundukları sınıf düzeyleri sebebiyle yaşlarının birbirine yakın olmasından kaynaklanabilmektedir.

Alan yazın incelendiğinde bu çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Çoban (2005) ve Şahin (2010) yaptıkları araştırmalarında yaşın mesleki olgunluk üzerinde önemli bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç, araştırmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında mesleki olgunluk düzeylerinin sınıf seviyesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için t testi uygulanmış ve öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre, istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulguya göre sınıf düzeyinin mesleki olgunluk üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın yapıldığı öğrencilerin sınıf düzeylerinin birbirine yakın sınıflardan seçilmiş olması (11. ve 12. sınıf düzey), bu durumun sebebi olabilir.

Alan yazın incelendiğinde bu çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ürün (2010) yaptığı çalışmasında lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini bulundukları sınıf düzeylerinin etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, araştırmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Bu çalışmanın aksine sınıf düzeyinin mesleki olgunlukla anlamlı bir etkisinin olduğu sonucunu içeren çalışmalar da bulunmaktadır. Keller(2004), Yazar (1997), ve Patton ve Creed (2001) yaptıkları çalışmalarında sınıf düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluk seviyesinin de yükseldiği sonuçlarına ulaşmışlardır (Oğuz, 2008).

Araştırma kapsamında mesleki olgunluk düzeylerinin anne eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. 3 farklı anne eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, mesleki olgunluk ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için anne eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların mesleki olgunluk ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda anne eğitim seviyesi İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan mesleki olgunluk ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu bulguya göre anne eğitim seviyesinin, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Anne eğitim düzeyi ne kadar düşük olursa ya da ne kadar yüksek olursa olsun öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkilememesinin sebebi, annelerin çocuklarını yeterince tanıyarak, tarafsız bir şekilde yardım edememesinden ya da tüm meslekler hakkında doğru bilgilere sahip olamamasından kaynaklanabilmektedir. Bu durumda öğrenciler daha çok okul rehberlik servisinden ve farklı hizmetlerden yararlanmaya çalışabilir. Bu nedenle annenin eğitim seviyesinin yüksek ya da düşük olması öğrencinin olgunluk düzeyini etkilemede yetersiz kalabilir.

Alan yazın incelendiğinde, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar olduğu görülmüştür. Super ve Overstreet (1960), Akbalık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Kağnıcı (1999), Sahranç (2000), Kutluğ (2007), Gülbahçe (2007), Taşkiran (2008), ve Şahin'in (2010) yaptıkları araştırmalarda, araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı sonuçları bulunmuştur. Bu sonuçlar, araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, annelerinin eğitim seviyelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya çıkaran Kargı (2002) ve Sekmenli'ye (2000) ait çalışmalar da bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında mesleki olgunluk düzeylerinin baba eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. 3 farklı baba eğitim seviyesinden 300 kişilik bir öğrenci grubunun, mesleki olgunluk ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için baba eğitim seviyesine göre oluşturulan grupların mesleki olgunluk ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonucunda baba eğitim seviyesi İlköğretim, Lise ve Yükseköğretim olan mesleki olgunluk ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu bulguya göre baba eğitim seviyesinin, tıpkı anne eğitim seviyesinde olduğu gibi öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Anne ve baba eğitim seviyelerinin her ikisinin de öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkilememesinin sebebi olarak, anne-babaların çoğunluğunun aynı eğitim düzeyine sahip olmaları gösterilebilir.

Alan yazın incelendiğinde, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar olduğu görülmüştür. Super ve Overstreet (1960), Akbalık (1996), Otrar (1997), Zeren (1999), Sahranç (2000), Kutluğ (2007), Taşkiran (2008), ve Şahin'in (2010) yaptıkları araştırmalarda, araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı sonuçları bulunmuştur. Bu sonuçlar, araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin, babalarının eğitim seviyelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya çıkaran Kargı (2002), Gülbahçe (2007), Kağnıcı (1999) ve Sekmenli'ye (2000) ait çalışmalar da bulunmaktadır.

5.1.3. Lise Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle İlgili Sonuçlar

Araştırma kapsamında mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki kişilik tipleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla bu ilişkiyi ortaya koymak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, araştırmacı kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipleri ile öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Yani mesleki olgunluk düzeyinin, söz konusu kişilik tipleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak geleneksel kişilik tipi ile mesleki olgunluk düzeyi arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç, mesleki olgunluk düzeyi arttıkça geleneksel kişilik tipinin azaldığını göstermektedir. Mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan öğrencilerin, kişilik özelliklerini ve imkanlarını tanıyarak daha doğru meslek

seçimi yaptıkları ve seçtikleri mesleklerde daha mutlu oldukları kabul edilir. Bu bağlamda mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha geleneksel yöntemlerden uzak, meslek seçimi konusunda daha yenilikçi ve daha bağımsız düşünceleri bu duruma sebep olarak gösterilebilir.

Ayrıca geleneksel kişilik tipine sahip bireyler, kurallara bağlı sistematik bir şekilde çalışmaktan hoşlanırlar ve daha çok çalışmaya yönelirler (Kuzgun, 2009). Mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan kişiler ise hem kendisi hem meslekler hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olur, meslekleri araştırır, kendisini ayrıntılı bir şekilde tanır, meslek tercihlerinde bağımsız düşünür, kendine özgü planlar yapar, seçeceği mesleğe hazırlanır ve eyleme koyar, seçimlerinde akılcı ve tutarlı davranır. Bu gibi özellikler geleneksel kişilik tipinin özelliklerinden uzak olduğu için, geleneksel kişilik tipi azaldıkça, mesleki olgunluk düzeyinin yükseleceğinin sebebi olarak gösterilebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise mesleki kişilik tiplerinin birbirleriyle olan ilişkileridir. Araştırmacı kişilik tipi ile sanatçı kişilik tipi, sosyal kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuşken, araştırmacı kişilik tipi ile girişimci kişilik tipi ve geleneksel kişilik tipi arasında ise düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'a göre bireyler sadece bir değil, birkaç kişilik tipine sahiptir ve Holland, Altıgen modeline göre birbirine mesafe olarak yakın olan kişiliklerin birbirleriyle tutarlılıklarının ve ilişkilerinin yüksek olduğunu ifade eder (Deng vd., 2007). Buna göre araştırmacı kişilik tipine en yakın olan kişilikler sanatçı ve gerçekçi kişilik tipleri, en uzak olan kişilikler ise girişimci, geleneksel ve sosyal kişilik tipleridir. Buna göre araştırmadan elde edilen sonuca bakıldığında, araştırmacı kişilik tipi ile gerçekçi ve sanatçı kişilik tipleri arasında orta düzeyde, diğer kişilik tipleri ile düşük düzeyde ilişkiye sahip olması, Holland'ın bu görüşünü destekler nitelikte bir sonuç olabilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise, sanatçı kişilik tipinin, sosyal kişilik tipi, girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sanatçı kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında ise düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'ın Altıgen modeli düşünüldüğünde, sanatçı ve sosyal kişilik tiplerinin en yakın olduğu, geleneksel kişilik tipi ile en uzak mesafede yer aldığı görülmektedir. Bu durum araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre ise sosyal kişilik tipi ile girişimci kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Sosyal kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında ise pozitif yönde düşük

düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'ın Altıgen modeli düşünüldüğünde, sosyal ve girişimci kişilik tiplerinin en yakın olduğu, gerçekçi kişilik tipi ile en uzak mesafede yer aldığı görülmektedir. Bu durum araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulguya göre ise girişimci kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Girişimci kişilik tipi ile gerçekçi kişilik tipi arasında ise pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'ın Altıgen modeli düşünüldüğünde, sosyal ve geleneksel kişilik tiplerinin en yakın olduğu, araştırmacı kişilik tipi ile en uzak mesafede yer aldığı görülmektedir. Bu durum araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Girişimci ve geleneksel kişilik tipleri arasında yüksek düzeyde bir ilişki tespit edilmesinin sebebi olarak, geleneksel kişilik tipleri ile girişimci kişilik tipi özelliklerinin birbirine çok yakın ve benzer olması gösterilebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre ise geleneksel kişilik tipi ile gerçekçi kişilik tipi arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'ın Altıgen modeli düşünüldüğünde, geleneksel kişilik tiplerinin en yakın olduğu, gerçekçi ve girişimci kişilik tipleri iken, sanatçı kişilik tipi ile en uzak mesafede yer aldığı görülmektedir. Bu durum araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre ise gerçekçi kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, sosyal kişilik tipi, sanatçı kişilik tipi ve araştırmacı kişilik tipi arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Holland'ın Altıgen modeli düşünüldüğünde, gerçekçi kişilik tipinin en yakın olduğu araştırmacı ve yaratıcı kişilik tipleri iken, geleneksel kişilik tipi ile en uzak mesafede yer aldığı görülmektedir. Araştırma sonucuna bakıldığında gerçekçi kişilik tipi ile yaratıcı ve araştırmacı kişilik tipleri ile olan ilişkisinin diğer kişilik tiplerine göre daha yüksek bir oranda ilişki olduğu, kendisine uzak olan diğer kişilik tipi ile olan ilişkisinin ise daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu durum Holland'ın Altıgen kişilik teorisi ile uyumlu bir sonuç olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonucu genel olarak değerlendirildiğinde, en dikkat çekici ilişkinin girişimci kişilik tipi ile geleneksel kişilik tipi arasında olan ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,66$). Bu ilişkinin güçlü olması, girişimci kişilik tipindeki meslek grupları (işletmecilik, pazarlamacılık, satış müdürlüğü, avukatlık) ile geleneksel kişilik tipindeki meslek grupları (sekreterlik, banka veznedarlığı, postacılık ve muhasebecilik) arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Aradaki ilişkinin en zayıf olduğu kişilik tipleri ise sanatçı kişilik tipindeki meslek grupları (tiyatroc, müzisyen, mimar) ile geleneksel kişilik tipindeki

meslek grupları (muhasibeci, gelir uzmanı, bankacı) arasındadır ($r=0.17$).

Alan yazın incelendiğinde, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar olduğu görülmüştür. İlan'ın (2019) yaptığı çalışmada da Holland'ın mesleki kişilik tiplerinin tamamı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, araştırmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

5.2. ÖNERİLER

Bu çalışmada lise 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ve mesleki olgunluk düzeyleri yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre incelenmiş ve mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre araştırmacılara ve alan çalışanlarına verilebilecek öneriler belirlenmiştir:

5.2.1. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki kişilik tipleri yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırma, okul türü, sosyoekonomik düzey, anne baba tutumları, akademik ortalama gibi farklı değişkenlerin etkisi de incelenecek biçimde genişletilebilir.
2. Bu araştırma Kırşehir ilindeki bazı liselerde uygulanmıştır. Aynı çalışma farklı şehirlerde de uygulanarak, bu araştırma için daha genellenebilir ve daha derinlemesine sonuçlar elde edilebilir.
3. Yapılan araştırma daha büyük örneklem grupları üzerinde uygulanarak, araştırmanın genellenebilirliği artırılabilir.
4. Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen etmenlerin, mesleki olgunluklarına ve kişilik tiplerine olan etkisi araştırılabilir.

5.2.2. Alan Uygulamalarına Yönelik Öneriler

1. Öğrencilerin hem kendi kişilik özelliklerini ve bireysel farklılıklarını hem de teknolojiyle beraber gelişen ve değişen tüm meslek gruplarını tanımaları sağlanabilir ve bu konu ile ilgili öğrencilere bilgi verilebilir.
2. Eğitimciler, öğrencilerine kişilik testleri uygulayarak, kişilik tipleriyle ilgili bilgilenmelerini sağlayabilir ve buna uygun öğretim teknikleri kullanabilirler.
3. Eğitimciler kişilik tipleri testlerini kendilerine de uygulayarak, kendi kişilik özelliklerine uygun ders işleyiş tarzı geliştirebilirler.

4. Öğrencilerin kişilik tiplerini belirleyerek, sonuçlarının öğrenci ve velilerle paylaşılması, onların güçlü ve zayıf yönlerini tanıyarak, buna uygun mesleki yönlendirmeler yapılması sağlanılabilir.
5. Okul rehberlik servisinde, öğrencilerin mesleki yönlendirmelerinde kişilik tiplerini tanıyarak, doğru yönlendirmeler yapılması sağlanılabilir.
6. Lise öğrencilerine mesleki rehberlik çalışmaları hazırlarken farklı meslek gruplarından kişiler davet edilerek, seminer, konferans tarzı faaliyetler hazırlanabilir.
7. Okul rehberlik servislerinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirleyerek, olgunluk seviyesi düşük öğrencilerin mesleklere ve kendilerini tanımaya yönelik bilgi ve tutumlarını artırabilir, bu öğrencilerle bireysel ya da mesleki grup rehberliği gerçekleştirebilirler.
8. Öğrencilerin mesleki olgunluk seviyelerini artırmak için okul rehberlik programlarının içeriği artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acısu, S. (2002). *Korunma Altında Olan Lise Ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akay, B. (1993). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbalık, G. (1991). *Ortaokul III. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akbalık, Y. (1996). *Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbıyık, Y. (1996). *Meslek Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akbulut, N. (2010). *12. Sınıfta Okuyan Kız Ve Erkek Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Mutsuzlukları Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altuntaş, S., Atlı, A., Kış, A. (2016). Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Meta Analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31, 88-106.
- Asan, H. (2011). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aşkın, M. (2003). Mesleki Rehberlik. *Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Eğitim Bilimleri Özel Sayı, Erzurum.
- Athı, A., Kaya, M., (2017). Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri. *Muğla 4.Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildirisi*.
- Aydın, A. (1996). *Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aydın, S. (1998). *Eğitimde Uygulamalı Rehberlik* (3.Baskı). Ankara: Barış Yayınevi.
- Aydın, D. (2007). Grup Rehberliğinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Alan Tercihlerinde Gerçekçi Davranmalarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 8, Sayı 1, 137-155.
- Aydoğdu, M. (2016). *Spor Yapan Bireylerin Kinestetik Zekâ Algı Düzeyleri İle Holland Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aytaç, S. (2000). Meslek Seçimi ve Uygun İşe Yönelme. Bursa: Alfa Yayıncılık.
- Aytaç, S. (2001). Örgütsel Davranış Açısından Kişiliğin Önemi. *ISGUC The Journal Of Industrial Relations And Human Resources*, 3(1), 1.
- Aytaç, S., Bayram N., (2003). İsabetli Tercih Yapma Ve Meslek Seçme Stratejileri. *Genç Beyin Dergisi*, Sayı:15: 10
- Aytaç, S. (2005). Çalışma Yaşamında Kariyer. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki Grup Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk*

- Düzeylerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Bacanlı, F. (2005). Bir Mesleki Grup Rehberlik Programı ve Uygulama Kılavuzu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, F. (2011). Özellik Faktör Uyumlu Kuramlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığına Giriş* içinde (89-126). Ankara: Pegem.
- Bacanlı, F. (2012). Özellik-Faktör Uyumlu Kuramlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya içinde* (ss:90-126). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bal, P., N. (1998). *Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi Ve Mesleki Karar Verme Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Balkıs, M. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*
- Baran, H. (1999). *Mesleki Ve Teknik Eğitim Veren Liselerin Örgütsel Olarak Yapılandırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Başaran, S. (1991). *Endüstri Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Lise Meslek Dalları İle Yüksek Öğretimde Seçmek İstedikleri Meslekler Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Bayındır, A. (1999). *Bireylerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Anne Babalarının Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Begik, Ş. (1997). *Akademik Başarının Kestirilmesinde Yetenek, İlgi, Kişilik, Lise Başarısı ve ÖSYS Başarısının Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Berdan, İ., E. (2008). *Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen Ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan Ve Meslek Seçimine Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Bilge, M. (2007). *Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Alanlarına Yönlendirilme Etkinliklerinin Yeterlilik Düzeyi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleriyle Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 133–149.
- Bozkurt, E. (1993). *Genel Liseler İle Meslek Liseleri Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerini Etkileyen Faktörler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.*
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik (İ. D. E. Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kanküs.*
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç., E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.*
- Collins (1999). *Collins Cobuild English Dictionary, Harper Collins Publishers, London.*

- Cüceloğlu, D. (1991). İnsan ve Davranış, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çalışkan, E. (2015). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çevik, B. ve Perkmen, S. (2010). Holland'ın Kariyer Teorisine Göre Müzik Öğretmeni Adaylarının Kişiliği. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications Sempozyumu*. Antalya.
- Çoban, A. E. (2005). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, (10), 39-54.
- Çoban, A., E. (2008). Mesleki Rehberlik. Güven, M. (Ed.), Psikolojik Danışma ve Rehberlik içinde (131-160). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirci, A. (2017). *Holland'ın Mesleki Tipleri İle Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Deng, C., Armstrong, I. ve Rounds, J. (2007). The Fit Of Holland's RIASEC Model to US Occupations. *Journal of Vocational Behavior*, 7(1), 1-2
- Deniz, M. E. ve Erözkan, A. (2001). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Tekağaç Yayınları.
- Dhillon, U. ve Kaur, R. (2005). Career maturity of school children. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 31(1-2), 71-76.
- Dozier, V., C. (2013). *The impact of the self-directed search, vocational identity, and anxiety on career exploratory behavior*. Florida State University, Department of Educational Psychology and Learning Systems.
- Dölek, N. (2008) Kariyer geliştirme kuramları. R. Özyürek (Ed.), Kariyer Yolculuğu İçinde (ss. 99-119). *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı* 1. Baskı.
- Emilova, K. (2014). *10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ericson, E. H., (1984). İnsanın Sekiz Çağı (çev: T. Bedirhan Üstan, Vedat Şar). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Erol, E., İyem, C., (2013). Mesleki Yönelimlerde Bireylerin Kişilik Ve Demografik Özelliklerinin Rolü: Sakarya Üniversitesi İşletme Bölümü Örneği. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi* Cilt 5, No 1.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-149.
- Esen-Çoban, A. (2012). Mesleki Rehberlik, M. Güven (Ed.), Psikolojik Danışma Ve Rehberlik içinde (132-157). (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Evren, M. (1999). *Mesleki Grup Rehberliğinin Cinsiyetleri Farklı İlköğretim İlköğretim Okulu Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluklarına, Mesleki Benlik Algılarına ve Mesleki Tercihlerine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2002). The role of work-related skills and career role models in

- adolescent career maturity. *The Career Development Quarterly*, 51, 36–43.
- Gencür, A. S. (2011). *İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Kişilikleriyle Bölümden Memnuniyetleri Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Gottfredson, G. D., Jones, E. M. & Holland, J. L. (1993). Personality and vocational interests: The relation of Holland's six interest dimensions to five robust dimensions of personality, *Journal of Counseling Psychology* 40(4), 518-524.
- Gökdeniz, İ. ve Merdan, E. (2011). Kişilik İle Kariyer Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 23-36.
- Güllbahçe A. (2007). *Mesleki Olgunluk Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma ve Benlik İmgelerinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gülücü, H. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Ve Kariyer Seçimi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Hamamcı, Z. & Çoban, A. E. (2007). Mesleki Olgunluk Ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Hardin, E.E, F. Leong, T.L. & Osipov, S. H. (1999). Cultural relativity in the conceptualization of career maturity. *Journal of Vocational Behavior*, 58, 36–52.
- Harman, E. (2017). *Lise Öğrencilerinin Denetim Odaklarına Göre Mesleki Olgunluklarının Kariyer Karar Verme Güçlüklerini Yordama Gücü* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- İkizler, C. (1994). *Sporda Başarının Psikolojisi*. 2. Baskı. İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım.
- İlal, G. (2001). *Davranış Bilimleri Tıpsal Psikoloji*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- İlan, İ., (2019). John Holland Kişilik Envanteri Bakış Açısıyla Çalışan Kişiliği Ve Kariyer Seçimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme: Şanlıurfa İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- İnanç, B. Y. & Yerlikaya, E. E. (2010). *Kişilik Kuramları*. 3. Baskı. Ankara: Pegem
- İnci, E. (2011). Kişilik Gelişimi. M. Engin (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim içinde* (123-156). Ankara: Ertem Basım.
- Indianti, W. and Sinaga, N. (2018). The relationship between interest differentiation, interest consistency and career maturity in Grade 10 school students. In A. A. Ariyanto, H. Muluk, P. Newcombe & F. P. Piercy (Eds.), *Diversity in unity: Perspectives from psychology and behavioral sciences* (pp. 203-209). London: Routledge.
- İşgör, İ. Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki Olgunluk Anlayışı Kazandırmaya Yönelik Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri Program Denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-2, 239–252.
- Johnson, Bill L. (1970). *An Investigation Of Occupational Values Held By A Group Of Rural Northern Mexico Senior High School Students* (Unpublished Doctoral Dissertation). The Universty of New Mexico, New Mexico.
- Kağnıcı, D. Y. (1999). *ODTÜ Hazırlık Okulu Öğrencilerinin Mesleki Olgunluğu* (Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Kamaşak, R. ve Bulutlar, F. (2010). Kişilik, Meslek Tercih Ve Performans İlişkisi: Akademik Personel Üzerine Bir Araştırma. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 119-126.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2018). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kargı, E. (2002). *Okul Öncesi Öğretmenliği Programında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Algıları İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keller, K. (2004). The Relation Between Parental Behavior and the Career Maturity and Self-Efficacy of Young Adolescents. Unpublished Doctoral's Thesis. United States of America: University of India.
- Kepçeoğlu, M. (1985). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Kılıççı, Y. (2006). *Okulda Ruh Sağlığı*. Anı Yayın.
- King, S. (1989). Six differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling and Development*, 68, 208–214.
- Köküsoy, K. (2008) *Endüstri Meslek Liselerinde Bir Meslek Alanına Yönelmiş Olan Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Ve Algıladıkları Aile Desteği Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Yayıncılık.
- Kutlu, M. (2012). Anadolu ve Genel Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-41.
- Kutluğ, Y. (2007). *Çocuk Gelişimi Eğitimi İle Okulöncesi Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Kendini Kabul Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı* (Doçentlik Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın no: 118, Ankara.
- Kuzgun, Y., Sevim Aydemir, S. ve Hamamcı, Z. (1999). Mesleki Doyum Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 14-18.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2001). *Meslek Seçimi*, Ankara: ÖSYM Yayını.
- Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*. (7.Baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Rehberliğine ve Danışmanlığına Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*, (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2012). *Lise Öğrencileri İçin Mesleki Olgunluk Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Larson, L. M., Rottinghaus, P. J. & Borgen, F. H. (2002). Meta-Analyses of Big Six Interests and Big Five Personality Factors. *Journal of Vocational Behavior*, 61 (2), 217-239.
- Lee, J. H. & Lee, J. M. (2013). A Study on the Effects of Psychological Independence and

- Career Decision-Making Self-Efficacy on Career Maturity Among Adolescents. *Journal of Korean Home Management Association*, 31(5), 19-32.
- Levinson, E. M., Ohler, D. L., Caswell, S. ve Kiewra, K. (1998). Six Approaches to the Assessment of Career Maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76, 475-482.
- Meb. (2006). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk ve Ruh Sağlığı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meikle, H. (2008). *The Role of Occupational Values and Support in Career Choice: An Emphasis on Women in Science* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of South Florida, Florida.
- Mumme, C. (1997). Holland's Theory of Vocational Personalities and Work Environments Applied to Students Majoring in Family and Consumer Sciences, Submitted to the Graduate Faculty of Texas Tech University: Texas.
- Nelson-Jones, R. (1995). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. Ankara: TDFO Ltd. Şti.
- Niles, G. ve Bowsbey, J. (2013). 21.Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri. (çev: Korkut Owen). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oğuz, Ö. (2008). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Özel Arı Lisesi Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Onur, B. (2011). *Gelişim Psikolojisi*, Anı Yayıncılık.
- Orhan, A. A. (2011). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri* (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Otrar, M., (1997). *Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, D. E. (2011). *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589.
- Özdemir-Yaylacı, G. (2007). İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı. *Bilgi Dergisi*, 40, 119-140.
- Özgan, A. (2006). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Olgunluğu İle Bazı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2007). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. PDREM Yayınları.
- Özkalp, E. ve Kirel Ç. (2018). *Örgütsel Davranış*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Park, I. J. (2015). The Role of Affectspin in The Relationships Between Proactive Personality, Career in Decision and Career Maturity. *Frontiers in Psychology*, 6.
- Patton, W. & Creed, P. (2001). Development Issues in Career Maturity and Career Decision Status. *The Career Development Quarterly*, 49, 336-351.
- Perkmen, S., Dağıstanlı, Ö. (2012). Kimler Bilişim Teknolojileri Öğretmeni Olmalı? Meslek Kişiliği Yaklaşımı. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7 (4), 1045-1053
- Perkmen, S. & Tezci, E. (2015). Measurement of Vocational Personality Theory in Light of Holland. *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics*

- Pietrofesa, J. J. & Splete, H. (1975). *Career Development: Theory and Research*. New York: Grune & Stratton, Inc.
- Pilavcı, D. (2007). Bilgi Çağında Değişen Kariyer Anlayışı ve Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sahranç, Ü. (2000). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Denetim Odaklarına Göre Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saltürk, M. (2008). *Yönetim Başarısı ve Kişilik*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Savickas, L., Bariddick, C. & Watkins, C., E. (2002). The Relation of Career Maturity to Personality Type and Social Adjustment. *Journal of Career Assessment*, 10 (1), 24–31.
- Schinka, J. A., Dye, D. A. & Curtiss, G. (1997). Correspondence Between Five-Factor and RIASEC Models of Personality. *Journal of Personality Assessment* 68(2), 355-368.
- Sekmenli, T. (2000). *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Serçeoğlu, N. (2013). Konaklama İşletmelerinde Çalışan İş Görenlerin Kişilik Özelliklerinin Hizmet Verme Yatkınlığı Üzerindeki Etkisi. *Journal of Yasar University*, 8 (31), 5253-5273.
- Sharma, P. & Ahuja, A. (2017). A Study on Career Maturity of Indian Adolescents with Respect to Their Educational Settings. *International Journal of Home Science*. 3(1), 242-245.
- Silah, M. (2005). *Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Spokane, A. R. (1996). Holland's Theory. D. Brown, L. Brooks ve arkadaşları (Ed.), *Career Choice and Development* (3. Baskı, 33-73). California: Jossey- Bass.
- Super, D. E. & Overstreet, P. L. (1960). *The Vocational Maturity of Ninth Grade Boys*. New York: Teachers College, Columbia University.
- Super, D. E., Savickas M. L. ve Super, C. M. (1996). *The Life-Span, Life-space Approach to Careers*. In Brown, d., brooks, l. And Associates, *Career Choice and Development*. Third Edition. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Sürücü, M. (2005). *Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, A. (1997). *Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Benlik Algısı ile Mesleki Benlik Algısı Arasındaki Bağdaşım* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, K. (2010). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Şahinler, G. (2018). *On İkinci Sınıf Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ve Umut Düzeyi İle Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Şener, İ. (1999). *Endüstri Meslek Lisesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Meslek Derslerindeki Akademik Başarı Puanları ile Kendini Değerlendirme Envanterinden Elde Ettikleri 'Genel Akademik Yetenek ve 'Mekanik İlgi' Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkesen, S. (2014). *Lise Öğrencilerinin Kişilik Tipleri İle Sanata Olan İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşkıran, A. (2008). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları İle Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Telman, C. (2002). *Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tözeniş, E. (2015). *Holland Mesleki Kariyer Envanteri Yaratıcı ve Sosyal Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turan, Ü. (2018). *Okulun Ve Ailenin Öğrencilerin Meslek Seçimindeki Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Usluer, E. (1996). *Meslek İnceleme Yaşantısının Mesleki Olgunluğa Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Usluer, F. (2012). *Meslek İnceleme Kılavuzu*. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Eds.), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler* (ss:1-40). (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Uysal, Ş. (1970). *Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Ündal, A. (1996). *Kendini Ayarlama Becerisinin Holland'ın Mesleki Kişilik Tiplerine Göre Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer Gelişim Kuramları Ve Kariyer Danışmanlığı* (1.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Üre, Ö. (2010). *Mesleki Rehberlik*. M. E. Deniz ve A. Erözkan (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik içinde* (4. Baskı, 191-206). Ankara: Maya Akademi.
- Üzer, A. S. (1987). *Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri İle Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vergili, A. (2015). *Mesleki Kişilik Özelliklerinin Bireysel Kariyer Planlaması Üzerine Etkisi: Sağlık Yönetimi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yavuz, D., Çelik, S., Bircan, R. ve Gök, M. (2002). *Burdur Sağlık Yüksekokulu'nda Okuyan Öğrencilerin Meslekleri İle İlgili Bilgi Ve Tutumları*, Burdur: Burdur Üniversitesi Yayınları.
- Yaylacı, Ö. G. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı*.
- Yaz, İ. (2013). *Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulunda Okuyan Öğrencilerin Çok Zekâ Alanları İle Holland Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yelken, K. (2008). *Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler “ Sakarya İl Merkezi Örneği”* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Yeşilyaprak, B. (1986). Gençlere Meslek Seçiminde Yapılacak Yardımlar. Cilt 10, Sayı 59, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, E. (2006). Okullardaki Örgütsel Güven Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(16): 739-756.
- Yılmaz, O. (2011). *Mesleki İlgi Envanterinin Geliştirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zeren, Ş. G. (1999). *Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, Özel Lise Ve Anadolu Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek 1. Etik İzin Belgesi

T.C.
KIRŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 24512418-605.99-E.1991502
Konu : Nazife ŞENER'in
Araştırma İzni

28/01/2020

VALİLİK MAKAMINA

Ahi Evran Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 07.01.2020 tarih ve 213909 sayılı yazıları ile; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nazife ŞENER'in "Lise Öğrencilerinin Holland'ın Kişilik Tipleri ile Mesleki Olgunluk Düzeylerinin İncelenmesi" konulu araştırmasını ilimiz okullarında yapma isteği bildirilmektedir.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nazife ŞENER'in söz konusu araştırmasını; Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine, Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih 1563890 sayılı (2020/2 nolu genelge) emirleri doğrultusunda, araştırmacının sorumluluğunda, okul yönetiminin gözetiminde, gönüllülük esasına göre müdürlüğümüz tarafından mühürlenmiş anket ölçeğini uygulaması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Şevket KARADENİZ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
28/01/2020

Adnan KAYIK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: yenice mahallesi 182. sok. no:2 pk:40100 Merkez/KIRŞEHİR

Bilgi için: Sevim AKGÜL-ŞEF

Elektronik Ağ: kirsehirmeb.gov.tr
e-posta: kirsehirmem@meb.gov.tr

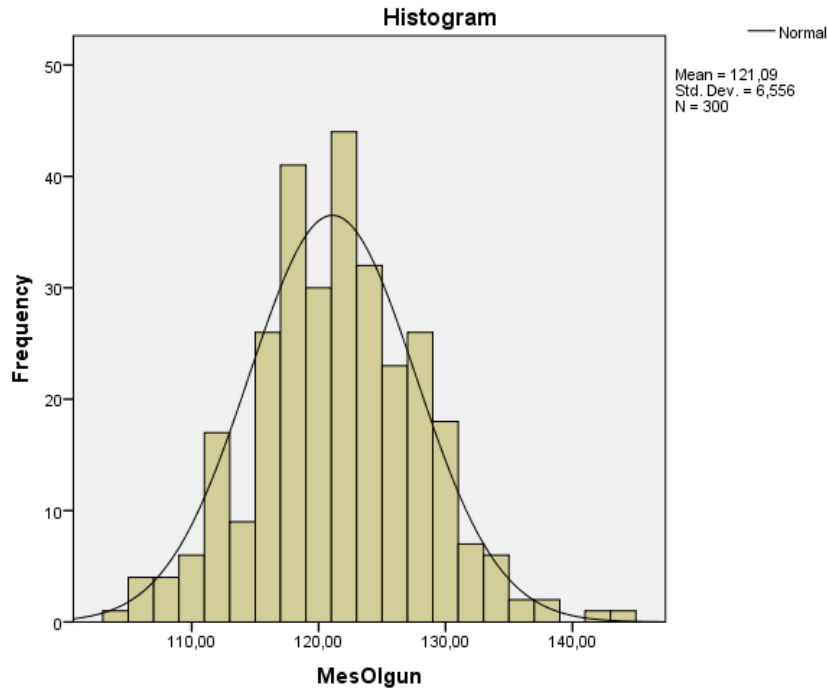
Tel: 0 (386) 213 51 50
Faks: 0 (386) 213 10 03

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3da2-befa-3eef-ba32-273b kodu ile teyit edilebilir.

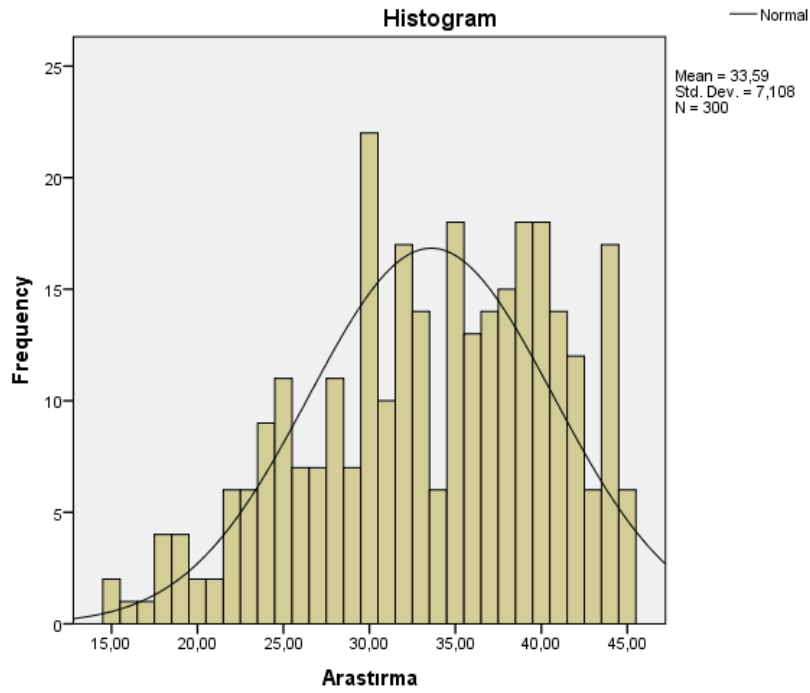

Ek 2. Histogram Grafikleri

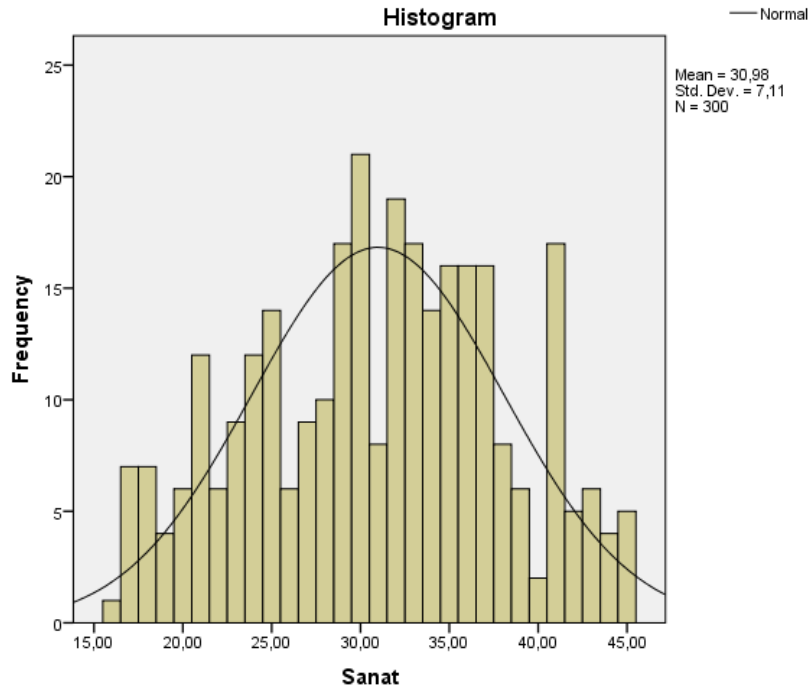
Mesleki Olgunluk Histogram Grafiği

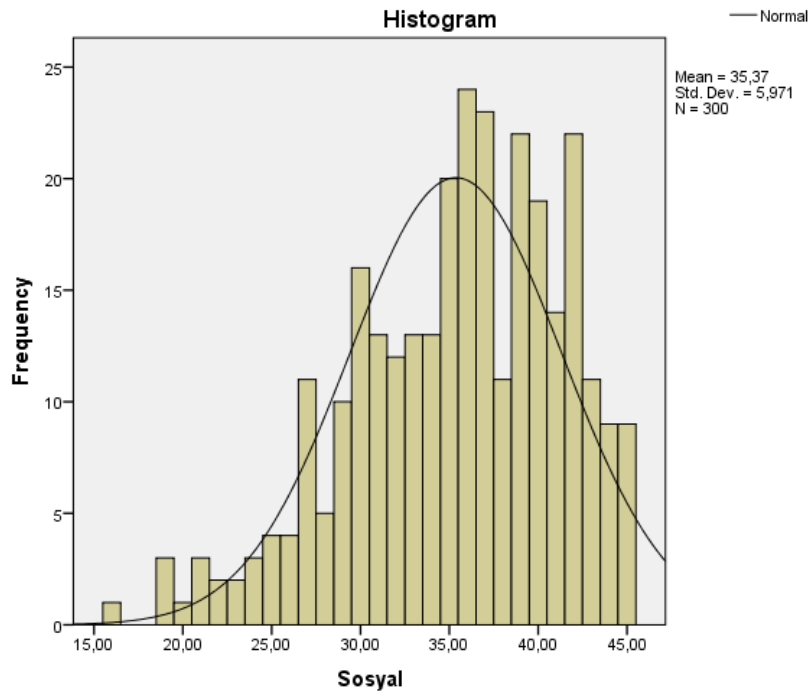
Araştırmacı Kişilik Tipi Histogram Grafiği

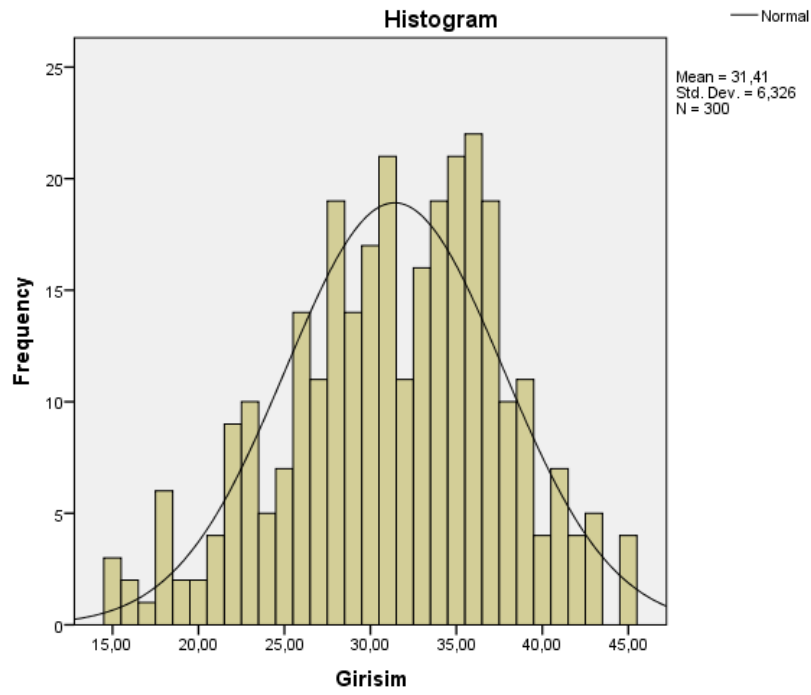
Sanatçı Kişilik Tipi Histogram Grafiği

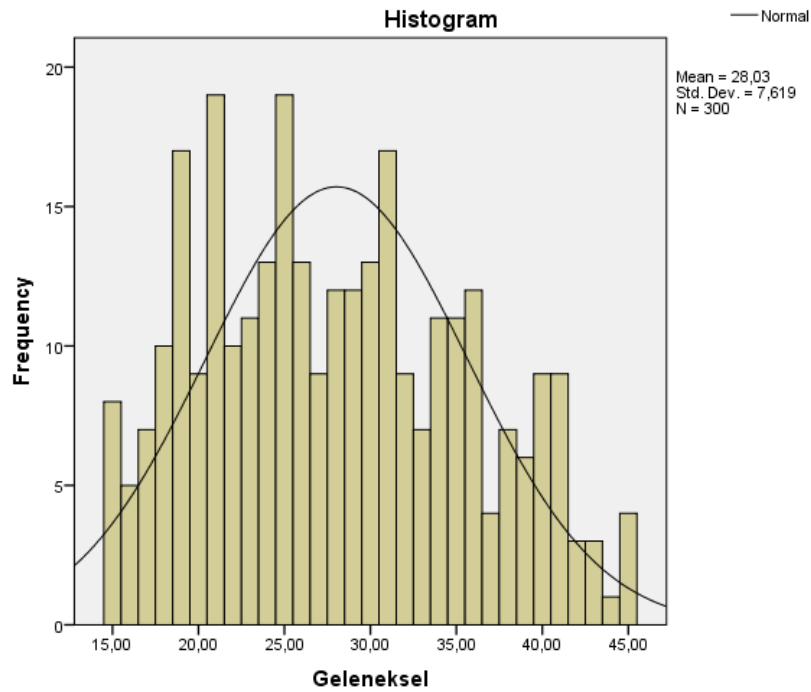
Sosyal Kişilik Tipi Histogram Grafiği

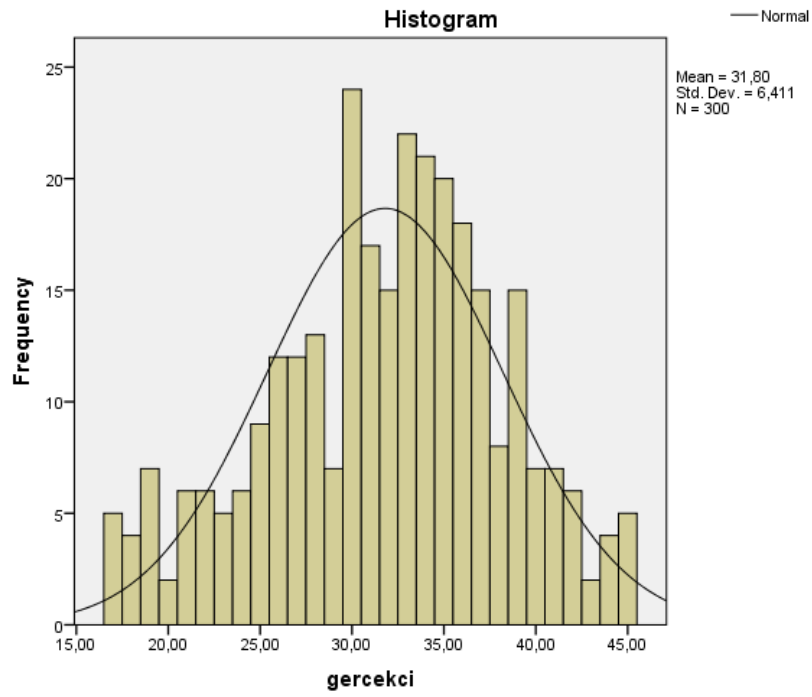
Girişimci Kişilik Tipi Histogram Grafiği

Geleneksel Kişilik Tipi Histogram Grafiği

Gerçekçi Kişilik Tipi Histogram Grafiği

Ek 3. Ölçme Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırmanın amacı, üniversite ve meslek tercihinde bulunan lise öğrencilerin sahip oldukları mesleki kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri hakkında durum tespiti yapmaktır. Elde edilen veriler bilimsel amaçlar için topluca değerlendirilecek, kişisel bilgileriniz asla kullanılmayacaktır. Size göre en doğru seçeneği, mutlaka doğru yere işaretlemeye dikkat ediniz.

Göstereceğiniz ilgi ve işbirliği için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Öğrencisi

Nazife ŞENER

1. Cinsiyetiniz

☐ Kız ☐ Erkek

2. Yaşınız:

☐ 15 ve küçük ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18 ve büyük

3. Sınıf düzeyiniz nedir?

☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf

4. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

☐ Okur-yazar değil

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Lisans

☐ Lisansüstü

5. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

☐ Okur-yazar değil

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Lisans

☐ Lisansüstü

Holland Mesleki Tercih Envanteri

AÇIKLAMA: Her maddeyi okuyun ve size uygun yanıtı (x) biçiminde işaretleyin.

NO	MADDELER	HOŞLANIRIM	FARKETMEZ	HOŞLANMAM
1.	Kuşların nasıl göç ettiğini öğrenmek	0	0	0
2.	İnsanlara yeni bir hobi öğretmek	0	0	0
3.	Hava durumu tahmini için kişisel gözlemleri kullanmak	0	0	0
4.	Bitki hastalıklarını incelemek	0	0	0
5.	Bankaya yatırılan paranın faizini hesaplamak	0	0	0
6.	Resimler tasarlamak ve çizmek	0	0	0
7.	Bir iş yaptırmak için parayla adam tutmak	0	0	0
8.	Bir bilim müzesini incelemek	0	0	0
9.	Gözlük için mercekleri parlatmak	0	0	0
10.	Modern yazarların yazı stillerini araştırmak	0	0	0
11.	Mikroskop gibi laboratuvar aletlerini kullanmak	0	0	0
12.	Bir dükkanda envanter tutmak	0	0	0
13.	Bir kuş yemliği tasarlamak	0	0	0
14.	Bir oyun için takım oluşturma	0	0	0
15.	Yeni bir satış kampanyası düzenlemek	0	0	0
16.	Bir toplantıyı yönetmek	0	0	0
17.	Vitaminlerin hayvanlar üzerindeki etkisini araştırmak	0	0	0
18.	Küçük bir işletmeyi idare etmek	0	0	0
19.	Bir makinenin nasıl kullanılacağı konusunda talimatlar yazmak	0	0	0
20.	Diğer insanlar için iş planlamak	0	0	0
21.	Küçük grup tartışmalarına katılmak	0	0	0
22.	Yeni bir cerrahi işlem hakkında yazılar okumak	0	0	0
23.	Mali bir hesaptaki hataları bulmak	0	0	0
24.	Bir rapor taslağındaki hataları bulmak incelemek	0	0	0
25.	Planlar ve grafikler yapmak	0	0	0
26.	Fırtınadan sonar zarar görmüş bir ağacı onarmak	0	0	0
27.	Kusurları bulmak için mamulleri incelemek	0	0	0
28.	Telefonla iş idare etmek	0	0	0
29.	Acil durumlarda insanlara yardım etmek	0	0	0
30.	Bir kuruluşun parayla ilgili bütün işlerini idare etmek	0	0	0
31.	Müzik eseri bestelemek veya düzenlemek	0	0	0
32.	Filmler için konu müziği bestelemek	0	0	0
33.	Yeni kurallar veya politikalar geliştirmek	0	0	0
34.	Biyoloji çalışmak	0	0	0
35.	Bir politik kurum için kampanyaya katılmak	0	0	0
36.	Maddeleri ayırmak, biriktirmek ve saklamak	0	0	0
37.	Bir toplum geliştirme projesinde çalışmak	0	0	0
38.	Bir daktilonun nasıl tamir edileceğini öğrenmek	0	0	0
39.	Dünyanın merkezi, güneş ve yıldızlar hakkında kitaplar okumak	0	0	0
40.	Tam doğru zaman tutmak için bir saati ayarlamak	0	0	0
41.	Beynin nasıl çalıştığını öğrenmek	0	0	0

42.	Yaratıcı fotoğraflar çekmek	0	0	0
43.	Masraflara ait hesap kayıtları tutmak	0	0	0
44.	Bir bandoda çalmak	0	0	0
45.	Bir orkestrada caz müziği çalmak	0	0	0
46.	Bir grup veya klüp için bütçe hazırlamak	0	0	0
47.	Depremin nedenlerini araştırmak	0	0	0
48.	Ünlü bir bilim adamının dersine katılmak	0	0	0
49.	Bir proje üzerinde başkaları ile beraber çalışmak	0	0	0
50.	Bir sinema film senaryosu yazmak	0	0	0
51.	Şirket hakkındaki şikayetleri konusunda işçilerle röportaj yapmak	0	0	0
52.	Mobilya yapmak	0	0	0
53.	Değerli taşları kesmeyi ve parlatmayı öğrenmek	0	0	0
54.	Yaralı bir insana ilk yardım yapmak	0	0	0
55.	Yerel bir radio istasyonunda çalınması için müzik parçaları seçmek	0	0	0
56.	İl genel meclisinde çalışmak	0	0	0
57.	Mali raporları hazırlamak ve yorumlamak	0	0	0
58.	Tehlikedeki bir insana yardım etmeye çalışmak	0	0	0
59.	Elektronik alet çalıştırmak	0	0	0
60.	Çocuklara nasıl oyun oynanacağını veya spor yapılacağını göstermek	0	0	0
61.	Bir ustayı televizyon tamir ederken seyretmek	0	0	0
62.	Bir magazine hikayesini anlatan çizimler yapmak	0	0	0
63.	Ziyaretçilere yol göstermek	0	0	0
64.	Diğer insanların bir problemin çözülebileceğine nasıl inandıklarını öğrenmek	0	0	0
65.	Bir sergiye gezi düzenlemek	0	0	0
66.	Uyuşturucu kullanan insanlara danışmanlık yapmak	0	0	0
67.	İş gazeteleri veya dergileri okumak	0	0	0
68.	Yıldızların oluşumunu öğrenmek	0	0	0
69.	Taksit ödemelerini tahsil etmek	0	0	0
70.	Bir slayt veya film projektörünü çalıştırmak	0	0	0
71.	Kelebekleri gözlemlemek ve sınıflandırmak	0	0	0
72.	Metal bir heykel tasarlamak	0	0	0
73.	İnsanlara kanuni doğruları açıklamak	0	0	0
74.	Kısa hikayeler yazmak	0	0	0
75.	İnsanların mali kararlar vermelerine yardımcı olmak	0	0	0
76.	Gelir vergisi kazancını düzenlemek	0	0	0
77.	Sertifika, plaket veya taktir belgesi kazanmak	0	0	0
78.	Tiyatro oyunu, müzikaller gibi sanatsal etkinliklerin eleştirilerini yazmak	0	0	0
79.	Aylık bütçe planı yapmak	0	0	0
80.	Bir havuz veya gölde yabani hayatı araştırmak	0	0	0
81.	Bir tiyatro oyununda rol almak	0	0	0
82.	Bir resim çerçevesi yapmak	0	0	0
83.	İş gezilerine çıkmak	0	0	0
84.	Orman yangınları için gözetleme yapmak	0	0	0
85.	Yeni alışveriş merkezinin tanıtımını yapmak	0	0	0
86.	Bir muhasebecilik sistemi kurmak	0	0	0
87.	Arkadaşlar arasındaki bir tartışmayı yatıştırmak	0	0	0
88.	Birine önemli bir karar vermesinde yardım etmek	0	0	0
89.	Taşıma için nakil maliyetlerini hesaplamak	0	0	0
90.	Fıkralar ve hikayeler anlatarak insanları eğlendirmek	0	0	0

Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)

AÇIKLAMA: Ölçekte meslek seçimi ile ilgili tutum ve davranışları ölçen bazı ifadeler verilmiştir.

Sizden istenen, ifadeleri dikkatle okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu, sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığını belirlemenizdir.

Başarılar diler, şimdiden katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
1. Hangi mesleğin bana daha uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim					
2. İnsan mesleğini tesadüfen seçer.					
3. İstedğim mesleği seçmeyeceksem “bu konuyu düşünmenin ne gereği var” diyorum.					
4. İnsan hangi mesleği seçmesi gerektiği konusunda ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.					
5. Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.					
6. Girmek istediğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum					
7. Öğretmenlerime, öğrettikleri konu alanlarıyla ilgili üniversite programlarının neler olduğu hakkında sorular sorar, onlardan bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim					
8. Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.					
9. Hangi mesleğe gireceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece sonuçta bir hata olursa ben sorumlu olmam.					

	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
10. Öğrencilik hayatımda daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm.					
11. Üniversite tercih programımı belirlemeden önce, hangi alanlarda, ne derece güçlü, hangi alanlarda ne derece zayıf olduğumu değerlendireceğim.					
12. Meslek tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum.					
13. Bir meslek seçiminde dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi bu işi olurlarına bırakmak diye düşünüyorum.					
14. Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.					
15. Ailemin seçtiği mesleğe girersem onların daha çok yardım ve desteğini sağlarım diye düşünüyorum.					
16. İstedğim bir mesleğe giremeyeceksem meslek seçimi üzerinde düşünmenin ne yararı var diye düşünüyorum.					
17. Ne zaman meslek seçimi konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar.					
18. Hiç kimsenin beni benden daha iyi tanımayacağını vetanımayacağını vemesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunudüşünürüm.					
19. Bana uygun hiçbir meslek bulamıyorum.					
20. Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünüyorum.					
21. Bazı insanların hangi mesleği seçmek istedikleri konusunda nasıl da emin ve kararlı olabildiklerine şaşırıyorum.					

	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
22. Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım, ama aslında henüz tercihlerimi belirlemiş değilim.					
23. Çok erken yaşlardan beri meslek yaşamımdan neler beklediğimi, ne gibi yeteneklere ve kişilik özelliklerine sahip olduğumu düşünürüm.					
24. Üniversite sınavında hangi alanla ilgili test alacağımı belirledim, ama o alanda hangi programlara girmek istediğime karar veremedim.					
25. Benim için önemli olan sınava hazırlanmaktır. Meslek tercihim zamanı gelince belirlerim					
26. Şu ana kadar hangi mesleği tercih edeceğimi belirleyemedim, çünkü her gün başka bir seçenek bana çekici geliyor.					
27. Şu anda belirli bir meslek alanı belirlemedim, ama kararımdan memnun değilim.					
28. Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgi ile izlerim.					
29. Yeteneğime uygun olduğunu düşündüğüm meslekleri inceliyorum.					
30. Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.					
31. İlgilendiğim bir meslekteki insanların neler yaptıklarını, hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için işyerlerine giderim.					
32. Meslek tercihlerimi belirlemeden önce, sadece ilgi duyduğum meslekleri değil, mümkün olduğu kadar başka bir mesleği de incelemeye çalışıyorum.					

	Bana hiç uygun değil	Bana pek uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana çok uygun
33. Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim, ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi olurluna bıraktım.					
34. Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim.					
35. Benden önce liseyi bitirip yüksek öğretime devam eden arkadaşlarıma, bölümleri hakkında sorular sorarım.					
36. Birçok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum, ama hepsinin bir kusuru var. Bir türlü birine karar veremiyorum.					
37. Herhangi bir işim için bir işyerine örneğin: banka, hastane, fabrika ve benzeri yerlere gitsem orada çalışanların yaptıklarını gözler, “ben bu işleri yapabilir miyim, bunları yapmaktan zevk alır mıyım?” diye düşünürüm.					
38. Yeteneklerimi tanımam gerekiyor, ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.					
39. Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı programlara katılırım.					
40. Benimle ilgili yönergeleri, açıklamaları dikkatle okurum (seçmeli dersler listesi, ÖSS, klavuzu gibi)					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Nazife ŞENER

Doğum Yeri ve Yılı :

Yabancı Dili : İngilizce

E posta:

Eğitim Durumu

Lisans : Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Psikolojik
Danışma ve Rehberlik

Yüksek Lisans : Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik
Danışmanlık ve Rehberlik (Halen)

Mesleki Deneyim

Yozgat Yerköy Zübeyde Hanım Ortaokulu	2012-2013
Yozgat Yerköy Toki Ortaokulu	2013-2014
Yozgat Yerköy Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu	2014-2016
Kırşehir Kaman Zübeyde Hanım Anaokulu	2016-2017
Kırşehir Merkez Toki Şehit Polis Gökhan Emre Örül İ. H. O	2017-(Halen)

Yayınlar ve Bildiriler :

Aydın, D. Ve Şener, N. (2019). Lise Öğrencilerinin Mesleki Kişilik Tipleri İle Meslek Seçimleri [Öz]. Uluslararası Kapadokya Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi 2019-KAPSOSBİL’de sunulan bildiri, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde. Erişim adresi: <http://www.kongre2019.com/site.php?http://www.ohu.edu.tr/kapsosbil2019>